मध्यमकालीन खर्च संरचना

(आ.व. २०८१/८२ - २०८३/८४)

(स्वीकृत मिति: २०८१/०३/२९)

Medium-Term Expenditure Framework

(Fiscal Year 2024/25 – 2026/27)

स्वर्गद्वारी नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

भिंग्री, प्युठान

लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

२०८१

विषय सूची

परिच्छेदः परिचय 4

१.१ पृष्ठभूमि ७

१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा ७

१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको उद्देश्य ८

१.४ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरु ८

१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया ८

परिच्छेद २ : मध्यमकालीन खर्च संरचना 11

२.१ पृष्ठभूमि ११

२.२ चुनौती तथा अवसर ११

२.३ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति ११

२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका १२

२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाका १३

२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका १४

२.७ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट १५

२.७ विषय उपक्षेत्रगत बाँडफाँट १८

परिच्छेद ३: आर्थिक क्षेत्र 20

३.१ कृषि, खाद्य सुरक्षा तथा सिंचाइ २०

३.२ पशुपन्छी विकास २३

४.३ पर्यटन तथा सम्पदा २७

४.४ उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय २९

४.५ भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय सेवा ३२

४.६. श्रम, रोजगारी तथा गरिबी निवारण ३४

परिच्छेद ४ : सामाजिक क्षेत्र 38

५.१ स्वास्थ्य तथा पोषण ३८

५.२ शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि ४२

५.३ खानेपानी तथा सरसरफाई ४६

५.४ महिला, बालवालिका तथा लक्षित वर्ग ४८

५.५ युवा खेलकुद तथा नवप्रवर्तन ५०

परिच्छेद ५ : पूर्वाधार क्षेत्र 53

६.१ आवास, भवन तथा शहरी विकास ५३
६.२ सडक, पुल तथा यातायात ५५
६.३ जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा ५७
६.४ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि ६०
परिच्छेद ७ : वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र 63
७.१ वन, हरियाली, भूसंरक्षण तथा नदी नियन्त्रण ६३
७.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन ६५
७.३ विपद् जोखिम व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन ६७
परिच्छेद ८ : संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र 70
८.१ नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन ७०
८.२ संगठन,मानव संसाधन र सेवा प्रवाह ७२
८.३ राजस्व तथा स्रोत परिचालन ७३
८.४ तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन ७५

तालिका सूची

तालिका २.११ : मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य.. १३
तालिका २.२२१: मध्यमकालीन समष्टिगत नतिजा खाका.. १३
तालिका २.३३ : त्रिवर्षीय बजेट विनियोजन र प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा) अनुसूची ११ बमोजिम.................................. १५
तालिका २.४४ : रणनीतिक स्तम्भको आधारमा आगामी तीन वर्षको अनुमान र प्रक्षेपण (रु. हजारमा) अनूसुची १२ मा काम गरेर ल्याउने.. १६
तालिका २.५५ : प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा) १६
तालिका २.६६ २: दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा) अनुसूची १२ मा भरेर ल्याउने.. १७
तालिका २.७७ : लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा) १७
तालिका २.८८ : जलवायु सङ्केतको बजेटको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा).................... १७
तालिका २.१०१० : आगामी तीन आ.व.को विषय उपक्षेत्रगत खर्चको बाँडफाँटको प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा) १८

दुइ शब्द

स्वर्गद्वारी नगर पालिकाले नगरको दिर्घकालिन र योजनाबद्ध बिकासका लागि आफ्नो सोंच आवधिक योजना (periodic plan f/y 2079/80-084/085) मार्फत आगाडी सारेको छ । सोंचको प्रमुख नारा समृद्ध स्वर्गद्वारी , कृषि पर्यटन र रोजगारी रहेको छ । यो नारा नगरपालिकाको विशिष्ट धरातललाई आधार बनाएर तय गरिएको छ । यस नगरपालिकाका जनताहरुको जीविकोपार्जनको प्रमुख श्रोत कृषि पशुपालन र बैदेशिक रोजगारी र साना तिना ब्यबसाय रहेकोमा हालको जिबिकोपार्जनका तरिकाहरुले जनताको आर्थिक स्थितिलाई सबल बनाउन सकेका छैनन् । नगरपालिकाको गरिबी , अविकास र पछ्यौटेपनलाई हटाउन नगरको स्पस्ट सोंच लक्ष्य र उदेश्यको दरकार पर्दछ । हामि संग माडीखोला छ । जसको उपयोगबाट कृषि र पशुपालनलाई प्रबर्धन गर्न सकिन्छ भने बार्षिक लाखौ मानिसहरु आउने प्रसिद्ध धार्मिक स्थल स्वर्गद्वारी पनि हामी संगै छ । समुन्द्री सतह देखि ६०० मिटर देखि २३०० मिटर सम्ममा पाइने जैविक बिबिधता र भौगोलिक बिबिधता पनि हामी संगै छ । यि क्षेत्रहरुमा योजना र कार्यक्रममा अभिलक्षित गर्दै सम्भाबनाहरुलाई उजागर गर्न नीति निर्माण, लगानीको सुनिश्चितता र कार्यन्वयनमा प्रतिबद्द भै आगाडी बढ्न सकेमा नगरमा रहेको गरिबी, बेरोजगारी, अविकास र पछ्यौटेपनलाई हटाउन सकिन्छ ।

सोंच स्पस्ट भएर मात्र पुग्दैन सोंच पुरा गर्न मद्दत गर्ने नीति रणनीतिका साथै श्रोतहरुको खोजि र बिनियोजन कुशलता तथा कार्यान्वयन दक्षताको पनि उत्तिकै आबस्यकता पर्दछ । बार्षिक बिकास कार्यक्रमहरुलाई आवधिक योजना तर्फ निर्देशित गर्न सामन्जस्यताको लागि बिचको एउटा संरचना जुन मध्यमकालीन संरचना भनिन्छ । स्वर्गद्वारी नगरपालिकाले आ.ब. २०८१/०८२ -०८३/०८४ का लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना तय गरेको छ ।

त्रि-बर्सिय खर्च संरचनाले मुख्यतया प्राथमिकीकरण गरेको क्षेत्रमा तिन का लागि बजेट वृद्धि गरि बजेट खाका र आर्थिक खाका प्रस्तुत गरेको छ । उपलब्धि मापनका आधारहरु समाबेश गरि तयार गरिएको यो दस्ताबेज निकैनै महत्वपुर्ण साबित हुनेछ भन्ने पूर्ण विश्वास लियको छु । यसको कार्यन्वयनका लागि सबै पक्षको सहयोग रहने छ भन्ने बिस्वास लियेको छु ।

नगर प्रमुख
टेक प्रसाद भण्डारी

दुइ शब्द

स्वर्गद्धारी नगरपालिकाले आ.व. २०८१/०८२ को वार्षिक वजेट र कार्यक्रमो स्विकृति संगै यसपटक देखि मध्यकालिन खर्च संरचना पनी स्विकृत गरेको छ । नगरपालिकाले पहिलो पटक आवधिक योजना संग आवद्ध गरेर आफ्ना निति कार्यक्रम र सोहि अनुसारको वजेट व्यवस्था गर्ने वाटोमा पहिलो पाईला चालेको महशुश मलाई भैरहेको छ । विश्वका सवै सम्मुन्नत नगरहरुले विकास प्रणालीलाई एक व्यवस्थित प्रणालीको रुपमा स्थापित गरेर विकासलाई स्थानीय जनताको समस्या समाधान गर्ने प्रमुख साधनको रुपमा लिनुका साथै यसलाइ मापनयोग्य वनाई क्रमशः प्रगती गर्दै गईरहेका छन । यसरी नै नेपालको संविधानले ३ तहको सरकारको परिकल्पना गरे संगै स्थानीय तहलाई व्यापक अधिकार प्रदान गर्ने र आफ्नै वजेट, आफनै निति ,कानुनहरु निमार्ण गर्न सक्ने अधिकारहरु प्रदान गरेको छ । यसले योजनावद्ध विकासको ढोका खोलेको छ र यसै सन्दर्भमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा वार्षिक विकास योजना संगै मध्यकालिन संरचनाको व्यवस्था लागु गर्नु पर्ने उल्लेख गरेको छ । योजना तर्जुमा प्रकृया वहुआयामिक र एक जटिल प्रकृया हो । कुशल योजना तर्जूमाका लागि व्यापक ज्ञानको आवस्यकता पर्दछ । यसैगरि यसलाई वजेट, स्थानीय जनताको आकांक्षा, स्थानीय श्रोत तथा वातावरण आदि कुराहरुले प्रभाव पार्दछन । नगरपालिकाको सन्दर्भमा नगरको हालको परिदृष्य वदल्न सक्ने आयोजना कार्यक्रम पहिचान गर्नु चुनौतीपूर्ण तथापी हाम्रो सन्दर्भमा ३ वटा कुराहरु १. स्वर्गद्धारी मन्दिर (पर्यटन र परिवहन) २. माडी नदिको श्रोत (जलश्रोत) ३. भौगोलीक वातावरण (जैविक विविधतायूक्त श्रोत) लाई उद्वोधन गर्न सक्यौं भने यसले यहाँको वहु आयामिक गरिवि र वेरोजगारीलाई सम्वोधन गर्न सकीन्छ भन्ने हाम्रो वुझाई रहेको छ । यस वर्षदेखि हाम्रा निती कार्यक्रमहरुलाई हाम्रो भिजन सापेक्ष वनाई कार्यक्रमहरु अभिलक्षित गर्ने प्रयास गरेका छौं ।

मधयकालीन खर्च संरचनाका ३ मुख्य संघटकहरु रहेका छन । जस्मा विनियोजन कुशलता, कार्यानवयन दक्षता तथा वित्तिय सुशासन यसका मुख्य अवयव हुन । यि ३वटै अवयवहरुको समुचित प्रयोगवाट विकास प्रकृयाले सार्थकता पाउँदछ । यो दस्तावेज तयार गर्ने सन्दर्भमा पहिलो प्रयास भएकै कारण कतिपय त्रुटीहरु रहन सक्छन । यो सिक्ने प्रयासमा काम गर्दै जादाँ त्रुटीहरु कम हुदै जानेछन भन्ने आशा लिएका छौं । मध्यकालिन संरचनामा कपतपय लक्षभेदनमा तथ्यांकहरुको ठुलो महत्व छ । तथ्यांकहरु स्थानीय तहमा व्पयवस्थित भएर नरहेको अवस्था छ । आर्थिक खाकामा हूनुपर्ने तथ्यांकहरु प्रदेशस्तरमा समेत अपडेट भैरहेको देखिदैन । यसै परिवेशका विच वार्षिक विकास योजनाका साथ साथै यो मध्यकालिन खर्च संरचना २०८१/२०८२देखि २०८३/२०८४ तयार गर्न अहोरात्र खटिने विषयगत शाखाका संयोजक तथा शाखाका कर्मचारी ज्यूहरु तथा विशेष जिम्मेवारी लिई प्रकाशनको तह सम्म ल्याउने सम्पूर्ण कर्मचारीहरुलाई हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

मिनराज रानामगर
नगर उपप्रमुख
स्वर्गद्धारी नगरपालिका

दुइ शब्द

स्वर्गद्वारी नगरपालिकाको मध्यकालिन खर्च संरचना आ.व.२०८१/२०८२ देखि २०८३/२०८४ तयार गरी लागु गर्न पाउँदा मलाई अत्यन्त गर्व महशुस भैरहेको छ । नगरपालिकाको योजनावद्ध विकास प्रयासमा यो पहिलो पाईला अव नरोकीने गरि अगाडी वढीरहोस भन्ने म विशेष शुभेच्छा राख्न चाहान्छु । सुरुको वर्ष भएको र तथ्यांकहरुको कमीको कारण वेन्चमार्कमा यथाशक्य मिथ्यांक नहोस भनेर सजगता अपनाउने कार्य भएको छ । यसको अर्को पक्ष कार्यक्रम र वजेट विचको तालमेल पनि हो । सुरुको वर्षमा यो पनी निकै चुनौतीपूर्ण हुदो रहेछ यसले दस्तावेजलाई नमिलेको र एकांगी वनाउला भन्ने आभाष हुन्छ । यसलाई पनी विषयगत शाखा विषयगत समिति समक्ष योजना तर्जुमाका सवै चरणहरु राष्टिय योजना आयोगको गाइडलाइनमा वसेर यथाशक्य काम गरेका छौ ।

यसको विशेष पक्ष केहो भने यो दस्तावेज स्वर्गद्धारी नगरपालिकाका कर्मचारीहरुको शाखाहरुको आफनै पहलमा तयार गरिएकोले आगामी वर्षको वार्षिक वजेट वनाउदा पुनः यसको निरन्तरता हुनेछ भन्ने विश्वास राखेको छु । यसमा परामर्शदातावाट यो दस्तावेज निमार्ण गरिएको होइन । यसकारण कर्मचारीहरुको क्षमता विकास गर्नपनि यसले मद्धत गर्नेछ भने आगामी वर्षका मध्यकालिन खर्च संरचना तयार गर्दा पनी यसले एउटा दृष्टिकोण प्रदान गर्नेछ । मध्यकालीन खर्च संरचनामा राष्टिय र प्रदेश तहका लक्षहरुलाई पनी स्थानीयकरण गरेर समावेश गर्नु पर्ने हुन्छ । त्यसका लागि नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारवाट प्राप्तहुने वजेटको न्यून आकारले विनियोजन कुशलतामा जहिल्यै प्रश्न चिन्ह खडा गर्दछ । यसैगरि वजेटका क्षेत्रगत महत्व नवुझ्दा लक्ष हुनु पर्ने स्थानमा सहि वजेट विनियोजन हुन नसक्नु, निति एकातिर कार्यक्रम अर्कोतिर प्रस्तावित हुने समस्या स्थानीय तहमा प्रशस्तै छन । यि सवै समस्याहरुलाई निरन्तर वहशको विषय हुन, जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुको क्षमता विकास संगै यिनिहरु कम हुँदै जानेछन भन्ने आशा लिएको छु ।

यो दस्तावेजको निमार्ण संगै अव हामी कार्यान्वयन दक्षतामा जानु पर्ने अवस्था छ । यसको कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाको नेतृत्व वर्ग र कर्मचारीहरुको एकतावद्ध प्रयासमा जनसहभागिता, स्थानीय नागरिक समाजको ठूलो भूमिका रहेको भएको व्यहोरा विदितै छ । यस सगै यो दस्तावेज तथार गर्न अहोरात्र खट्नुहुने विषयगत शाखाका पदाधिकारी तथा कर्मचारी परिवार प्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्न चाहान्छु ।

भोज बहादुर भण्डारी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
स्वर्गद्वारी नगरपालिका

परिच्छेद: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

मध्यमकालीन खर्च संरचना (Medium-Term Expenditure Framework-MTEF) सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण औजार हो। यसले स्थानीय सरकारले अबलम्बन गरेका नीति तथा योजनाहरुले लिएका लक्ष्य र उद्देश्य हासिल गर्न मद्दत गर्दछ। मध्यमकालीन खर्च संरचनाले विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता र वित्तीय सुशासन जस्ता विषयहरू सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापनका मुख्य अवयवहरूलाई आत्मसात गरेको हुन्छ। यसले सरकारले लिएको नीति, आवधिक योजना र वार्षिक नीति कार्यक्रम र बजेटबिच सामञ्जस्यता कायम गराउँछ। जसबाट उपलब्ध सिमित स्रोतको अधिकतम प्रतिफल हासिल हुने गरी बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई बढी यथार्थपरक र वस्तुनिष्ठ बनाउँछ। यसले आगामी दिनमा पर्ने दायित्वको पूर्वानुमान तथा स्रोतको सुनिश्चितता समेत गर्दछ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रमुख उद्देश्य प्राथमिकताका आधारमा सार्वजनिक स्रोतको बाँडफाँट गरी खर्चको प्रभावकारिता बढाउनु हो। यसले त्रिवर्षीय चक्रीय योजनाका रुपमा आगामी तीन वर्षमा खर्च गरिने क्षेत्र, कार्यक्रम, आयोजना र क्रियाकलाप समावेश गरेको हुन्छ। यसका अतिरिक्त कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रति एकाई लागत, खर्च गरिने क्षेत्र, कार्यक्रम र आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण र खर्चका स्रोत समेत समाविष्ट गरिएको हुन्छ। उपलब्ध स्रोत साधनको प्रभावकारी विनियोजन र परिचालन, पारदर्शी र मितव्ययी खर्च प्रणाली, वित्तीय सुशासन जस्ता पक्षमा सुधार ल्याउन महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ।

नेपालमा सर्वप्रथम दशौं राष्ट्रिय आवधिक योजनासँगै मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाको अभ्यास शुरुवात भएको थियो। सङ्घीय शासन व्यवस्थाको थालनीसँगै मध्यमकालीन खर्च संरचना नेपालमा कानूनी रुपमा सरकारको अनिवार्य दायित्वका रुपमा रहेको छ। अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहले सार्वजनिक आय-व्ययको विवरण प्रस्तुत गर्दा अनिवार्य रूपमा आगामी तीन वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्नुपर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ। स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ ले मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको विधि, औजार, चरण तथा प्रकृयालाई स्पष्ट पारेको छ। प्रचलित कानुनी र दिग्दर्शनको व्यवस्था, नगरपालिकाको आवधिक योजना, विकास कार्यक्रम तथा आयोजना प्राथमिकता तथा स्रोत लगानीको आवश्यकताबमोजिम यस मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०८१/८२-२०८३/८४) तयार गरिएको छ।

१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा

मध्यमकालीन खर्च संरचनाले समष्टिगत वित्त खाका, नतिजा खाका र बजेट खाका गरी तीन वटा मुलभुत पक्षहरुलाई समावेश गरेको हुन्छ। मध्यमकालीन वित्त खाकालाई आवधिक योजना, विषय क्षेत्रगत रणनीतिक योजना तथा गुरुयोजनाको लक्ष्य उद्देश्यको आधारमा उत्पादन, रोजगारी र आय लगायतका परिसूचक समावेश गरी तयार गरिन्छ। मध्यमकालीन बजेट खाका स्थानीय तहलाई सङ्घ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदान, आन्तरिक आय, आन्तरिक ऋण तथा अन्य स्रोत समेत आकलन गरी खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण तयार गरिन्छ। मध्यमकालीन नतिजा खाकालाई बजेटको कार्यान्वयनबाट आगामी तीन वर्षमा प्राप्त हुने प्रतिफलको अनुमान गरी तयार गरिन्छ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनाले चक्रीय रुपमा हरेक आर्थिक वर्षमा तीन आर्थिक वर्षको बजेटको आँकलन गर्दछ। यसमा पहिलो आर्थिक वर्षमा खर्च र स्रोतको अनुमान गरिएको हुन्छ भने त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्षका लागि खर्च तथा स्रोतको प्रक्षेपण गरिन्छ। पहिलो वर्षको बजेट कार्यान्वयन भएपछि उपलब्धि समीक्षा गरी बाँकी दुई वर्षको प्रक्षेपित अनुमान परिमार्जन एवम् थप एक वर्षको बजेट प्रक्षेपण गरिएको हुन्छ। मध्यमकालीन खर्च संरचनाले खर्च तथा स्रोतको यथार्थपरक विश्लेषणबाट बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई वस्तुनिष्ठ बनाउन मद्दत गर्दछ। यस खर्च संरचनाले स्रोत साधनको विनियोजन कुशलता (बढी प्रतिफल), कार्यान्वयन दक्षता (कार्यान्वयन गर्न सकिने) र वित्तीय सुशासन (विनियोजनको पालना) कायम गरी सार्वजनिक स्रोतको प्रभावकारी व्यवस्थापनमा सहयोग गर्दछ।

१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको उद्देश्य

मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको मुख्य उद्देश्य विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता र वित्तीय सुशासन कायम गर्नु रहेको छ । यसका विशिष्ठ उद्देश्यहरु देहायबमोजिम रहेका छन् :

१. वार्षिक बजेटलाई आवधिक योजनासँग जोडनु र स्रोत विनियोजनलाई उपलब्धिमूलक बनाउनु,
२. प्राथमिकता प्राप्त आयोजना तथा कार्यक्रमको लागि स्रोतको सुनिश्चितता गर्नु,
३. स्रोतको वास्तविक अनुमान गरी बजेट तर्जुमालाई ययार्थपरक बनाउनु,
४. मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई दिगो विकासमैत्री बनाउनु,

१.४ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरु

यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्दा देहायमा उल्लेखित विषयलाई प्रमुख आधारको रुपमा लिइएको छ :

१. नेपालको संविधान
२. दिगो विकासका लक्ष्यको अवस्था र मार्गचित्र (२०१५–२०३०)
३. अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
४. राष्ट्रिय दीर्घकालिन सोच, २१०० तथा सोह्रौं राष्ट्रिय योजना (२०८१/८२–२०८६/८७)
५. लुम्बिनी प्रदेशको आवधिक योजना
६. नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम (आ.व.२०८१/८२)
७. स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित)
८. स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित)
९. स्थानीय तहको बजेट तथा कार्यक्रममा दिगो विकास लक्ष्यको साङ्केतीकरण स्रोत पुस्तिका, २०७९
१०. स्थानीय तहको दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्न सहयोगी स्रोत पुस्तिका, २०७९
११. नगरपालिकाको आवधिक तथा विषय क्षेत्रगत रणनीतिक/गुरूयोजना
१२. नगरपालिकाको गत विगत आर्थिक वर्षहरूको नीति कार्यक्रम, स्वीकृत, प्रगति प्रतिवेदन आदि ।

१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया

स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ तथा स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित) को व्यवस्थाबमोजिम देहाय अनुसारको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जमा विधि तथा प्रक्रिया अबलम्बन गरी वार्षिक विकास कार्यक्रमसँगै यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरिएको छ ।

चरण – १: कार्यपालिका बैठकवाट प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री भोज वहादुर भण्डारीको संयोजकत्वमा कार्यदल गठन । नगरपालिकाका नगर प्रमुख, उपप्रमुख,प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा विषयगत शाखाका पदाधिकारीहरूलााई दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा, मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा, यस सम्बन्धी कानुनी व्यवस्थाहरू लगायतका विषयमा जानकारी गराउने उद्धेश्य राखि, अभिमुखिकरण कार्यक्रम राखिएको थियो ।

चरण – २ कार्यदलले नगरपालिकाको योजना, स्रोत प्रक्षेपण र सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित नीति, कानून, दिग्दर्शन र कार्यविधि लगायतका सान्दर्भिक दस्तावेज सङ्कलन एवम् अध्ययन गरेको थियो । यसपश्चात् दस्तावेजहरूको अध्ययनबाट मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा व्यवस्था गरिएका महत्वपूर्ण तथा सान्दर्भिक व्यवस्था पहिचान तथा विश्लेषण गरियो । मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा अध्ययन एवम् समीक्षा गरिएका प्रमुख सन्दर्भ सामग्री देहायबमोजिम रहेका छन्ः

१ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४,

२ अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४,

३ आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायीत्व ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७,

४. अन्तर–सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण कार्यविधि ,

५.नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार एवं स्वर्गद्वारी नगरपालिकाका विनियोजन र आर्थिक ऐनहरू,

६ नेपाल सरकारको क्षेत्रगत नीति, कानून, मार्गदर्शन र मापदण्ड ,

७ स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित) ,

८. स्थानीय सरकारको बजेट तथा योजना तर्जुमा हाते पुस्तिका, २०७७ ,

९ नेपाल सरकारको दीर्घकालीन सोच, १६ औं राष्ट्रिय योजना,

१० लुम्विनी प्रदेशको आवधिक योजना,

११ स्वर्गद्वारी नगरपालिकाको आवधिक योजना ।

चरण – ३ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको ढाँचा, औजार र कार्ययोजना तर्जुमा

स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी सम्बन्धी दिग्दर्शनमा उल्लेखित विधि, औजार एवम् कार्ययोजना सम्बन्धमा तयारी बैठकको आयोजना गरी छलफल गरियो । छलफलका आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी विधि तथा प्रक्रिया औजार र दस्तावेजको ढाँचाको प्रस्ताव तयार गरियो । साथै, बैठकमा आएका सुझाव तथा पृष्ठपोषणका आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी ढाँचा, औजार र कार्ययोजनालाई परिमार्जन गरियो ।

चरण – ४ स्रोत तथा खर्चको अनुमान र त्रिवर्षीय प्रक्षेपण

राजस्व बाँडफाँट, वित्तीय हस्तान्तरण लगायतका विभिन्न स्रोतबाट उपलब्ध हुने रकमलाई विगत आर्थिक वर्षहरूको स्रोतको उपलब्धताका आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको स्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरियो भने आन्तरिक स्रोतलाई राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा अनुमान तथा प्रक्षेपण गरियो । विगत आर्थिक वर्षहरूको खर्च सहित नगर गौरवका आयोजना, चालु तथा बहुवर्षीय आयोजना र विषयक्षेत्रगत नीति अनुसारका प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको कार्यान्वयनमा आवश्यक पर्ने स्रोतलाई मध्यनजर गरी खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरियो । स्रोत तथा खर्च अनुमान तथा प्रक्षेपणका आधारमा तीन वर्षको बजेट सीमा निर्धारण गरियो । यसरी निर्धारण तयार बजेट सीमालाई सबै विषयगत शाखामा उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका लागि उपलब्ध गराइयो ।

चरण – ५ विषय उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तर्जुमा

विषय उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका लागि विषयगत शाखासँग छलफल तथा बैठक गरियो । यसपश्चात् विषयगत शाखा÷उपशाखाका कर्मचारीहरूको सहभागिता रहेको छलफलबाट प्रत्येक उप–क्षेत्रका आगामी तीन वर्ष सञ्चालन गरिने आयोजना तथा कार्यक्रमको पहिचान गर्न, प्राथमिकता निर्धारण गर्ने, लागत अनुमान यकिन गर्ने र आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि स्रोत आवश्यकता निर्धारण गर्ने र स्थानीय रणनीतिक स्तम्भ, प्राथमिकताक्रम, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक तथा जलवायु सङ्केतका आधारमा कार्यक्रम तथा आयोजना तथा उप–क्षेत्रको साङ्केतीकरण गर्ने कार्य सम्पन्न गरियो ।

चरण – ६ विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेज तयारी

स्थलगत अध्ययन तथा विषयगत शाखाहरूसँगको परामर्श र छलफल सम्पन्न भएपश्चात् उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शनका आधारमा तयार भएको विषय उप–क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदालाई विषयगत समितिमा छलफल गरी विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयार गर्ने कार्य सम्पन्न गरियो ।

चरण – ७ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयारी विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदालाई कार्यदलबाट एकीकृत गरी मध्यमकालीन खर्च संरचनाको एकीकृत मस्यौदा दस्तावेज तयार गरियो । यसरी तयार भएको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा उपर बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिमा छलफल गरी मध्यमकालीन खर्च

संरचनाको मस्यौदा तयार गरियो । यो मस्यौदा तयार गर्ने क्रममा सामाजिक, आर्थिक एवम् अन्य विषयक्षेत्रगत तथ्याङ्कका लागि स्वर्गद्वारी नगरपालिकाद्धारा प्रकाशित नगर पाश्र्वचित्र, २०७५ लाई प्रमुख आधारका रुपमा लिइएको छ भने आर्थिक स्रोतको विश्लेषणका लागि आर्थिक प्रशासन शाखाबाट लिएको सूत्रवाट विगत आर्थिक वर्षहरूको आय–व्यय विवरणलाई प्रमुख आधारका रुपमा लिइएको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचना अवधि (२०८१/०८२ देखि २०८३/०८४) को लागि आवश्यक स्रोतको अनुमानका लागि नगरपालिकाका नीति, कार्यक्रम, सञ्चालित / स्वीकृत आयोजना कार्यक्रमहरूलाई प्रमुख आधारका रुपमा लिइएको छ ।

चरण – ८ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा प्रस्तुति तथा छलफल आवधिक योजना र मध्यकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेज मस्यौदा तयार भइसकेपछि आवधिक योजना र मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदलालाई नगर प्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत लगायत अन्य पदाधिकारीहरू समक्ष छलफलका लागि प्रस्तुत गरियो । नगरपालिका पदाधिकारीहरूबाट मस्यौदामा सुधारका लागि आवश्यक सल्लाह सुझाव प्राप्त भइसकेपछि प्रारम्भिक मस्यौदालाई थप सुधार गरियो ।

चरण – ९ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको परिमार्जित मस्यौदा तयारी मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदाउपर प्राप्त सुझावहरू समेटी मस्यौदा दस्तावेजलाई आवश्यक परिमार्जन गरी अन्तिम रुप दिइएको छ । यस दस्तावेजको तयारी गर्दा नगरपालिकाको विषय क्षेत्रगत योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रम समीक्षाबाट प्राप्त उपलब्धि विवरण तथा क्षेत्रगत नीतिको परिमाणात्मक लक्ष्यलाई समेत आधार लिइएको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेजमा स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ (परिमार्जित) को व्यवस्था बमोजिम समष्टिगत मध्यमकालीन वित्तीय खाका, मध्यमकालीन नतिजा खाका र मध्यमकालीन बजेट खाकाको साथै विषयत क्षेत्रको स्थिति,नतिजा खाका, वित्तीय योजना र कार्यक्रम/आयोजनाको सङक्षीप्त विवरण समावेश गरिएको छ ।

चरण १० मध्यमकालीन खर्च संरचनाको स्वीकृति उपर्युक्त चरण र प्रक्रिया अनुसार तयार गरी बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिबाट पेश भएको मध्यमकालीन खर्च संरचना उपर कार्यपालिकामा आवश्यक छलफल र स्वीकृति पश्चात् नगर सभामा पेश गरी अनुमोदन भएको छ ।

परिच्छेद २ : मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय सरकारको समग्र विकास, समृद्धि र जनताको आर्थिक–सामाजिक रुपमान्तरणको आकांक्षालाई मुर्त रुप दिनका लागि सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी गराउनु आवश्यक हुन्छ। मध्यमकालीन खर्च संरचना सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण औजार हो। मध्यमकालीन खर्च संरचनाले विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता तथा वित्तीय अनुशासन कायम गर्न मद्दत पुऱ्याउँछ। यसका अतिरिक्त प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा साधन र स्रोतको विनियोजन गरी सरकारले लिएको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न उपयुक्त परिवेश तयार गर्दछ। दीर्घकालीन तथा आवधिक योजनाले लिएको लक्ष्य हासिल गर्न प्राथमिकताका क्षेत्रमा साधन स्रोतको विनियोजनको सुनिश्चितता र सो अनुरुप वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा कार्यमा सहयोग गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्नु जरुरी हुन्छ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ तथा सो सम्बन्धी नियमावली लगायतका सङ्घीय कानूनले सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहले मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न अनिवार्य गरेको छ। यस सन्दर्भमा नगर कार्यपालिका, विषयगत समिति, कार्यदल, विषयगत शाखा र वडा समितिका पदाधिकारी तथा कर्मचारीको सहभागितामा यस नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजना, विषय क्षेत्र रणनीति तथा गुरूयोजना र गत विगत वर्षहरूको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र उपलब्ध सूचनालाई आधार मानी आगामी तीन वर्षको खर्चको प्रक्षेपणसहित पहिलो पटक यो मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०८१/८२–२०८३/८४) तयार गरिएको छ।

२.२ चुनौती तथा अवसर

जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यून गर्नु, ग्रामीण पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधामा पहुँच तथा सहजता वृद्धि गर्नु, ग्रामीण बसाँईसराइ तथा जनशक्ति पलायन कम गर्नु, स्थानीय अर्थतन्त्र सुदृढ तथा क्रियाशिल बनाउनु, तापमान वृद्धिको असर कम गर्नु, बाढी पहिरो तथा नदी कटानको जोखिम कम गर्नु, वातावरणीय स्वच्छता कायम गर्नु, विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्नु र विकासमा अन्तरसरकार, निजी क्षेत्र तथा गैसस सँगको साझेदारीमा वृद्धि गर्नु मुख्य चुनौतीका रुपमा रहेका छन्।

सडक यातायातका माध्यमबाट प्रदेश राजधानीसँग अन्तर–आवद्धता विस्तार हनु, स्वर्गद्वारी धार्मिक स्थलको महिमा तथा यसका पर्यटकहरूको आगमनले पर्यटकिय क्षेत्रको विकास र विस्तार हुदै जानु, कोभिड-१९ को महामारी कम भइ आर्थिक गतिबिधिहरू वृद्धि हुँदै जानु, सङ्घ तथा प्रदेश सरकार र विकास साझेदारबाट पूर्वाधार विकास, सामाजिक तथा आर्थिक र वातावरण व्यवस्थापनको क्षेत्रमा लगानी विस्तार हुँदै जानु, नगरपालिका क्षेत्रको विकासमा सङ्घीय तथा प्रदेश सरकार, गैसस तथा निजी क्षेत्रबाट लगानी विस्तार हुँदै जानु, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा प्राकृतिक अनुपम सम्पदा क्षेत्रका रुपमा प्रदेश, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय चासो बढदै जानु यस क्षेत्रका प्रमुख अवसरका रुपमा रहेका छन्।

२.३ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति

कृषि, पर्यटन, उद्योग तथा व्यवसाय, शिक्षा, स्वास्थ्य, तथा पूर्वाधार क्षेत्रलाई नगरपालिकाको प्राथमिकता तथा तुलनात्मक लाभका रूपमा मनन गरी प्रथम आवधिक योजनाको प्रमुख लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यक्रमलाई यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाको आधारको रुपमा लिइएको छ। साथै नगरपालिकाको चालु एवम् विगत वर्षहरूको नीति तथा कार्यक्रममा समावेश विकासको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य उद्देश्य तथा रणनीतिलाई पनि आधार मानिएको छ। त्यसबाहेक सोह्रौ योजना, लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो योजना आधार-पत्र समेतका आधारमा यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाको समष्टिगत सोच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति देहायबमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ।

२.३.१ दीर्घकालीन सोच

यस नगरपालिकाको पहिलो आवधिक योजनामा परिकल्पना गरिएको दीर्घकालीन सोच देहायअनुसार रहेको छः

"समृद्ध स्वर्गद्वारीः कृषि, पर्यटन र रोजगारी"

दीर्घकालीन सोचको व्याख्या: "कृषि, पर्यटन र रोजगारीको क्षेत्रलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी यसमा रहेका सम्भावनालाई उजागर गर्न लगानी सुनिश्चित गर्दै उपलब्ध श्रोत साधनको समुचित परिचालन मार्फत आर्थिक बिकासको

ढोका खोलि पूर्वाधार बिकास, सामाजिक विकास, सामाजिक न्याय, पर्यावरणीय स्वच्छता सुशासन सहितको समृद्ध स्वर्गद्वारी निर्माण गर्ने ।"

२.३.२ लक्ष्य

आर्थिक तथा सामाजिक रुपले समुन्नत तथा पर्यटकीय रूपले आकर्षक र समृद् स्वर्गद्वारीको आधार तयार गर्ने ।

२.३.३ उद्देश्य

१. स्थानीय उत्पादन, पर्यटन, उद्यम विकास र रोजगार वृद्धि गर्नु ।
२. शिक्षित, स्वस्थ र आत्म निर्भर मानवश्रोत तथा समतामूलक समाज विकास गर्नु ।
३. सडक यातायात, सुरक्षित वसोवास तथा सूचना प्रविधिमा पहुच विस्तार गर्नु ।
४. जैविक विविधता, वातावरण संरक्षण, जलवायू परिवर्तन अनुकुलन र विपद उत्थानशिलता अभिवृद्धि गर्नु ।
५. सेवा प्रवाह र विकास प्रकृयालाई सुदृढ तथा व्यवस्थित गर्नु ।

२.३.४ समष्टीगत रणनीति

१. कृषि, पशुपन्छी, वनजन्य वस्तु लगायत स्थानीय उत्पादन वृद्धि तथा व्यवसायीकरण गरि उद्यम विकास र रोजगारी सृजना गर्ने ।
२. स्थानीय पर्यटन, कला, धर्म र संस्कृतीको पहिचान, विकास तथा प्रर्वधन गर्ने ।
३. गरिवी निवारण तथा पछाडी परेका वर्गलाई विकासको मूल धारमा ल्याउन, समता मुलक तथा समन्यायीक विकासको प्रत्याभूतिमा जोड दिने ।
४. गुणस्तरीय शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य, स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाईको सुविधामा सवैको पहुँच पुराउने ।
५. सहज यातायात, व्यवस्थित तथा सुरक्षित वजार, वस्ती र आवास, स्वच्छ उर्जा, सूचना प्रविधि र सञ्चारको विकास र विस्तार गर्ने ।
६. बिकास प्रकृयालाई वातावरणमैत्री, दिगो, विपद उत्थानशिल तुल्याई हरित तथा शहरी सुन्दरतामा जोड दिने ।
७. संघ, प्रदेश, स्थानीयतह, समुदाय, निजिक्षेत्र तथा विकास साझेदार लगायत सरोकारवालाहरु संग समन्वय र सहकार्यमा जोड दिने ।
८. न्यायोचित, गुणस्तरिय, सुशासनयुक्त विकास र सेवा प्रवाहका लागि निति निमार्ण, संगठन संरचना तथा दक्ष जनशक्ति विकास र स्थानीय श्रोत साधन परिचालन गर्ने ।

२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका

"सुशासन सामाजिक न्याय र समृद्धी" को राष्ट्रिय सोच तथा संकल्प, लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधीक योजनाको "समृद्ध प्रदेशः सुखी जनता" को सोच र नगरपालिकाको "समृद्ध स्वर्गद्वारीः कृषि, पर्यटन र रोजगारी" को सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य अनुरुप आगामी तीन आर्थिक वर्षको समष्टिगत आर्थिक खाका तयार गरिएको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रमुख लक्ष्य तथा नतिजा सूचक निर्धारण गरिएको छ ।

आर्थिक खाका तर्जुमा गर्दा सार्वजनिक वित्तको कुशल, समन्यायिक, नतिजामूलक व्यवस्थापन, निजी, समुदाय तथा सहकारी क्षेत्रको लगानी, उत्पादन, रोजगारीमा प्रोत्साहन सहित सबल स्थानीय अर्थतन्त्र निर्माणमा जोड दिइएको छ । यस अवधिमा राजनीतिक अस्थिरता, विश्वव्यापी महामारी तथा आर्थिक मन्दीको कारण मुलुकको राजस्व तथा अर्थतन्त्रमा पर्ने असरलाई मध्यनजर गर्दै आगामी आ.व. २०८१/८२ को स्थानीय अर्थतन्त्रको अवस्था अनुमान गरी सो बमोजिम लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ । सो अनुसार उत्पादन, रोजगारी र आय लगायतका आर्थिक सूचकहरूको लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ । दोस्रो तथा तेस्रो वर्षको लक्ष्य प्रथम आवधिक योजनाको अधारमा लक्ष्य उल्लेख गरिएको छ । सो अनुसार आगामी ३ वर्षको समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य तालिका नं. २.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.१ : मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचक लक्ष्य	एकाई	२०७९/८० सम्मको लक्ष्य	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
१	कुल वार्षिक उत्पादन	रु. लाखमा	प्रदेश mtef	450	455	460	470
१.१	*कृषि क्षेत्र*	रु. लाखमा	250	255	260	265	270
१.२	*गैर कृषि (उद्योग र सेवा) क्षेत्र*	रु. लाखमा	आर्थिक गडना २०१८	150	160	170	180
२	औषत पारिवारिक वार्षिक आय	रु. लाखमा	150000	160000	180000	185000	190000
३	उद्योग, व्यापार र व्यवसाय	सङ्ख्या	आर्थिक गडना २०१८	1055	1100	1130	1150
४	औपचारिक क्षेत्रमा रोजगारी श्रृजना	सङ्ख्या	424	450	465	475	500
५	आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत	39	40	41	42	43

स्रोत: नगर कार्यपालिका कार्यालय, २०८०

२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाका

नेपालको सोहौं योजनाको अवधारणा-पत्र, लुम्बिनी प्रदेशको दोश्रो योजनाको आधार-पत्र तथा नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न सहयोग पुग्ने गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको समष्टिगत नतिजा खाका निर्धारण गरिएको छ। सो खाका विगत आर्थिक वर्षहरुको उपलब्धि र आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अनुमानित उपलब्धिको आधारमा आ.व. २०८१/८२ को लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ। नतिजा खाकाको दोश्रो र तेश्रो वर्षको लक्ष्य, विषय क्षेत्र योजना, वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, विद्यमान अवस्था र विगत वर्षहरुको उपलब्धिको आधारमा निर्धारण गरिएको छ। मध्यमकालीन समष्टिगत नतिजा खाका तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २.२ : मध्यमकालीन समष्टिगत नतिजा खाका

क्र.सं.	सूचक लक्ष्य	एकाई	२०७९/८० सम्म को वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८१/८२	२०८२/८३	२०८२/८४
१	आफ्नो उत्पादनबाट वर्षभरी खान पुग्ने परिवार	प्रतिशत	३९ अनुसूची १०	३९.२	३९.४	३९.८	४०.५
२	पशुपालनमा संलग्न कृषक	सङ्ख्या	७७१७	७७२०	७७३०	७७५०	७७६०
३	पर्यटन तथा संस्कृति क्षेत्रमा रोजगार	जना	१५०	१६४	१७८	१८५	२००
४	उद्योग व्यवसाय क्षेत्रमा रोजगार व्यक्ति	जना	४२४	४७०	५००	५५०	६००
५	वित्तीय साक्षरता कार्यक्रमबाट लाभान्वित जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	५०	१००	१५०	२००	२५०
६	रोजगारी सिर्जना (दिनको रोजगारी १००)	जना	६०	८०	१२०	१४५	१९०
७	बच्चालाई ६ महिलासम्म स्तनपान गराउने महिला	प्रतिशत	९०	९१	९३	९५	९६
८	५-१२ वर्ष उमेर समूहका विद्यालय वाहिर रहेका बालबालिका	सङ्ख्या	१५०	१४०	१३५	१३०	१२०
९	४-५ वर्ष उमेर समूहका बाल विकास केन्द्रमा भर्ना हुने बालबालिका	सङ्ख्या	१३०४	१३२०	१३५०	१३६०	१३७०
१०	कक्षा १२ पुरा गर्ने विद्यार्थी	सङ्ख्या	२८०	३००	३४०	३५०	३६०
११	एक घर एक धारा हुने घरपरिवार	प्रतिशत	६	६	१०	१५	२५
१२	सुरक्षित शौचालय सुविधा प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	१०	१५	१६	१८	२०
१३	सिपमुलक तालिम प्राप्त महिला	सङ्ख्या	११३	२५०	२८५	२९०	२९५
१४	अन्तराष्ट्रिय/राष्ट्रियस्तरमा प्रतिनिधित्व गर्ने खेलाडी	जना	३	४	५	७	९
१५	भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार	प्रतिशत	०.५	०.८	१	२	३

क्र.सं.	सूचक लक्ष्य	एकाई	२०७९/८० सम्म को वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					२०८१/८२	२०८२/८३	२०८२/८४
	निर्माण आवास घर						
१६	कुल सडक लम्बाई	कि.मि.	५५४८.१०	५५४.९५	५६२.००	५८०.००	६००.००
१७	विद्युतमा पहुँच भएका जनसङ्ख्याको अनुपात	प्रतिशत	८०	८५	९०	९२	९५
१८	कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायत सूचना प्रविधिमा पहुँच भएका जनसङ्ख्या	प्रशत	३०	३२	३५	४०	४५
१९	वनले ढाकेको वा हरियाली क्षेत्र	वर्ग. मि.	१२०	१२३.३९	१३०	१४०	१५०
२०	सार्वजनिक शौचालय	सङ्ख्या	१५	१७	२०	२२	२५
२१	नीति, कानून, निर्णय र सेवा प्रवाह सन्तुष्ट सेवाग्राही	प्रतिशत	३०	३५	४२	४५	५०
२२	संस्थागत स्वमूल्याङ्कनको प्राप्ताङ्क प्रतिशत	प्रतिशत	७७.७५	८०	८२	८५	८८
२३	वार्षिक आन्तरिक आय रकम	रु. लाखमा	२०८।००	२२०।००	२३८	२५०	२६०।००
२४	समयमा सम्पन्न आयोजना तथा कार्यक्रम	प्रतिशत	८०	८१	८२	८३	८४
२५	आफ्नो उत्पादनबाट वर्षभरी खान पुग्ने परिवार	प्रतिशत	४८	४८.५	४९	५०.५	५२
२६	पशुपालनमा संलग्न कृषक	सङ्ख्या	७७१७	७७२५	७७३०	७७४०	७७५०

२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका

त्रिवर्षीय बजेट खाका तर्जुमा गर्दा स्वर्गद्वारी नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्राथमिकता सहित प्रथम आवधिक योजना, वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, दिगो विकास लक्ष्यको मार्गचित्र, क्रमागत तथा विस्तृत अध्ययन भएका आयोजना तथा कार्यक्रम, स्थानीय तुलनात्मक लाभका क्षेत्र तथा प्राथमिकता, विनियोजन कुशलता, अनुमान योग्यता र वित्तीय सुशासनलाई मुख्य आधार लिइएको छ। नगरपालिकामा पहिलो पटक तयार भएको यस मध्यमकालीन खर्च संरचनामा पर्यटकीय सेवा तथा सुविधा, स्थानीय उत्पादन, रोजगारी, तीव्र आर्थिक सामाजिक र सन्तुलित विकासका लागि सो अनुरूपका विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइएको छ। माथि उल्लेखित समष्टिगत नतिजा खाका तथा विषय क्षेत्रगत रुपमा प्राप्त हुने नतिजाका आधारमा खर्च तथा स्रोतको अनुमान गरिएको छ।

नगरपालिको रणनैतिक आयोजना, चालु तथा क्रमागत आयोजना, विस्तृत अध्ययन भइ तयारी अवस्थामा रहेका, स्रोत सुनिश्चितता भएका, तुलनात्मक लाभका आयोजना तथा कार्यक्रमका लागि आवश्यक रकम सुनिश्चित हुनेगरी बजेट सीमा र सोको आधारमा विषयगत बजेट खाका तर्जुमा गरिएको छ। क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजना कार्यान्वयनको अवस्था र खर्च गर्न सक्ने क्षमता तथा स्रोतको आवश्यकता एवम् उपलब्धतालाई मध्यनजर गरिएको छ। मध्यमकालीन स्रोत अनुमान गर्दा आन्तरिक आय तथा राजस्व परिचालनको विगत प्रवृत्ति, कोभिड-१९ लगायत महामारी र अन्य विपद् तथा आर्थिक सङ्कटबाट स्रोत परिचालनमा परेको चाप र आगामी वर्षहरुमा पर्न सक्ने असर तथा प्रभाव, स्रोतको आवश्यकता लगायतका पक्षलाई ध्यान दिइएको छ। त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान र स्रोतको बाँडफाँट सहितको विषगत शाखा, एकाईलाई प्रदान गरिएको बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन **अनुसूची १** मा प्रस्तुत छ ।

आर्थिक वर्ष २०७९/८० को राजस्व तथा विनियोजन र जेठ मसान्त सम्मको उपलब्धिका आधारमा खर्च संरचनाको पहिलो वर्षको आय तथा ब्यय अनुमान गरिएको छ। दोस्रो र तेस्रो वर्षको प्रक्षेपण गर्दा नगरपालिकाको आवधिक योजनाले लिएको लक्ष्य, नीति तथा कार्यक्रम र सो अनुसार सञ्चालन हुने कार्यक्रम, आयोजना तथा क्रियाकलापले हासिल गर्ने नतिजालाई प्रमुख आधार मानिएको छ। प्रक्षेपणका क्रममा नगरपालिकाको प्राथमिकताका क्षेत्र तथा रणनीतिक महत्वका आयोजना तथा कार्यक्रमलाई पर्याप्त स्रोतको व्यवस्था गरिएको छ। आन्तरिक स्रोत, राजस्व बाँडफाँट तथा उपलब्ध हुने स्रोत र आवश्यकता समेतका आधारमा अन्य कार्यक्रम तथा साधारण प्रशासनका लागि खर्च अनुमान गरिएको छ। नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबाट राजस्व बाँडफाँट स्वरूप प्राप्त हुने रकम, रोयल्टी र आन्तरिक स्रोत समेतका आधारमा नगरपालिकालाई प्राप्त हुने राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ। नेपाल सरकार र प्रदेश

सरकारबाट हस्तान्तरण हुने वित्तीय समानीकरण, सशर्त अनुदान, समपुरक र विशेष अनुदान रकम गत विगतको आयका आधारमा अनुमान गरिएको छ।

आन्तरिक आयको तथ्याङ्क विश्लेषणका लागि नगरपालिकाको राजस्व सुधार योजनालाई आधारको रुपमा लिइएको छ। त्यस्तै नगरपालिकाको राजस्व परामर्श समितिको प्रतिवेदन तथा SuTRA मा प्रविष्ट सूचनालाई आधार मानी आन्तरिक आयको विवरण विश्लेषण गरी स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ। उल्लेखित आधारलाई विश्लेषण गर्दा आगामी तीन वर्षको अवधिमा नगरपालिकाको कुल बजेट रु. १ अर्व ५१ करोड ९९ लाख ६४ हजार हुने अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ। यस सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका २.३ : त्रिवर्षीय बजेट विनियोजन र प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा) अनुसूची ११ बमोजिम

समष्टिगत मध्यमकालीन बजेट खाका

त्रिवर्षिय बजेट विनियोजन तथा प्रक्षेपण (प्रचलित मूल्यमा)

(रू. हजारमा)

क्र स	विवरण	२०७९/८० को यथार्थ	२०८०/८१ को संशोधित अनुमानित	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२को अनुमान	२०८२/८३को प्रक्षेपण	२०८३/८४को प्रक्षेपण
	विनियोजना					
	चालु खर्च	0	408219	434053	482704	509729
	पूंजीगत खर्च	0	198485	264481	294125	310593
	वित्तिय व्यवस्था	0	0		0	0
	जम्मा	**0**	**606704**	**698533**	**776830**	**820322**
	स्रोत					
१	आन्तरिक आय	14252	17626	19892	21982	24492
२	राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	102157	97719	132744	142650	148125
२.१	*संघीय सरकार*	*87281*	*85005*	*120392*	*130000*	*135000*
२.२	*प्रदेश सरकार*	*14876*	*12714*	*12352*	*12650*	*13125*
३	अन्तर सरकारी अनुदान	448114	453605	545897	602198	637705
३.१	*संघीय सरकार*	*398892*	*415705*	*512115*	*561932*	*608773*
३.२	*प्रदेश सरकार*	*49222*	*37900*	*33782*	*40266*	*28931*
४	मौज्दात	88900	37754	0	10000	10000
	जम्मा	**653423**	**606704**	**698533**	**776830**	**820322**
	बचत/ न्यून (+/-)	653423	0	0	0	0

२.७ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट

आगामी तीन वर्षको बजेट अनुमान र प्रक्षेपणको विभिन्न आधारमा गरिएको तुलनात्मक विवरण देहायबमोजिम रहेको छ।

क. रणनीतिक स्तम्भको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण

यस नगरपालिकाको आवधिक योजनामा तय गरिएका रणनीतिक स्तम्भको आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.४ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २.४ : रणनीतिक स्तम्भको आधारमा आगामी तीन वर्षको अनुमान र प्रक्षेपण (रु. हजारमा) अनूसुची १२ मा काम गरेर ल्याउने

रणनीतिक स्तम्भ	कार्यक्रम सङ्ख्या	२०८१/८१ को अनुमान		२०८२/८३ को प्रक्षेपण		२०८३/८४ को प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१. कृषि, पशुपन्छी, वनजन्य वस्तु लगायत स्थानीय उत्पादन वृद्धि तथा व्यवसायीकरण गरि उद्यम विकास र रोजगारी सृजना गर्ने।							
२. स्थानीय पर्यटन, कला, धर्म र संस्कृतीको पहिचान, विकास तथा प्रर्वधन गर्ने।							
३. गरिवी निवारण तथा पछाडी परेका वर्गलाई विकासको मूल धारमा ल्याउन, समता मुलक तथा समन्यायीक विकासको प्रत्याभूतिमा जोड दिने।							
४. गुणस्तरीय शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य, स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाईको सुविधामा सवैको पहुँच पुराउने।							
५. सहज यातायात, व्यवस्थित तथा सुरक्षित वजार, वस्ती र आवास, स्वच्छ उर्जा, सूचना प्रविधि र सञ्चारको विकास र विस्तार गर्ने।							
६. बिकास प्रकृयालाई वातावरणमैत्री, दिगो, विपद उत्थानशिल तुल्याई हरित तथा शहरी सुन्दरतामा जोड दिने।							
७. संघ, प्रदेश, स्थानीयतह, समुदाय, निजिक्षेत्र तथा विकास साझेदार लगायत सरोकारवालाहरु संग समन्वय र सहकार्यमा जोड दिने।							
८. न्यायोचित, गुणस्तरिय, सुशासनयुक्त विकास र सेवा प्रवाहका लागि निति निमार्ण, संगठन संरचना तथा दक्ष जनशक्ति विकास र स्थानीय श्रोत साधन परिचालन गर्ने।							
जम्मा							

ख. प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण अनुसूची १२ मा काम गरेर ल्याउने

कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकताक्रम बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.५ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २.५ : प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

प्राथमिकताक्रम	आयोजना/ कार्यक्रम सङ्ख्या	२०८०/८१ को खर्च अनुमान		२०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण		२०८२/८३ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
प्राथमिकता पहिलो (P1)							
प्राथमिकता दोश्रो (P2)							
जम्मा							

ग. दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण अनुसूची १२ मा काम गरेर ल्याउने

दिगो विकास लक्ष्यबमोजिम आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नम्बन २.६ मा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका २.६ : दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा) अनुसूची १२ मा भरेर ल्याउने

सङ्केत नम्बर	दिगो विकास लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम सङ्ख्या	२०८०/८१ को व्यय अनुमान		२०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण		२०८२/८३ को खर्च प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	गरिबीको अन्त्य							
२	शून्य भोकमरी							
३	स्वस्थ जीवन							
४	गुणस्तरीय शिक्षा							
५	लैङ्गिक समानता							
६	स्वच्छ पानी र सरसफाइ							
७	आधुनिक ऊर्जामा पहुँच							
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि,मर्यादित काम							
९	उद्योग नविन खोज र पूर्वाधार							
१०	असमानता न्यूनीकरण							
११	दिगो शहर र बस्ती							
१२	दिगो उपभोग र उत्पादन							
१३	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन							
१५	भूसतह स्रोतको उपयोग							
१६	शान्ति, न्याय र सबल संस्था							
१७	दिगो विकासको लागि साझेदारी							
	कुल जम्मा							

घ. लैंङ्गिक सङ्केतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण अनुसूची १२ बाट ल्याउने

लैंङ्गिक सङ्केतबमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.७ मा प्रस्तुत छ।

तालिका २.७ : लैंङ्गिक उत्तरदायी बजेटको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

लैंङ्गिक सङ्केत	आयोजना/कार्यक्रम सङ्ख्या	२०८०/८१ को व्यय अनुमान		२०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण		२०८२/८३ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
निर्दिष्ट							
सहयोगी							
तटस्थ							
जम्मा							

ङ. जलवायु सङ्केतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण अनुसूची १२ बाट ल्याउने

जलवायु सङ्केतबमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.८ मा प्रस्तुत छ।

तालिका २.८ : जलवायु सङ्केतको बजेटको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

जलवायु परिवर्तन सङ्केत	कार्यक्रम तथा आयोजना सङ्ख्या	२०८०/८१ को व्यय अनुमान		२०८१/८२ को खर्च प्रक्षेपण		२०८२/८३ को खर्च प्रक्षेपण	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
अत्यन्त सान्दर्भिक							
सान्दर्भिक							
तटस्थ							
जम्मा							

२.७ विषय उपक्षेत्रगत बाँडफाँट

विषय उपक्षेत्रगत रुपमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.९ मा प्रस्तुत गरिएको छ। विषय उपक्षेत्रगत आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट, खर्च तथा स्रोतको अनुमान, कार्यक्रम तथा आयोजनागत बजेट, प्राथमिकीकरण र साङ्केतीकरण सम्बन्धी विवरण **अनुसूची २** समावेश गरिएको छ।

तालिका २.१० : आगामी तीन आ.व.को विषय उपक्षेत्रगत खर्चको बाँडफाँटको प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)

विषय क्षेत्र तथा उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान (रू. हजारमा)				बजेटको स्रोत (रू. हजारमा)			
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तिय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत तथा राजस्व बाँडफाँट	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२०८१/८२	32811	9842	22970	0	3500	24311	5000	0
	२०८२/८३	36489	10945	25544	0	4004	26525	5959	0
	२०८३/८४	38532	11557	26974	0	4187	30062	4282	0
पशुपन्छी सेवा	२०८१/८२	13057	3317	9740	0	0	12157	900	0
	२०८२/८३	14521	3689	10832	0	0	13448	1073	0
	२०८३/८४	15333	3895	11438	0	0	14563	771	0
पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा	२०८१/८२	9490	2230	7260	0	0	9490	0	0
	२०८२/८३	10554	2480	8074	0	0	10554	0	0
	२०८३/८४	11145	2619	8526	0	0	11145	0	0
उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय	२०८१/८२	2500	2500	0	0	2500	0	0	0
	२०८२/८३	2780	2780	0	0	2780	0	0	0
	२०८३/८४	2936	2936	0	0	2936	0	0	0
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्त सेवा	२०८१/८२	300	0	300	0	0	300	0	0
	२०८२/८३	334	0	334	0	0	334	0	0
	२०८३/८४	352	0	352	0	0	352	0	0
श्रम, रोजगारी तथा गरिबी निवारण	२०८१/८२	10316	4880	5436	0	0	10316	0	0
	२०८२/८३	11472	5427	6045	0	0	11472	0	0
	२०८३/८४	12115	5731	6384	0	0	12115	0	0
जनस्वास्वास्थ्य तथा पोषण	२०८१/८२	140890	65590	75300	0	0	137890	3000	0
	२०८२/८३	156682	72942	83740	0	0	153106	3576	0
	२०८३/८४	165454	77026	88429	0	0	162885	2569	0
शिक्षा, कला तथा साहित्य	२०८१/८२	251176	223176	28000	0	7632	243544	0	0
	२०८२/८३	279330	248191	31138	0	8732	270598	0	0
	२०८३/८४	294968	262087	32882	0	9131	285838	0	0
खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता	२०८१/८२	29820	5070	24750	0	0	27820	2000	0
	२०८२/८३	33162	5638	27524	0	0	30779	2384	0
	२०८३/८४	35019	5954	29065	0	0	33306	1713	0
महिला, बालबालिका तथा सामाजिक संरक्षण	२०८१/८२	7130	7130	0	0	0	7130	0	0
	२०८२/८३	7929	7929	0	0	0	7929	0	0
	२०८३/८४	8373	8373	0	0	0	8373	0	0
युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्तन	२०८१/८२	3795	3795	0	0	0	3795	0	0
	२०८२/८३	4221	4221	0	0	0	4221	0	0
	२०८३/८४	4457	4457	0	0	0	4457	0	0

भवन, आवास, बस्ती विकास तथा सार्वजनिक निर्माण	२०८१/८२	12700	2445	10255	0	7632	5068	0	0
	२०८२/८३	14124	2719	11404	0	8732	5392	0	0
	२०८३/८४	14914	2871	12043	0	9131	5783	0	0
सडक, पुल तथा यातायात	२०८१/८२	78705	10030	68675	0	29029	26793	22883	0
	२०८२/८३	87527	11154	76373	0	36570	23682	27275	0
	२०८३/८४	92427	11779	80648	0	37046	35785	19597	0
जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा	२०८१/८२	2000	0	2000	0	0	2000	0	0
	२०८२/८३	2224	0	2224	0	0	2224	0	0
	२०८३/८४	2349	0	2349	0	0	2349	0	0
सूचना तथा संचार प्रविधि	२०८१/८२	1500	0	1500	0	0	1500	0	0
	२०८२/८३	1668	0	1668	0	0	1668	0	0
	२०८३/८४	1762	0	1762	0	0	1762	0	0
वन, हरियाली, जैविक विविधता तथा नदी नियन्त्रण	२०८१/८२	1750	0	1750	0	1750	0	0	0
	२०८२/८३	1946	0	1946	0	1946	0	0	0
	२०८३/८४	2055	0	2055	0	2055	0	0	0
वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	२०८१/८२	500	0	500	0	500	0	0	0
	२०८२/८३	556	0	556	0	556	0	0	0
	२०८३/८४	587	0	587	0	587	0	0	0
विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन	२०८१/८२	5025	5000	25	0	5025	0	0	0
	२०८२/८३	5588	5560	28	0	5588	0	0	0
	२०८३/८४	5901	5872	29	0	5901	0	0	0
नीति, कानुन, न्याय तथा सुशासन	२०८१/८२	450	450	0	0	450	0	0	0
	२०८२/८३	500	500	0	0	500	0	0	0
	२०८३/८४	528	528	0	0	528	0	0	0
संगठन, मानव संशाधन तथा सेवा प्रवाह	२०८१/८२	88398	88398	0	0	88398	0	0	0
	२०८२/८३	98306	98306	0	0	98306	0	0	0
	२०८३/८४	103810	103810	0	0	103810	0	0	0
राजस्व तथा स्रोत परिचालन	२०८१/८२	200	200	0	0	200	0	0	0
	२०८२/८३	222	222	0	0	222	0	0	0
	२०८३/८४	235	235	0	0	235	0	0	0
तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन	२०८१/८२	6020	0	6020	0	6020	0	0	0
	२०८२/८३	6695	0	6695	0	6695	0	0	0
	२०८३/८४	7070	0	7070	0	7070	0	0	0
जम्मा	२०८१/८२	698533	434053	264481	0	152636	512115	33782	0
	२०८२/८३	776830	482704	294125	0	174632	561932	40266	0
	२०८३/८४	820322	509729	310593	0	182617	608773	28931	0

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को विनियोजन र पछिल्लो दुई वर्षको प्रक्षेपण विषय उपक्षेत्रगत नतिजा, विषय उपक्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण, अपेक्षित उपलब्धि र विषय उपक्षेत्रगत अनुमानित बजेट परिच्छेद ४ देखि परिच्छेद ८ सम्म प्रस्तुत गरिएको छ।

परिच्छेद ३: आर्थिक क्षेत्र

कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, सिंचाई, पशुपन्छी विकास, उद्योग तथा व्यापार, पर्यटन तथा संस्कृति, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी, श्रम रोजगारी तथा गरिबी निवारण जस्ता उपक्षेत्रहरु यस परिच्छेदमा समेटिएको छ। यस परिच्छेदमा आर्थिक क्षेत्र अन्तर्गतका हरेक उपक्षेत्रको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौती, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण, अनुमान तथा जोखिम पक्षहरु समावेश गरिएका छन्।

३.१ कृषि, खाद्य सुरक्षा तथा सिंचाइ

३.१.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल मध्ये १२.१६ प्रतिशत खेतियोग्य जमिन, कुल खेतियोग्य जमिनको सिंचित क्षेत्र ६५ प्रतिशत, सिचाई कुलो ८३ वटा रहेका छन । कुल जनसङ्ख्याको ८० प्रतिशत जनसङ्ख्या कृषि पेशामा संलग्न छन्। नगरपालिकामा स्वर्गद्वारी नगरपालिकाको कृषि व्यवस्थापन प्रर्वद्धन ऐन, २०७४; बाढी, पहिरो, बँधेलले क्षति प्रभावित कृषकहरुलाई राहत कार्यक्रम निर्देशिका २०७८, न्यूनतम सर्मथन मुल्यमा खरिद र व्यवस्थापन सम्वन्धि कार्यविधि २०७९ **तयार भई कार्यान्वयनमा रहेका छन् । अनुदानमा उन्नत विउ वितरण, मौसमी बाली वस्तुमा स्थलगत घुम्ती तालिम मार्फत कृषकको क्षमता विकास गरी उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि भइरहेको छ ।**

यस नगरपालिकामा १९९ जना कृषकहरु व्यावसायिक उत्पादनमा सक्रिय रहेका छन् । साथै नगरपालिकामा ९१ कृषक समूह, ६ कृषि सहकारी संस्थामा क्रियाशिल कृषक सङ्ख्या ३०६५ जना रहेका छन् । यसैगरी ७७१७ जना कृषकहरु कृषक समूहमा आबद्ध रहेका छन् । नगरपालिकाको कूल वार्षिक खाद्यान्य बाली उत्पादन २९.२ क्विन्टल प्रति हे., तरकारी उत्पादन १६६.१ क्विन्टल प्रति हे., फलफूल उत्पादन ५४९० क्विन्टल र आलु उत्पादन १२०.२ क्विन्टल प्रति हे. रहेको छ।

३.१.२ समस्या तथा चुनौती

उत्पादन तथा ढुवानी लागत बढी हुनु, कृषि उत्पादन, भण्डारण तथा प्रशोधन सम्बन्धी संरचना तथा पूर्वाधारको कमी हुनु, आधुनिक उपकरण तथा गुणस्तरीय विउविजन, मलखादमा पहुँच कम हुनु, निर्वाहमुखी खेती प्रणाली कायम रहनु, रैथाने बालीको बिउबिजन उत्पादनमा चासो कम हुनु, कृषिमा नवप्रवर्तन र सिर्जशीलताको कमी हुनु, कृषि उपज सङ्कलन, भण्डारण र बजारीकरणको सुविधा नहुनु, सिंचाई सुविधाको विकास विस्तार र स्तरोन्नती हुन नसक्नु, जग्गा बाँझिनु, सिंचाईको आवश्यकता र सम्भावना बारे अध्ययन नहुनु, आदि कृषिको विकास तथा व्यवसायीकरणका मुख्य समस्याहरु हुन्।

कृषि क्षेत्रमा लगानी वृद्धि गर्नु, कृषि उत्पादनको व्यवसायीकरण, विविधिकरण र औद्योगिकीकरण गर्नु, कृषि कार्यमा आधुनिकीकरण तथा यान्त्रीकरण गर्नु, कृषि उपज भण्डारण तथा प्रशोधन सम्बन्धी संरचना तथा पूर्वाधारको विकास र विस्तार गर्नु आदि यस क्षेत्रमा प्रमुख चुनौती हुन्।

३.१.३ सोच

स्वर्गद्वारिको खाद्यान्न, फलफूल र तरकारीः व्यावसायिक उत्पादन र रोजगारी"

३.१.४ उद्देश्य

१. कृषि उपजको उत्पादन, विविधिकरण, व्यवसायीकरण र औद्योगिकीकरणमा वृद्धि गर्नु,
२. रैथाने तथा व्यावसायिक उत्पादन रोजगारी र आयमा दिगो वृद्धि गर्नु

३. सिंचाई सुविधाको विकास र विस्तार गर्नु,

३.१.५ रणनीति

१. कृषि उपजको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने,
२. कृषक एवं कृषि सेवामा आधारित संस्थाहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,
३. कृषि उपजहरुको व्यवसायीकरण तथा वजार प्रवर्द्धन गर्ने,
४. कृषि पूर्वाधारको विकास र विस्तार गर्ने,
५. रैथाने बालीको संरक्षण, प्रवर्द्धन तथा प्राङ्गारिक उत्पादनमा वृद्धि गर्ने,
६. स्थानीय कृषि व्यवसाय विकास नीति तथा योजना तर्जुमा कार्यान्वयन गर्ने,
७. विद्यमान सिंचाई प्रणालीको मर्मत सम्भार र स्तरोन्नति गर्ने,
८. सिंचाईका लागि नयाँ प्रविधिको विकास र प्रयोग बढाउने,

३.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
आफ्नो उत्पादनबाट वर्षभरी खान पुग्ने परिवार	प्रतिशत	३०	३२	३५	३८	४१
साना किसानको औसत वार्षिक आय	रु.	१००००	१२०००	१५०००	१८०००	२१०००
कृषि व्यवसायमा संलग्न समूह र सहकारी	सङ्ख्या	९१	१००	११०	१२०	१२०
कुल कृषि भूमि मध्ये खेति गरिएको भूमि	प्रतिशत	१९६३	२१५०	२२११	२३५०	२४१०
खाद्यान्न उत्पादन	मे.ट.	७८१२	८४०७	९१७२	१०५२७	१०८९०
तरकारी उत्पादन	मे.ट.	४०	४५	५०	६०	७०
फलफुल उत्पादन	मे.ट.	५४९	६१३	६३१	६७२	७२८
आलु उत्पादन	क्वि.प्र.हे.	110	१२०.२	१२५	१३०	१३६
अलैची उत्पादन	मे.ट.	०	०	०	०	०
दलहन उत्पादन	मे.ट.	२०	२२	२३	२४	२५
तेलहन उत्पादन	मे.ट.	९	९।५	१०	१०।५	११।५
व्यावसायिक उत्पादनमा संलग्न कृषक	सङ्ख्या	३०६५	३१६०	३२१०	३२६०	३३२०
कुल तरकारी उत्पादन प्रति हेक्टर	मेटन.	१४.३७	१४.७४	१९.१	२०	२०
१२ है महिना सिंचाई हुने क्षेत्र	हेक्टर	१०८८	१०८८	१५००	१९००	२८३९
दर्ता तथा कृषि फर्म	सङ्ख्या	८७	९९	१२०	१५०	२००
सूचीकृत कृषक	सङ्ख्या	१२	२५	४०	५०	६०

३.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

विषय क्षेत्र तथा उपक्षेत्र	आर्थिक	बजेट अनुमान (रू. हजारमा)	बजेटको स्रोत (रू. हजारमा)

	वर्ष	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तिय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत तथा राजस्व बाँडफाँट	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋणा तथा अन्य
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२०८१/८२	32811	9842	22970	0	3500	24311	5000	0
	२०८२/८३	36489	10945	25544	0	4004	26525	5959	0
	२०८३/८४	38532	11557	26974	0	4187	30062	4282	0

३.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण अनुसूची ४ बाट ल्याउने

उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	०८१।८२ को बजेट (रू हजारमा)			उद्देश्य	अवधि शुरु तथा समाप्ति	कुल लागत हजारमा	अपेक्षित नतिजा
आर्थिक विकास	**68474**	**22769**	**45706**				
कृषि, खाद्य सुरक्षा तथा सिंचाइ	**32811**	**9842**	**22970**				
बाझिपुर लिफ्ट सिचाई योजना स्व.न.पा ४	8500	0	8500	सिचाई सुबिधा हुने		१२०३६	
दंगालखोला वेलवास ३ र ४ सिंचाई योजना	7000	0	7000	सिचाई सुबिधा हुने			
कृषि विकास, विस्तार तथा प्रसार सम्बन्धी सालबसाली कार्यक्रम	12036	8454	3582	रैथाने तथा अन्य खाद्यान्न बाली , तरकारी बालीहरुको उत्पादन तथा उन्पादकत्व बढाउनु , बाली संरक्षण गर्नु,तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधिक गर्नु। किसानहरुलाई सुचिकृत गरि सेवा प्रवाहिमा सहज वातावरण बनाउने ।	सालबसाली	५२७५	
सिंचाई व्यवस्थापन तथा प्रसार सम्बन्धी सालबसाली कार्यक्रम	5275	1388	3888	किसानले आफ्नो भौगोलिक अबस्था अनुसारको सिंचाईको सुविधा पाउनेछन्	सालबसाली		

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	कृषि विकास साझेदारी कार्यक्रम	कृषि उत्पादन तथा व्यवसायमा वृद्धि गर्नु	सालबसाली	४३९७	६५० कृषक परिवार लावान्भित हुने गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
२	कृषि प्रसार तथा विकास कार्यक्रम	दिगो कृषि विकास र खाद्य सुरक्षामा वृद्धि गर्नु	सालबसाली		८० जना कृषक व्यवससायिक कृषकमा रुपान्तरण हुने छन्। २.कृषक समूहमा आवद्ध कृषकको अनुपात ५० प्रतिशत हुने।
३	सिंचाई सुविधा विकास तथा विस्तार कार्यक्रम	कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु	सालबसाली		खेती गरिएको जमिन मध्ये ५ प्रतिशत जमिनमा बाहै महिना सिंचाई सुविधा पुऱ्याईने छ।

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् : अनुसूची ४ बाट आधा ल्याउने

क्र. सं.	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	कृषि विकास साझेदारी कार्यक्रम	३२५ कृषक परिवार लाभान्वित भएको	३२५ कृषक परिवार लावान्भित हुने	तरकारीको बिउ, प्लास्टिक टनेल, प्लास्टिक मलचिङ र ओखरको विउ वितरण, थोपा सिंचाई, क्रेट सहयोग,
२	कृषि प्रसार तथा विकास कार्यक्रम	४० जनालाई व्यावसायिक कृषकको रूपमा विकास गरिएको।	३० जनालाई व्यावसायिक कृषकको रूपमा विकास गर्ने तथा कृषि उपजलाई बजारीकरण गर्ने।	कृषि औजार, तरकारी तथा खाद्यान्न बालीको उन्नत बिउ वितरण, जैविक विषादीको प्रयोगमा वृद्धि, पलास्टिक टनेल वितरण, कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र स्थापना, माटो परीक्षण, डिजिटल प्रविधिमा आधारित सेवा प्रवाह, कृषि तथ्याङ्क व्यवस्थापन, रैथाने बाली प्रवर्द्धन
३	सिंचाई सुविधा विकास तथा विस्तार कार्यक्रम	१ प्रतिशत क्षेत्रफलमा सिंचाइ सुविधा उपलब्ध भएको	३ प्रतिशत क्षेत्रफलमा वर्षभरी सिंचाइ सुविधा उपलब्ध हुने	कुलो निर्माण तथा मर्मत, सिंचाइ पोखरी निर्माण मर्मत, मोटर/पाइप, पुनभरण पोखरी निर्माण, थोपा सिंचाइ प्रविधि, वर्षात पानी संक्लन (रेनवटार हार्वेष्टिङ)

१.१.९ जोखिम पक्ष र अनुमान

कृषि प्रविधि, मल, गुणस्तरीय बीउ तथा कृषि सामाग्री, भरपर्दो सिंचाई प्रणाली, बजार व्यवस्थापन, कृषि भूमिको संरक्षण र व्यवसाय, उद्योग कलकारखाना सञ्चालन व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने जोखिम रहन्छ। यसैगरी कृषि क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तन, भौगोलिक अवस्था र प्रकोपको असरको जोखिम सम्भावना अधिक रहन सक्दछ। सङ्घ, प्रदेशका कृषि कार्यालयसँग सहकार्य गरी कृषि विकास कार्यक्रममा टेवा पुग्नेछ। सो अनुसार काम हुन नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल नहुने जोखिम हुनेछ।

३.२ पशुपन्छी विकास

३.२.१ पृष्ठभूमि

मुख्य पेशा कृषि तथा पशुपालन रहेको यस स्वर्गद्वारी नगरपालिकामा करीब ८० प्रतिशत जनसङ्ख्या यस क्षेत्रमा संलग्न रहेको पाईन्छ । पशु तथा पशुजन्य उत्पादनमा वृद्धि गर्न **"पशुपालनमा वृद्धिः स्वर्गद्वारीको समृद्धि"** सोचलाई साकार पार्न **स्वर्गद्वारी नगरपालिकाको पशुजन्य पदार्थको वजारीकरण कार्याक्रमको मापदण्ड २०७६, पशुसेवा संग सम्वन्धित निशुल्क कृतिम गर्भाधान सञ्चालन गर्न बनेको कार्यविधि २०७७, स्वर्गद्वारी नगरपालिकाको पशुधन विमाको प्रिमियममा थप अनुदान उपलब्ध गराउने कार्यविधि,२०७८, बाढी, पहिरो, बँधेलले क्षति /प्रभावित कृषकहरुलाई राहत कार्यक्रम निर्देशिका २०७८, निशुल्क कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रम सञ्चालका लागि बनेको कार्यविधि,२०७७** कार्यान्वयनमा रहेका छन् । उपरोक्त ऐन र कार्यविधि कार्यान्वयन भई रहँदा विगतका तुलनामा पशु उपचारको सेवा ४० प्रतिशत कृषकहरु सम्म पहुँच पुगेको छ । सुधारिएको खोर, भकारो सुधार र टोल बस्ती-बस्तीमा उन्नत जातका डाले घाँस रोपण भइरहेको छ । साथै ४५ प्रतिशत कृषकले जातीय गुण सुधार गरिएको बाख्रापालन गरिरहेका छन् । यसै गरी नगरपालिकामा १९९ वटा व्यावसायिक पशुपालन फार्म दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका छन् । यसै गरेर ९ वटै वडाका १९९ उत्कृष्ट व्यावसायिक कृषकहरु मध्ये प्रत्येक वर्ष हरेक वडाबाट ३-३ जनालाई प्रोत्साहन तथा सम्मान स्वरुप पुरुस्कार प्रदान गरिदै आएको छ ।

३.२.२ समस्या तथा चुनौती

निर्वाहमुखी पशुपालनको अभ्यास गर्नु, पशु स्वास्थ्यका लागी पूर्वधार र पशु बिमाको कमी हुनु, पशु उपज विक्री वितरण गर्न प्रयाप्त मात्रामा बजारीकरण र सङ्कलन केन्द्र नहुनु, पशुपालन क्षेत्रमा आवश्यक सरल कर्जाको व्यवस्था नहुनु, प्रर्याप्त बजेटको व्यवस्था नहुँदा समयमा उपलब्ध हुनु पर्ने खोप तथा औषधीहरु सहज रुपमा उपलब्ध नहुनु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू हुन् । युवा जनशक्तिलाई कृषिमा पेशामा आकर्षित गर्नु र कृषि पेशालाई सम्मानित पेशाको रुपमा स्थापित गर्नु तथा बजारसँगको अन्तरसम्बन्ध कायम गर्नु पशुपालन क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीहरू हुन् ।

३.२.३ सोच

"पशुपालनमा वृद्धिः स्वर्गद्वारीको समृद्धि"

३.२.४ उद्देश्य

व्यावसायिक पशुपालन एवम् पशुपन्छी जन्य उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्नु,

३.२.५ रणनीति

१. पशुजन्य उत्पादनको व्यावसायिक पालनका लागी कृषकको क्षमतामा अभिवृद्धि गर्ने,

२. पशुपन्छीपालन तथा उत्पादन आय आर्जनको स्रोतको रुपमा स्थापित गर्ने,

३. स्थानीय पशुहरुको नश्ल सुधार गर्ने

३.२.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

पशुपन्छी विकास	एकाई	२०७९/८० सम्मको वास्तविक	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४
पशुपालनमा संलग्न कृषकहरु	सङ्ख्या	७११७	७२००	७५००	७७००	८०००
व्यावसायिक फर्मको सङ्ख्या	सङ्ख्या	१९९	२१५	२३०	२४२	२५०
वार्षिक दुध उत्पादन	लिटर हजारमा	३००	२९५	३००	३०५	३१०
सुँगुर वा बंगुरको वार्षिक मासु उत्पादन	मे.टन	१४	१३.५	१५	१८	२०
वार्षिक पन्क्षीजन्य मासु उत्पादन	मे.टन	१००	१००	११०	११६	१२०
खसी, बोका, भेडाको वार्षिक मासु उत्पादन	मे.टन	११५	११६	११८	१२०	१२३
उन्नत घाँसको उत्पादन क्षेत्र	रोपनी	४५०	४५०	४५५	४६०	४६५
नश्ल सुधारका लागी कृत्रिम गर्भाधान	सङ्ख्या	१८०	२००	२५०	३००	४००
विभिन्न रोग विरुद्धका खोप	डोज	२२०००	२२०००	२५०००	२८०००	३५०००
समूहमा आवद्ध पशुपन्छीपालन कृषक	सङ्ख्या	८००	८००	९००	१०००	११००

३.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान अनुसूची ७ बाट आधा ल्याउने

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	13057	3317	9740	0	0	12157	900	0
२०८२/८३	14521	3689	10832	0	0	13448	1073	0
२०८३/८	15333	3895	11438	0	0	14563	771	0

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
४								

३.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण अनुसूची ४ को आधा ल्याउने

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	साना किसान तथा युवा उद्यमशिलता विकास साझेदारी कार्यक्रम (हेफरसंग)		२०८० ०८१/ देखि २०८३।०८४	8840	१४०० घरधुरी परिवार लाभाम्बित भई आर्थिक उन्नति भएको हुने
२	पशुपन्छी प्रसार तथा विकास सम्बन्धी सालबसाली कार्यक्रम	पशुपंक्षी उपचार सेवा, प्राविधिक ज्ञान तथा पशुजन्यपन्छी जन्य वस्तुको उत्पादन र बजारिकरण बिस्तार गर्नु।	सालबसाली	4217	१. वार्षिक २५ हजार कृषकले सहज रुपमा पशुपन्छी उपचार सेवा प्राप्त गरी पशुपन्छीको स्वास्थ्य बारे सचेतना, २. ३५ वटा कृषि तथा पशुपन्छी व्यवसाय फार्म दर्ता भई सुचारु हुने, सरकारी, गैसस र निजी क्षेत्रको कार्यक्रम र लगानीमा वृद्धि हुने।

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन्: अनुसूची ४ को आधा ल्याउने

क्र. सं.	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	पशुपन्छी विकास साझेदारी कार्यक्रम	१ प्रजनन योग्य पशु विकास भैरहेको , नस्ल सुधार भएको गोठ सुधार तथा किसान सूचीकरण भएको	उल्लेखित घर परिवार उद्यमी भई सहकारीमा परिणत हुने।	१. ५३ वटा कृषक महिला समूहलाई तालिम दिएको हुने, २. ८० वटा सुधारीएको खोर निर्माण गरिएको हुने, ३वटा उन्नत जातका प् ८० .रजन्न योग्य बाख्रा वितरण गरिएको हुने, ४ वटा प्रजन्न योग्य बोका वितरण १९ . गरिएको हुने, ५रोपनी जमिनमा घाँसको वेर्ना रोपेको १० . ने।हु
२	पशुपन्छी सेवा सालबसाली कार्यक्रम	१. वार्षिक २३३४३ जना कृषकले सहज रुपमा पशुपन्छी उपचार पाएको, २. २९ वटा कृषि तथा पशुपन्छी व्यवसाय फार्म दर्ता भई सुचारु भएको, ३. गैसस क्षेत्रबाट लगानी र कार्यक्रम भएको।	१. वार्षिक २५ हजार कृषकले सहज रुपमा पशुपन्छी उपचार सेवा प्राप्त गर्ने, २. ३५ वटा कृषि तथा पशुपन्छी व्यवसाय फार्म दर्ता भएको हुने	१. पशुपन्छीको रोग तथा परजीवि नियन्त्रण, उपचार, बन्धाकरण, २. निशुल्क पशु स्वास्थ्य शिविर, पशुपन्छी दर्ता शुल्क, भ्याक्सिनेसन, कृतिम गर्भाधान, ३ कृषक प्रोत्साहन कार्यक्रम।

४.२.९ जोखिम पक्ष र अनुमान

पशुपन्छी विकास क्षेत्रमा सरकारी, गैसस र निजी क्षेत्रको कार्यक्रम र लगानीमा वृद्धि हुने तथा बेरोजगार युवाहरुलाई कृषिमा आधारित व्यवसायमा आकर्षित गराईने छ । सो हुन नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल नहुने जोखिम रहन्छ साथै पशुपंक्षिजन्य महामारीको कारणले बजेट कमि हुन गइ समयमै रोग निदान हुन नसके उद्पादन घटन सक्ने जोखिम रहन्छ।

४.३ पर्यटन तथा सम्पदा

४.३.१ पृष्टभूमि

आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन मार्फत स्थानीय रोजगारीको अवसर सिर्जना गरी बेरोजगारी व्यक्तिहरुलाई स्वरोजगारी बनाउन र आन्तरिक स्रोत वृद्धिको रुपमा पर्यटन क्षेत्रलाई आन्तरिक आर्थिक वृद्धिको सम्वाहक मानिन्छ। पर्यटनको विकासमा संस्कृति तथा सम्पदा संरक्षण र प्रवर्द्धन मार्फत स्थानीय बासिन्दाहरुलाई पर्यटनको प्रतिफल उपलब्ध गराउन प्राथमिकता दिने नीति समेत रहेको छ। सोहि अनुरुप स्वर्गद्वारी नगरपालिकाले स्वर्गद्वारी आश्रममा आउने भक्तजन तथा पर्यटकहरुको सङ्ख्यामा वृद्वि र स्थानीय पर्यटकीय क्षेत्रको पहिचान गरी स्थानीय महोत्सव तथा सामाजिक सञ्जालका माध्यमबाट प्रचार प्रसार हुने गरेको छ।

४.३.२ समस्या तथा चुनौती

धार्मिक पर्यटन, प्राकृतिक, साँस्कृतिक तथा ग्रामीण पर्यटकीय गन्तब्य पहिचानमा कमी, धार्मिक पर्यटन क्षेत्रमा उपयुक्त आवाश तथा पानीको अभाव रहनु, प्राकृतिक गुफा, पोखरी र झरनाको संरक्षण र व्यवस्थापनसँगै पर्यटन पूर्वाधार, स्तरीय सेवा सत्कारमा स्थानीय होटेल, रेष्टुरेन्टहरुलाइ तालिम नहुनु तथा घरबास (होमस्टे) सञ्चालनको स्तरोन्नति हुन नसक्नु यस क्षेत्रका मुख्य समस्याको रुपमा रहेका छन्।

स्वर्गद्वारी मन्दिर सम्म जाने सडक सुरक्षित र भरपर्दो रुपमा सञ्चालन गर्नु, पर्यटकीय गन्तव्य तथा सेवा सुविधा विस्तार गरी स्थानीय वेरोजगारीलाई स्वरोजगार सिर्जना गर्नु, बाह्य पर्यटक लाभान्वित हुने गरी प्राकृतिक स्थानहरुमा भौतिक संरचना निर्माण गर्नु पर्यटनको क्षेत्रमा मुख्य चुनौतीको रुपमा रहेका छन्।

४.३.३ सोच

“धार्मिक तथा ग्रामिण पर्यटनः आर्थिक बिकासको मुहान”

४.३.४ उद्देश्य

१. स्वर्गद्वारीमा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकको आकर्षण बढाउनु।
२. पर्यटकीय पूर्वाधार सेवा तथा विकास र विविधकरण गर्नु।
३. बेरोजगारी नागरिक तथा व्यक्तिलाई स्थानीय रोजगारीमा संलग्न गराउनु।

४.३.५ रणनीति

१. पर्यटन, रैथाने संस्कार, संस्कृतिको उजागर गरी स्थानीय पहिचान, कला संस्कृतिको अभिवृद्धि गर्ने।
२. पदयात्री पर्यटकको आकर्षणमा वृद्धि गर्ने।
३. पर्यटकीय गन्तब्य स्थलको बजारीकरण गर्ने।
४. स्वर्गद्वारी मन्दिरको पूर्वाधार विकास निर्माणमा सङ्घ तथा प्रदेश सरकार सँग समन्वय, पहल र साझेदारी गर्ने।
५. पर्यटन व्यवसायको विकास र विस्तार गर्ने।

४.३.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचकहरू	एकाई	२०७९/८० सम्मको वास्तविक	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४

सूचकहरू	एकाई	२०७९/८० सम्मको वास्तविक	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४
पर्यटन गुरुयोजना निर्माण	पटक	०	०		१	१
पर्यटन तथा संस्कृति क्षेत्रमा रोजगार	जना	२००	२२०	२५०	३००	३४०
पदमार्गि यात्रिहरु	जना	२००००	२१०००	२२०००	२३०००	२४०००
आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटक सङ्ख्यामा वृद्धि	जना	२५००००	२६००००	२७००००	२८००००	३०००००
पर्यटकीय सम्पदा र गन्तव्य स्थान	सङ्ख्या	६	७	८	९	१०
घरबास सञ्चालन (होम स्टे)	सङ्ख्या	२३	४८	५८	६८	७८
धार्मिक, बाल, ग्रामीण, पर्या पर्यटन सम्बन्धी खोज, अध्ययन र अनुसन्धान (वार्षिक)	सङ्ख्या	१	२	३	४	५
कला तथा संस्कृतिमा क्रियाशिल श्रष्टा पहिचान	जना	०	०	३	५	८
कृषि, धार्मिक, पर्यापर्यटन, ग्रामीण पर्यटनको संरचना निर्माण	वटा	२	२	३	४	५
पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदाको संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि अफलाइन वा अनलाइन माध्यायमबाट प्रचार प्रसार।	सङ्ख्या	१०	१०	१५	२०	३०

४.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान अनुसूची ७ बाट आधा ल्याउने

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	9490	2230	7260	0	0	9490	0	0
२०८२/८३	10554	2480	8074	0	0	10554	0	0
२०८३/८४	11145	2619	8526	0	0	11145	0	0

४.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	स्थानीय पर्यटन प्रवर्द्धन सालवसाली कार्यक्रम	एकीकृत पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदाको संरक्षण, विकास र प्रबर्धनका लागि व्यस्थापन गरि पर्यटक आर्करषित गर्नु।	२०८०/०८१ देखि २०८३/०८४ सम्म		१.स्वर्गद्वारीमा आउने तिर्थालु र पर्यटकको संख्यामा १० प्रतिशतले वृद्धि हुने २, थप २ वटा होम्स्ते संचालनमा आउने

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	स्थानीय पर्यटन प्रवर्द्धन सालवसाली कार्यक्रम	स्वर्गद्वारी मन्दिरमा बार्षिक १५०००० प्रयटक चफुने गरेको , १ वटा होमेस्ते रहेको	१.स्वर्गद्वारीमा आउने तिर्थालु र पर्यटकको संख्यामा ३ ० प्रतिशतले वृद्धि हुने २, थप २ वटा होम्स्ते संचालनमा आउने	१ मन्दिर वरपर सडकको पुर्बाधार विकास २ ग्रामिण पर्यटनका लागि क्षमता विकास

४.३.९ जोखिम पक्ष र अनुमान

अन्तर सरकार, निजी क्षेत्र, विकास साझेदार तथा समुदायको सहयोग, सहकार्य तथा साझेदारीबाट नगरपालिकामा पर्यटकीय पूर्वाधार सेवा सुविधा विकास विस्तार र स्तरोन्नती हुनेछ । भौगोलिक विकटता तथा यातायातको असहजताका कारण सरकार, सहयोगी निकाय, निजी क्षेत्र तथा जनताको साझेदारी नभएमा पर्यटन क्षेत्रको विकास र विस्तार नहुने जोखिम रहेको छ ।

४.४ उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय

४.४.१ पृष्ठभूमि

स्वर्गद्वारी नगरपालिका भित्रका युवाहरुलाई कृषि तथा पशु उद्यम विकास साना घरेलु उद्योग जस्ता क्रियाकलापमा आकर्षण तथा उत्प्रेरणा जगाउदै स्वरोजगार सिर्जना गरी सम्रग राष्ट्रनिर्माणको रणनीतिमा योगदान पुऱ्याउने ध्येय लिएको छ । सोही अनुरुप नगरपालिकाले उद्योग व्यापार व्यवसाय दर्ता/ सूचीकरण, नविकरण खारेजी, अनुगमन तथा नियमन र प्रर्वद्धन सम्बन्धी कार्य गर्दै आएको छ । साथै यस नगरपालिकामा गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम पनि सञ्चालनमा रहेको छ । युवा उद्यमी तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रम अनुसार नगरपालिकामा १४५ वटा उद्योग दर्ता भई सञ्चालन भएका छन् भने ९६१ व्यवसाय सञ्चालनमा रहेका छन् । नगरपालिकामा ३६८ जना लघु उद्यमी सिर्जना भई व्यवसायमा संग्लन भएका छन् । नगरपालिका भित्र सञ्चालित व्यवसायबाट व्यवसाय करबाट वार्षिक २१ लाख रकम सङ्कलन भइरहेको छ ।

४.४.२ समस्या तथा चुनौती

यस नगरपालिका क्षेत्र भित्र उद्योगका लागि उर्जा तथा सडक पूर्वाधारको कमी, उद्योग सम्बन्धी जानकारीको अभाव, घरेलु उद्योग सम्बन्धी तालिम पर्याप्त नहुनु, उद्योग मैत्री कर प्रणाली नहुनु, दक्ष जनशक्तिको उपलव्धता स्थानीयस्तरमा नहुनु उद्योग व्यवसाय विकासको प्रमुख समस्याका रुपमा रहेका छन् ।

कृषि वन खनिजमा आधारित उद्योग व्यवसायको सिर्जना विकास र स्तरोन्नति गर्नु, औद्योगिक पूर्वाधार विकास तथा लगानी आकर्षण गर्नु, औद्योगिक उत्पादन विविधीकरण विकास र विस्तार गर्नु बजार मुल्य श्रृङखला र बजार सञ्जाल विकास र विस्तार गर्नु, शुलभ कर्जा, प्रविधि तथा व्यवसाय विकास सेवा एकीकृत रुपमा उपलब्ध गराउनु यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौती हुन्।

४.४.३ सोच

"उद्यमशिलता तथा प्रबिधीमैत्री स्वर्गद्वारी "

४.४.४ उद्देश्य

१. स्थानीय उत्पादन, रोजगारी र आयमा दिगो वृद्धि गर्ने,
२. उद्योग व्यवसायको विकास तथा औद्यौगिक उत्पादनमा वृद्धि गर्ने,
३. कृषि तथा पशुजन्य उपजमा आधारित उद्योग तथा उद्यमशिलता वृद्धि गर्ने,
४. घरेलु तथा साना उद्योगको विकास र विस्तार गर्ने ।

४.४.५ रणनीति

१. स्थानीय कच्चा पर्दाथ साधन स्रोत र सिपको समुचित सदुपयोग गर्ने ।
२. स्थानीय उत्पादनहरुको बजार प्रवर्द्धन गर्ने ।
३. उद्योग व्यवसायमा महिला, दलित तथा अति विपन्न वर्गको आवद्धतामा जोड दिने ।
४. स्थानीय जनताले सञ्चालन गर्न सक्ने घरेलु उद्योगको स्थापना तथा प्रर्वद्धन गर्ने ।
५. स्थानीय श्रमिकलाई रोजगार दिन सक्ने उद्योगलाई विशेष प्राथमिकता दिने ।

४.४.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचकहरू	एकाई	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४
उद्योग व्यवसाय क्षेत्रमा रोजगार व्यक्ति	जना	२२५	२३०	२४०	२५०	३००
कुल उद्यम, व्यापार तथा व्यवसाय	सङ्ख्या	९६१	१०००	१०५०	११००	१२००
नगरपालिकामा दर्ता भएका उद्योग	सङ्ख्या	१३०	१४५	१६०	१७५	२००
नगरपालिकाकामा दर्ता व्यापार व्यवसाय	सङ्ख्या	९६१	१०००	१०५०	११००	१२००
दर्ता प्रक्रियामा नआएका उद्यम, व्यापार तथा व्यवसाय	सङ्ख्या	१५०	१२०	७०	३०	०
व्यावसायिक र प्राविधिक सिपयुक्त दक्षव्यक्ति	सङ्ख्या	८४२	८५०	९००	९२५	९५०
व्यवसाय करबाट संकलित राजस्व	रू. हजारमा	१०२१	२०००	२२००	२५००	३०००
उद्यम सिर्जना र विकासमा तालिम लिने उद्यमी	सङ्ख्या	३६८	३८०	४१०	४५०	५००
उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय क्षेत्र वार्षिक कारोवार	रु. लाखमा					

४.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	2500	2500	0	0	2500	0	0	0

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८२/८३	2780	2780	0	0	2780	0	0	0
२०८३/८४	2936	2936	0	0	2936	0	0	0

४.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	लघु उद्यमको सिर्जना र विकास द्धारा न्यून आय भएका तथा विपन्न वर्गको गरिबी घटाउनु, उद्यम, सेवा, उत्पादन र रोजगारी वद्धि गर्नु	सालबसाली	7500	वार्षिक ६० वटा उद्यम व्यापार तथा व्यवसाय दर्ता, नविकरण र स्तरोन्नति हुने

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	६५० वटा दर्ता तथा नविकरण भइ सञ्चालनमा रहेका	१८० वटा थप उद्यम व्यापार तथा व्यवसाय दर्ता, नविकरण र स्तरोन्नति हुने, जसले गर्दा बेरोजगारीको संख्यामा कमी भइ रोजगारीको संख्यामा वृद्धि हुनेछ।	औद्योगिक क्षेत्रको सम्भाव्यता अध्ययन गरी नयाँ दर्ता, नवीकरण तथा नियमन, बजार अनुगमन, उद्यम तथा सिप विकास, उपभोक्ता सचेतना प्रचार प्रसार, अध्ययन तथा अनुगमन
२	गरिबि निबारणको लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम	वार्षिक ६० वटा लघु उद्यम तथा व्यवसाय सिर्जना र स्तरोन्नति भएको	वार्षिक ६० वटा लघु उद्यम तथा व्यवसाय सिर्जना र स्तरोन्नति हुने, निरपेक्ष गरिबिको रेखामुनि रहेका जनसंख्यामा कमी भएको हुनेछ।	सामाजिक परिचालन, सम्भाव्यता अध्ययन, व्यवसाय छनौट, उद्यमशीलता तथा सिप विकास तालिम, वित्तीय पहुँच, गतिशिल प्रविधि हस्तान्तरण, बजारीकरण र व्यवसाय स्तरोन्नति

८.५.९ जोखिम पक्ष र अनुमान

नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, निजी क्षेत्र तथा समुदायसँगको समन्वय, सहकार्य र साझेदारमा उद्योग व्यापार र व्यवसाय सिर्जना, विकास र प्रवर्द्धनका लागि पुर्वाधार, सीप तथा प्रविधिको विकास हुनेछ। आयातित वस्तुको बढ्दो प्रयोग, सेवामुखी व्यवसायमा बढ्दो लगानी र व्यावसायिक वातावरण सिर्जना नभएमा अपेक्षित नतिजा हासिल नहुने जोखिम रहेको छ। राष्ट्रीय अर्थतन्त्रमा गिरावट आई बजारमा मुद्राको अभाब भई परिचालन हुन नसकेमा पनि अपेक्षित नतिजा हासिल नहुने जोखिम रहेको छ।

४.५ भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा वित्तीय सेवा

५.५.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकामा ५ वटा बैंक, १२ वित्तीय संस्था तथा ११ वटा सहकारी संस्थाबाट वित्तीय सेवा प्रवाह भैरहेको छ । नगरपालिकामा ८२१८ घरपरिवारमध्ये अर्थात् ९० प्रतिशत घरपरिवारको बैंक खाता रहेको देखिन्छ । नगरपालिकामा हाल करिब २२७ अव्यवस्थित बसोबासी, भूमिहीन दलित तथा भूमिहिन सुकुम्बासी रहेका छन् ।

४.५.२ समस्या तथा चुनौती

वित्तीय साक्षरतामा कमी हुनु, वैंक तथा वित्तीय सेवाको पहुँचमा कमी हुनु, भूमिको वर्गीकरण गरी भूउपयोग योजना तयारी र सोको परिपालना र नियमनको कमी हुनु, वित्तीय सेवाको उपलब्धता बजार क्षेत्रमा मात्र रहनु र वित्तीय सेवाका निमित्त आवश्यक इन्टरनेट सुविधाको कमी हुनु पनि यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू हुन । बैंकिङ्ग तथा वित्तीय सेवा विस्तार गर्नु, वैज्ञानिक भूउपयोगको अभ्यास थालनी गर्नु, वित्तीय तथा व्यवसाय विकास सहकारी शिक्षा प्रदान गर्नु र सहकारी क्षेत्रले सार्वजनिक क्षेत्र र निजी क्षेत्र सँग सहकार्य बढाउनु यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीहरू हुन ।

४.५.३ सोच

"वित्तीय स्रोतको उपयोगः भूमि तथा स्थानीय स्रोतको सदुपयोग"

४.५.४ उद्देश्य

१. भूमीको वर्गीकरण र योजनाको परिपालनामा अभिवद्धि गर्नु
२. वित्तीय सेवा तथा लगानीमा वृद्धी गर्नु,
३. सहकारिता, स्थानीय उत्पादन, उद्यम तथा व्यावसायमा वृद्धि गर्नु,

४.५.५ रणनीति

१. उत्पादनशील क्षेत्रमा सहकारिताको विकास र विस्तार गर्ने
२. सहकारी, वित्तीय तथा बैंकिङ्ग सेवाको विस्तार गर्ने
३. उत्पादन र सेवामूलक व्यावसायिक गतिविधि केन्द्रित वित्तीय सेवाको पहुँच वृद्धि गर्ने

४.५.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
सेवा सुचारु वैंक शाखा र वित्तीय सेवा प्रदायक	सङ्ख्या	२८	२८	३०	३३	३५
सेवा प्रवाह गरिरहेका सूचारू सहकारी संस्था	सङ्ख्या	११	११	१२	१३	१४
वित्तीय साक्षरता कार्यक्रमबाट लाभान्वित जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	०	०	१५	२०	५०
बैंकमा खाता हुने वा सेवा	प्रतिशत	९०	९०	९१	९३	९५

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
उपयोग गर्ने परिवार						
अव्यवस्थित बसोबासी, भूमिहिन दलितका लागि जग्गा पहिचान, नक्शाङ्कन र सर्भेक्षणमा सहजीकरण, लाभग्राही रूजु र लगत अद्यावधीकरण भूमि तया बसोबास व्यवस्थाका लागि संवाद तथा पैरवी	सङ्ख्या	०	०	१	१	१
सहकारी तालिम (कोपोमिस, लेखा व्यवस्थापन, सहकारी व्यवस्थापन), सहकारी संस्था अनुगमन, निमयन, बैठक, समन्वय तथा साझेदारी,	सङ्ख्या	१	०	१	२	३

४.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	300	0	300	0	0	300	0	0
२०८२/८३	334	0	334	0	0	334	0	0
२०८३/८४	352	0	352	0	0	352	0	0

४.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१.	उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	लघु उद्यमको सिर्जना र विकास द्धारा न्यून आय भएका तथा विपन्न वर्गको गरिबी घटाउनु, उद्यम, सेवा, उत्पादन र रोजगारी वद्धि गर्नु	सालबसाली	2500	५ वटा सहकारी संस्थाको सेवामा सर्वसाधारणको सहज पहुँच कायम हुने,
२.	वित्तीय साक्षरता र वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि कार्यक्रम	वित्तिय संस्थाको क्षमता अभिवृद्वी, वित्तिय साक्षरता तथा नियम पालनामा वृद्धि गर्नु	सालबसाली	2500	वार्षिक १५० जनाले वित्तीय साक्षरता सहभागि भइ वित्तीय सेवामा पहुँच हुने,
३.	भूमी व्यवस्थापन कार्यक्रम	सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण, परिचालन र अव्यस्थित बसोबासी व्यवस्थापनमा सहजीकरण गर्नु	सालबसाली	2500	पहिचान तथा अभिलेखीकरण भएका ..... सुकुम्बासी तथा अव्यवस्थित बसोबासीका जग्गा तथा बसोबासको व्यवस्था भएको हुने

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	सहकारी प्रबर्द्धन कार्यक्रम	५ वटा सहकारी संस्थाबाट उत्पादन र बचत तथा ऋण र सेवा प्रवाह भैरहेको	२ वटा उत्पादन, बजारीकरण र रोजगारी सिर्जना सहकारी स्थापना तथा स्तरोन्नति हुने	सहकारी तालिम (पल्स्, कोपोमिस, लेखा व्यवस्थापन, प्रस्ताव लेखन, कर्जा जोखिम, सहकारी व्यवस्थापन), सहकारी संस्था अनुगमन, निमयन, बैठक, समन्वय तथा साझेदारी,
२	वित्तीय साक्षरता र वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि कार्यक्रम	उद्यम व्यवसाय सञ्चालन र स्तरोन्नति २०० जनाले वित्तिय साक्षरता तथा पहुँच प्राप्त गरेका	१५२७ जना उद्यमी तथा व्यवसायीले वित्तीय साक्षरता र पहुँच प्राप्त गरेका हुने	वित्तिय साक्षरता कार्यक्रम, बैंक तथा वित्तिय संस्था र इच्छुक उद्यमी बीच अन्तरक्रिया, व्यवसाय योजना तयारी तथा नविकरण, विद्युतीय भुक्तानी प्रणाली
३	भूमी व्यवस्थापन कार्यक्रम	...... जना अव्यवस्थित बसोबासी भूमिहिन दलित र सुकुम्बासीलाई बसोबास तथा जग्गा व्यवस्थाको लागि लाभग्राही तथा स्थान पहिचान, लगत तयारी कार्य भैरहेको	पहिचान र अभिलेखीकरण भएका .... सुकुम्बासी तथा अव्यवस्थित बसोबासीका जग्गा तथा बसोबासको व्यवस्था भएको हुने	अव्यवस्थित बसोबासी, भूमिहिन दलित तथा सुकुम्बासी लागि जग्गा पहिचान, नक्शाङ्कन र सर्भेक्षणमा सहजीकरण, भूमी तया बसोबास व्यवस्थाका लागि संवाद तथा पैरवी

८.५.९ जोखिम पक्ष र अनुमान

नगरपालिकामा न्यून संख्यामा अव्यवस्थित बसोबासी रहेका छन् । गाउँपालिका क्षेत्रको पर्यटन तथा अन्य व्यापार व्यवसायको वृद्धिसँगै अव्यवस्थित बसोबासीको संख्या वद्धि हुने जोखिम रहेको छ । गाउँपालिकाबासीमा वित्तीय साक्षरता तथा सेवा विस्तार भएको हुनेछ । बैंक, वित्तीय संस्था र सहकारी उत्पादनमूलक, व्यवसायमूलक कार्य तथा स्थानीय उत्पादनको बजारीकरण बढी क्रियाशील हुनेछन् । बैंक, सहकारी र वित्तीय संस्था सेवा विस्तार र खराव कर्जाको जोखिम रहेको छ ।

४.६. श्रम, रोजगारी तथा गरिबी निवारण

४.६.१ पृष्टभूमि

नेपालको संबिधान २०७२ को धारा ३३ र ३४, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ को अधिनमा रही नेपाल सरकार, श्रम रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयद्वारा प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका, २०७५ तथा एकीकृत श्रम तथा रोजगार सेवा कार्यविधि, २०८० बमोजिम एकीकृत रुपमा श्रम तथा रोजगार सम्बन्धी काम कारवाही अगाडी बढाउन प्रत्येक स्थानीय तहमा विगत ५ वर्ष देखि एक रोजगार सेवा केन्द्रको स्थापना भई क्रियाशिल रहेको छ । यस अन्तर्गत एक रोजगार सम्बाद मन्च सञ्चालनमा रहेको तथा रोजगार रणनिति समेत तयार भई सकेको छ । रोजगार सेवा केन्द्रबाट हालसम्म ३४४८ जना बेरोजगार सूचिकृत भई रोजगार आयोजनाबाट हालसम्म ५४४ जना बेरोजगार व्यक्तिलाई न्यूनतम रोजगारीमा संलग्न गराइएको छ ।

४.६.२ समस्या तथा चुनौती

सिमित श्रोत साधन तथा संघीय सशर्त अनुदानमा रहेर न्यूनतम रोजगारीको सुनिश्चित गर्न निकै चुनौती रहेको छ । सबैलाइ रोजगारीमा संलग्न गराउन सकिएको अवस्था छैन । प्रस्तुत सन्दर्भमा यस मध्यकालीन खर्च संरचना योजनाको आवश्यकता र चुनौती देहाय बमोजिम रहेको छ ।

- श्रम तथा रोजगार सम्बन्धी दिर्घकालिन राष्ट्रिय सोच, लक्ष्य प्राप्तिका लागि तहगत सरकारबाट तर्जुमा गरीएका कार्यक्रम विच सामञ्जस्यता कायम गर्न,
- नगरपालिका भित्र मर्यादित रोजगारीको लागि उद्धमशिलताको विकास र आन्तरिक रोजगारी प्रवर्द्धन गर्न,
- श्रोत साधनलाइ रोजगारमा केन्द्रित गर्न,
- उत्पादनशिल र दिगो रोजगारीमा पहल गर्न,
- न्युनतम रोजगारी मार्फत पुर्वाधार विकास र उत्पादनशिल रोजगारीमा धेरै नागरिकलाइ सहभागिता गराउन,
- बैदेशिक रोजगारमा जान चाहनेलाइ आवश्यकताका आधारमा सिपमुलक तालिम संचालन गर्न ।

४.६.३ सोच

“संमृद्ध नगरः कृषि, उद्योग, पर्यटन र पुर्वाधारमा रोजगार”

४.६.४ लक्ष्यः

सुचिकृत बेरोजगारलाई रोजगारीको प्रत्याभुति मार्फत सामाजिक र आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याउने ।

४.६.४ उद्देश्य

१. विकासका पुर्वाधारमा, कृषिको उत्पादन, जडिबुटि तथा बन पैदावरको संकलन, प्रशोधन बजारीकरण, उद्यमशीलताको प्रवर्द्धन, पशुपालन, माछा पालन, तरकारी, फलफुल खेति मार्फत न्यूनतम रोजगारी देखि दीगो र उत्पादनशील रोजगारीको सुनिश्चित गर्नु ।
२. बजारको आवश्यकता र मागका आधारमा सीपको पहिचान र उत्पादन गर्न सीपयुक्त जनशक्तिको उपयोग गर्नु।
३. बैदेशिक रोजगारीमा जान इच्छुक युवाहरुलाई आवश्यक पर्ने सीप, अभिमुखिकरण, परामर्श दिई दक्ष, प्रतिस्पर्धी, सूरक्षित, मर्यादित र उपलव्धिमूलक बनाउनु तथा फर्किएका व्यक्तिले हासिल गरेका अनुभव र ज्ञानलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा उपयोग गर्नु ।
४. रोजगारमुलक सेवालाई उपलव्धिमूलक र रोजगारमैत्री बनाउनु ।
५. विकासका पूर्वाधारहरुमा आवस्यक पर्ने सिपयुक्त जनसक्ती तयार हुनु ।

४.६.५ रणनीति

१.१ विकासका पुर्वाधारको मर्मत तथा निर्माण कार्यमा श्रमिकलाई आवश्यक पर्ने सीप सिकाउने र प्रयोग गर्ने।

१.२ दिगो र उत्पादनशिल रोजगारीको अवसरको विस्तार गर्न स्थानीय श्रोत साधनलाई प्रयोग गर्ने ।

२.१ जीवनउपयोगि सीप मार्फत बेरोजगार युवालाई रोजगार वा स्वरोजगारमा संलग्न हुन उत्प्रेरित गर्ने।

२.२ युवाहरुलाई सीप सिकाउन तालिम प्रदायक निकायसँग समन्वय गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने
२.३ रोजगारदातालाई सम्मान तथा रोजगारीको आँकलन गर्ने ।

३.१ बैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित र मर्यादित बनाउन सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गर्ने ।

३.२ बैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिहरुले प्राप्त गरेको अनुभव सीप ज्ञान प्रविधिको सदुपयोग गर्ने ।

३.३ रोजगारमूलक सेवाको अभिलेख र प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।

४.६.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचकहरू	एकाई	२०७९/८० सम्मको वास्तविक	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४
सूचीकृत बेरोजगारी	सङ्ख्या	६६९	४९५	५९६	७००	९००
रोजगार आयोजना (१०० दिनको रोजगारी)	सङ्ख्या	१९	९	१७	२०	५०
रोजगारी सिर्जना (१०० दिनको रोजगारी)	जना	८१	६६	१५०	२००	३००
बैदेशिक रोजगारीमा खोज र उद्दार गरिएक व्यक्ति	जना	०	१	२	३	४
सिप तथा क्षमता विकासबाट लाभान्वित व्यक्ति	जना	०	०	२०	४०	६०
पुनः श्रम स्वीकृती सहयोग प्राप्त गर्ने व्यक्ति	जना	०	१२०	१३०	१५०	१५०
पदमार्ग लम्बाइ	कि.मि.	८	९	८	७	६
श्रम तथा रोजगार सहकारी	सङ्ख्या	०	०	१	२	३

४.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	10316	4880	5436	0	0	10316	0	0
२०८२/८३	11472	5427	6045	0	0	11472	0	0
२०८३/८४	12115	5731	6384	0	0	12115	0	0

४.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	यूवा रोजगारीका लागि रूपान्तरण पहल परियोजना	एकिकृत श्रम तथा रोजगार सेवा प्रदान गर्नु	सालबसाली		सूचिकृत ६०० बेरोजगारी व्यक्तिले न्यूनतम रोजगार प्राप्त गरेका हुने
२	एकिकृत श्रम तथा रोजगार सेवा सञ्चालन र गरिबी निवारण कार्यक्रम	दिर्घकालिन गरिवी निवारणका लागी एकिकृत श्रम तथा रोजगार सेवा प्रदान गर्नु			बेरोजगार सुचिकृतको संख्यामा बर्सिक ३ प्रतिशतले कमि आएको हुनेछ

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	एकिकृत श्रम तथा रोजगार सेवा सञ्चालन र गरिबी निवारण कार्यक्रम	१. ५०० भन्दा बढी बेरोजगारी व्यक्तिले न्यूनतम रोजगारी प्राप्त गरेका २. वैदेशिक रोजगारीमा मृत्यु भएका २ जना व्यक्तिको शव उद्दार गरेको, ३. १०० भन्दा बढीले पुनःश्रम स्वीकृतीमा सहयोग प्राप्त गरेका,	१. प्रधानमन्त्री रोगार कार्यक्रम र सरकारी गैरसरकारी सङ्घ संस्थाको आयोजनाबाट ६०० जना सूचीकृत बेरोजगारी व्यक्तिलाई रोजगारी प्राप्त गरेको हुने, २. श्रम बजारको मागबमोजिम २०० जना बेरोजगारी व्यक्तिलाई श्रम तथा रोजगार परामर्श, सिप र क्षमता विकास तालिम प्राप्त गरेको हुने, २. २०० जना व्यक्तिलाई वैदेशिक रोजगार वोर्डको सेवा प्राप्त गरेको हुने ३. बेरोजगारी व्यक्तिहरुको सहभागितामा १/१ वटा श्रम तथा रोजगार सहकारी निर्माण गरी ५००० बेरोजगारी लाभान्वित भएको हुने।	१. बेरोजगार व्यक्ति सुचीकरण २. रोजगार आयोजना सञ्चालन ३. वैदेशिक रोजगार वोर्डको सेवा प्रवाह, ४. श्रमको सम्मान राष्ट्रको अभियान सञ्चालन ५. रोजगार संबाद मंचको सञ्चालन ६. श्रम बजारको मागबमोजिम रोजगार परामर्श, सिप तथा क्षमता विकास तालिम प्रदान, १०. श्रम बैंक निर्माण,

४.६.९ जोखिम पक्ष र अनुमान

नगरपालिकामा स्थापना भएको रोजगार सेवा केन्द्र आन्तरिकीकरण हुने, नगरपालिका मार्फत सञ्चालन हुने सिप विकास, उद्यमशिलता, श्रम र रोजगार सम्बन्धी सेवाहरु एकीकृत रुपमा रोजगार सेवा केन्द्र मार्फत सञ्चालन गर्ने व्यवस्थाको सुनिश्चिता आवश्यक रहेको छ । सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय सरकारले नीतिगत व्यवस्था हुन नसकेमा प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमको समाप्ति पश्चात गरिबी निवारण, श्रम तथा रोजगार सेवाको दिगोपनामा तथा प्रभावकारिता नहुने जोखिम रहेको छ ।

परिच्छेद ४ : सामाजिक क्षेत्र

यस परिच्छेदमा स्वास्थ्य तथा पोषण, शिक्षा, खानेपानी तथा सरसफाई, महिला, बालबालिका र सामाजिक समावेशीकरण, युवा तथा खेलकुद जस्ता उपक्षेत्रहरु समेटिएका छन् । प्रत्येक खण्डमा पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौती, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरु समावेश गरिएको छ ।

५.१ स्वास्थ्य तथा पोषण

५.१.१ पृष्ठभूमि

आधारभूत स्वास्थ्य तथा पोषणलाई स्वर्गद्वारी नगरपालिकाले उच्च प्राथमिकतामा राख्दै आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई गुणस्तरीय तुल्याई नगरवासीको सहज पहुँच स्थापित गर्न संरचनागत तथा व्यावहारिक अभ्यास विद्यमान रहेका छन् । राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक स्वास्थ्य नीति तथा कार्यक्रमका अतिरिक्त नगरपालिकाको अग्रसरतामा स्वास्थ्य क्षेत्रमा जनशक्तिको व्यवस्थापन, सेवाको स्तरोन्नती तथा विस्तारका कार्यहरु द्रुत गतिमा भई रहेका छन् ।

तयार भै लागु भएको छ । नगरपालिका क्षेत्रभित्र १ वटा प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र ११ वटा स्वास्थ्य चौकी, २ वटा आधाभुत र ३ वटा शहरी स्वास्थ्य इकाई केन्द्र, गाउँघर क्लिनिक २९र खोप क्लिनिक ४१ रहेका छन् । स्थानीय स्वास्थ्य संस्थामा हेल्थ असिष्टेन्ट २ जना, अनमी १९ जना, अहेव १७ जना र कार्यालय सहयोगी २० जना र ल्याव असिस्टेन्ट १ जना कार्यरत रहेका छन् । स्वास्थ्य संस्था मध्ये भिंग्री प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा ल्याव सुविधा रहेको छ भने गर्भ परीक्षण सुविधा सबै स्वास्थ्य संस्थामा रहेको छ । सुरक्षित मातृत्वका लागि प्रसुति सेवा ९ वटा स्वास्थ्य चौकीमा रहेको छ । गर्भवती महिलाहरुलाई भिंग्री प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्बाट सबै वडा लाई हेर्नेगरी भिडियो एक्सरे सेवा सञ्चालनमा रहेको छ । सुरक्षित गर्भपतन सेवा ११ वटा स्वास्थ्य संस्थाबाट सेवा प्रवाह भएको छ । भिंग्री प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द् बाट OTC सेवा सञ्चालन भई कुपोषित बच्चाहरुलाई सेवा प्रदान गर्दै आएको छ । सुत्केरी हुनेलाई सुत्केरी पोषण प्रोत्साहन शुरुवात गरिएको छैन । यस क्षेत्रका ९८ प्रतिशत घरपरिवारमा आयोडिनयुक्त नुनको प्रयोग हुने गरेको छ ।

स्वास्थ्य संस्थामा ९८ प्रकारका औषधी निःशुल्क रुपमा उपलब्ध रहेका छन् । मापदण्डअनुसारको १ वटा नगर अस्पताल र वडा नं १ को स्वास्थ्यकेन्द्र निर्माणाधिन रहेका छन् । पालिकास्तरमा २ एम्बुलेन्सबाट सेवा उपलब्ध रहेको छ । किशोर किशोरी मैत्री स्वास्थ्य सेवा ११ वटा स्वास्थ्य चौकीमा उपलब्ध रहेको छ । स्थायी परिवार नियोजनका लागि हरेक वर्ष पालिका स्तरमा स्थायी बन्धाकरण शिविर सञ्चालन गर्ने गरिएको छ । स्वास्थ्य व्यवहार परिवर्तनको लागि स्वास्थ्य संस्थास्तरमा अन्तरकृया हरेक वर्ष सञ्चालन हुने गरेको छ । विद्यालयस्तरमा जुकाको औषधी तथा भिटामिन ए कार्यक्रम वर्षको २ पटक सञ्चालन गरिएको छ । स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम पनि पटक पटक हुने गरेको छ । पाठेघर खस्ने महिलाको लागि स्क्रिनिङ क्याम्प सञ्चालन गरी उपचार तथा प्रेषण कार्य गरिएको छ । यस नगरपालिकामा स्वास्थ्य रणनीति २०७८ तयार भै लागु भएको छ ।

५१.२ समस्या तथा चुनौती

अस्पतालसँगको पहुँच (अस्पताल पुग्न लाग्ने औषत समय ३ घण्टा) मा बढी हुनु, स्वास्थ्य चौकीको भवन मापदण्ड अनुसार नहुनु । सुर्तीजन्य र मदिराजन्य वस्तुको सेवनको कुलतको प्रभाव बढ्दै जानु, खोप क्लिनिक तथा गाउँघर क्लिनिकको भवन नहुनु, स्वास्थ्य संस्थामा स्थायी जनशक्ति पर्याप्त नहुनु, स्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धी जानकारीमा कमी हुनु ,प्लास्टीक तथा शिसाजन्य प्रदुषण हुनु आदि यस क्षेत्रका समस्याहरु हुन् । यसैगरी स्वास्थ्य शाखामा भ्याक्सिन तथा औषधी भण्डारणका लागि पर्याप्त पूर्वाधार नहुनु, प्रत्येक वडामा एक्सरे तथा भिडियो एक्सरे लगायतको ल्याव सुविधा नहुनु, स्वास्थ्य संस्थामा घेरवारको कमी हुनु, ७ वटा वर्थिङ् सेण्टरमा दक्ष प्रसुतिकर्मीको कमी हुनु, विरामी पर्दा धामी झाँक्रीकोमा जाने प्रचलन हुनु, शारिरीक व्यायाम, योग, आयुर्वेदिक एवं प्राकृतिक चिकित्सासम्बन्धी चेतनामा कमी हुनु, विद्यालयहरुमा प्राथमिक उपचार सामाग्रीको कमी हुनु आदि यस क्षेत्रका समस्याहरुका रुपमा रहेका छन् ।

नगरपालिकामा १५ सैयाको आधारभूत अस्पताल निर्माण गरी सञ्चालन गर्नु, स्थायी दरबन्दीमा स्वास्थ्यकर्मीको पदपुर्ति गरी स्वास्थ्य सेवा सहज र नियमित बनाउनु, दक्षप्रसुतिकर्मी र भिडियो एक्सरे, ल्याब तथा एक्सरे सेवा राख्नु प्रमुख चुनौतीका रुपमा रहेका छन्।

५.१.३ सोच

“स्वर्गद्वारी नगरपालिका स्वस्थ र खुसी जनता”

५.१.४ लक्षः

समतामुलक एव सुदृढ स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको माध्यमबाट गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच बृद्दी गरि नगरबासीको स्वास्थ्य अवस्थामा उच्चतम सुधार ल्याउने ।

५.१.५ उद्देश्य

१. आधारभूत, निशुल्क तथा विशिष्ठकृत स्वास्थ्य सेवामा नगरपालिकाबासीको पहुँच विस्तार गर्नु,
२. स्वस्थ जीवनशैली प्रवर्द्धन, ब्यबहार परिवर्तन र स्वास्थ्यमा प्रतिकुल असर पार्ने मानवीय तथा वातावरणीय कारक तत्वहरुलाई निरुत्साहित गर्न अनुकूल बाताबरण सिर्जना गर्नु,
३. पोषण अवस्थामा दिगो सुधार गर्नु
४. पूर्ण गर्भजाँच र संस्थागत सुत्केरीलाई दिगोपना कायम राख्नु।
५. आपतकालीनं र विपदको अवस्थामा स्वास्थ्य सेवा प्रभावकारी रुपमा अविछिन्न उपलब्ध गराउने।

५.१.६ रणनीति

१. स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्था, क्षमता विकास र स्वास्थ्य संस्थाको पूर्वाधार सामग्री तथा उपकरणको औषधीको व्यवस्था गरी आधारभूत, निशुल्क तथा विशिष्ठकृत स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर र पहुँचलाई सहज तुल्याउने,
२. स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई गुणस्तरीय, जवाफदेही एवम् परिमाणममुखी बनाउने तथा स्वास्थ्य क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्ने,
३. विद्यालय तथा नागरिक शिक्षा, सूचना तथा सञ्चार मार्फत स्वास्थ्य, पोषण र स्वस्थ व्यवहार बारे सचेतना वृद्धि गर्ने,
४. वैकल्पिक स्वास्थ्य उपचार विधि, सचेतना वृद्धि तथा घरदैलो सेवा विस्तार गर्ने,
५. मातृशिशु स्वास्थ्य परिवार योजना तथा पोषणको अवस्थामा गुणात्मक सुधार ल्याउने,
६. नगरपालिकामा विद्यालय नर्स सेवा सञ्चालन तथा किशोर किशोरी प्रजनन स्वास्थ्यमा सुधार गर्ने।

५.१.७ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचकहरू	एकाई	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४
बच्चालाई ६ महिलासम्म स्तनपान गराउने महिला	प्रतिशत	६६	६८	७०	७२	७५
२३ महिना सम्मका नियमित वृद्धि अनुगमन गरिएका बालबालिका सङ्ख्या	सङ्ख्या	९२५	९५०	९६०	९७५	९८०
वृद्धि अनुगमन ०-२३ महिनाका बालबालिको औषत भेट		१०	१०	१२	१५	१८
वृद्धि अनुगमन गरिएका मध्ये	प्रतिशत	२.४	२.४	२.०	१.५	१

सूचकहरू	एकाई	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४
कुपोषित ५९ महिनाभन्दा कम उमेरका बालबालिका						
परिवार नियोजनका आधुनिक साधन प्रयोगकर्ता दर	प्रतिशत	१९	२०	२२	२५	२६
कम तौल भएका नवजात शिशु	प्रतिशत	६	३.०	२.५	२	१.५
प्रोटोकल अनुसार ८ पटक गर्भवती जाँच गराउने महिला (जीवित जन्ममा)	प्रतिशत	१४	२५	३०	३५	४०
डि.पि.टि.-हेप वि. १ दादुरा रूबेला दोश्रोबिचको ड्रपआउट दर	प्रतिशत	०.८	०.५	०.४	०.३	०.२
२३ महिना भित्र पूर्णखोप प्राप्त गरेका बालबालिका	प्रतिशत	८३	७६	८०	८५	९०
कुष्ठरोगको प्रकोप दर (प्रति १०,०००)	जना	१	१	०	०	०
निमोनियाका विरामी दर (२ देखि ५९ महिनाका बालबालिका)	जना	२५४	२२४	२१५	२०५	१९५
झाडापखालाका बिरामी दर (प्रति हजार २ देखि ५९ महिना बालबालिका)	जना	७१	१०१	९५	८५	७५
गर्भावस्थाको अवधिभर १८० आइरन चक्की खाने गर्भवती महिला	प्रतिशत	३७	४०	४५	४८	५०

५.१.८ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	140890	65590	75300	0	0	137890	3000	0
२०८२/८३	156682	72942	83740	0	0	153106	3576	0
२०८३/८४	165454	77026	88429	0	0	162885	2569	0

५.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	डाफेधारा शहरी स्वास्थ्य	भवनबाट सेवा	२०८१/८२ देखि	1000	मापदण्ड अनुसार भबन निर्माण

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
	भवन निर्माण	उपलब्ध गराउने	२०८३/८४		भइ सेवा सहज हुने
२	कोचिवाङ स्वास्थ्य चौकी को अधुरो भवन निर्माण	भवनबाट सेवा उपलब्ध गराउने	२०८१/८२ देखि २०८२/८३	2000	मापदण्ड अनुसार भबन निर्माण भइ सेवा सहज हुने
३	पालिका अन्तरगत निर्माणाधिन ५।१०।१५ शैय्या आधारभूत अस्पतालको मोबिलाईजेसन तथा श्रृजित दायित्व भुक्तानी	भवनबाट सेवा उपलब्ध गराउने	२०८१/८२ देखि २०८२/८३	72300	१५ बेडको सुविधा सम्पन्न आधारभूत अस्पताल निर्माण सम्पन्न सेवा सुचारु हुने
४	जनस्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धी नियमित कार्यक्रम	सर्वसुलभ रुपमा स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरि कुपोषण दरलाई कम गर्नु	२०८१/८२ देखि २०८३/८४	65590	सर्वसुलभ रुपमा स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरि कुपोषण दरलाई कम गर्नु

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	डाफेधारा शहरी स्वास्थ्य भवन निर्माण	स्थान छनौट भइ जग्गा प्राप्ति भएको	१५ बेडको सुविधा सम्पन्न आधारभूत अस्पताल निर्माण सम्पन्न हुने	डि पी आर तयारी, ठेक्कापट्टा, डिपिसी तयारी, फ्रेम स्ट्रक्चर निर्माण
२	कोचिवाङ स्वास्थ्य चौकी अधुरो भवन निर्माण	आ ब २०८१/८२ को लागि सङ्घीय समपुरक योजना माग भएको साथै डिपिआर भएको	मापदण्ड अनुसारको भबन सम्पन्न हुने	ठेक्कापट्टा, डिपिसी तयारी फ्रेम स्ट्रक्चर निर्माण
३	पालिका अन्तरगत निर्माणाधिन ५।१०।१५ शैय्या आधारभूत अस्पतालको मोबिलाईजेसन तथा श्रृजित दायित्व भुक्तानी	जग्गा प्राप्तिको कार्य भइरहेको	जग्गा प्राप्ति गरी डिपिआर गरी योजना माग गरिएको हुने	दोश्रो तला सम्म भवन तयार हुने
४	जनस्वास्थ्य तथा पोषण सम्बन्धी नियमित कार्यक्रम	आ ब २०८१/८२ को लागि सङ्घीय समपुरक योजना माग भएको साथै डिपिआर भएको	मापदण्ड अनुसारको भबन सम्पन्न हुने	मातृ शिशु परिवार योजना सेवा, खोप सेवा, पोषण क्षयरोग कुष्टरोग औलो तथा कालाजार प्रजनन रुग्णता सेवा, वातावरणीय सरसफाई किशोरकिशोरी लक्षित कार्यक्रम सेवाको पहुँच बढाउनको लागि अन्तरक्रिया कार्यक्रम, माहामारी तथा सरुवा रोगहरुको नियन्त्रण कार्यक्रम, स्वाथ्य नीति तथा प्रोफाइल तयारी

९. जोखिम पक्ष र अनुमान

स्वास्थ्य संस्था तथा सेवा प्रवाह सम्बन्धी भौतिक संरचना र सुविधा पर्याप्त भएको हुनेछ। दक्ष मानवीय स्रोत परिचालन भई सेवा विस्तार भएको हुनेछ । स्वास्थ्य पूर्वाधार, प्रयोगशाला, औषधी र खोप व्यवस्थापन जस्ता प्राविधिक पक्षमा सरोकारवालाबिच सहकार्य र साझेदारी हुन नसकेमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुने जोखिम रहन सक्दछ।

५.२ शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि

५.२.१ पृष्ठभूमि

स्वर्गद्वारी नगरपालिकाले शिक्षालाई नगरपालिका विकासको आधारको रुपमा लिदै विभिन्न नीतिगत, संरचनागत, संस्थागत र व्यावहारिक प्रयासहरु अघि बढाएको छ। नेपालको संविधान, आवधिक विकास योजना, आर्थिक र सामाजिक रुपान्तरण गर्ने संकल्प पुरा गर्न शिक्षालाई नगरपालिकाको विकासमा महत्वपूर्ण क्षेत्रको रुपमा आत्मसाथ गरिएको छ। नगरपालिकाको शिक्षा प्रणालीमा स्थानीय आवश्यकता सुहाउँदो शिक्षा ऐन, नियमावली र विभिन्न कार्यविधि बनाई त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिएको छ । विद्यालयहरुको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न व्यावहारिक तथा रोजगारमुलक शिक्षा प्रणालीलाई अवलम्बन गर्ने, शिक्षकहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्न विशेष कार्यक्रम लागु गर्ने, सबै विद्यालयहरुलाई सूचना र प्रविधियुक्त बनाउने र एक स्थानीय तह एक व्यावसायिक तथा प्राविधिक विद्यालय र नमुना विद्यालय सञ्चालन गर्ने नीति लिएको छ। विभिन्न भाषाभाषी रीतिरिवाज धर्म संस्कृतिहरुको अध्ययन र अनुसन्धान, संरक्षण विकास र त्यसको जर्गेना गर्ने कार्यलाई विशेष जोड दिइएको छ। प्रविधिको उपयोगमा विस्तारले व्यापकता पाएको छ।

यस नगरपालिकामा शिक्षक दरबन्दी प्रयाप्त नभएका विद्यार्थी सङ्ख्या बढी रहेका विद्यालयहरुमा करार शिक्षक पदपूर्ति गर्नका लागि नगरपालिकाबाट करार शिक्षक व्यवस्थापन तथा दरबन्दी मिलान गरि स्थानीय तह स्तरमा दरबन्दी कायम गरी आवश्यक पर्ने शिक्षकको पदपूर्ति गरेको छ । जस अन्तर्गत उच्च माध्यमिक बिद्यालय १ वटा, माध्यमिक तह (९-१०) ११ वटा, आधारभूत तह कक्षा (६-८) ७ वटा र प्राथमिक तह (१-५) मा ३५ वटा, धार्मिक बिद्यालय १ वटा, संस्थागत बिद्यालय ६ वटा र सङ्घीय बालविकास कोटा प्राप्त गरेका ५६ वटा, नगरबाट ७ वटा गरि ७१ वटा विद्यालयहरुलाई बालविकास कक्षा सञ्चालनका लागी १/१ वटा दरबन्दी सिर्जना गरी वितरण गरिएको छ । त्यसैगरी, विद्यालयको अनुगमन एवं सुपरिवेक्षण तथा नियमित प्र.अ. बैठकमा शैक्षिक सुधारका लागि छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरिएका छन् । यसै सन्दर्भमा गाउँ शिक्षा समिति, प्र.अ. बैठक, शिक्षक, विद्यार्थी तथा सरोकारवाला सम्पूर्ण व्यक्तिहरुको सुझाब लिई शिक्षा सुधारका कार्यहरु हुँदै आएका छन् ।

५.२.२ समस्या तथा चुनौती

शिक्षा क्षेत्रमा प्रयाप्त जनशक्ति, भौगोलिक विकटता, यातायात, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँच सबै क्षेत्रमा नपुगेको कारण विद्यालयहरुको स्थलगत सुपरिवेक्षण, अनुगमन एवं प्राविधिक सहयोग, शिक्षक विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा प्राप्त शिक्षक दरबन्दी व्यवस्थापन तथा मिलान नहुँदा अनुदान शिक्षक व्यवस्थापन गर्न समस्या रहेको छ। शिक्षालाई विकासको मुल आधारका रुपमा ल्याइ यस नगरपालिकाले नमुना विद्यालयका साथै व्यावसायिक तथा प्राविधिक विद्यालयका पूर्वाधार तयारी गरी सहज अवसरहरु सिर्जना गर्नु, वाह्य संस्कृतिको प्रभावको कारण मौलिक भेषभुषा, भाषा तथा संस्कृतिको ह्रास हुँदै गएकोले यसको संरक्षण गर्नुका साथै यस क्षेत्रमा रहेको ऐतिहासिक सम्पदा र भाषा तथा संस्कृतिको संरक्षण र सम्वर्द्धनमा प्रर्याप्त ध्यान दिनु, बालमैत्री तथा अपाङ्गमैत्री भवन, खेलमैदान, घेरावार र शौचालयको कमी रहेको छ । परिवर्तित अवस्थामा शिक्षा प्रणाली व्यावसायिक र उत्पादनमुखी हुन नसक्नु, शैक्षिक वातावरणको कमी जस्ता समस्या विद्यमान रहेको छ। विद्यालयको स्थलगत सुपरिवेक्षण, अनुगमन एवं प्राविधिक सहयोग, परामर्श सेवा उपलब्ध गराउनु, पठनपाठनलाई सहज र गुणस्तरीय बनाउनु, विद्यालय शिक्षालाई व्यवहारसँग जोडनु र कला तथा संस्कृतिकोलाई जिवन्त रुपमा जोगाइ राख्नु, सबै तहको शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्नु, शिक्षालाई व्यावसायिक, रोजगारमूलक तथा जीवनपयोगी बनाउनु, शिक्षकहरूको माग र आपूर्तिबिच सन्तुलन कायम गर्नु, लगानी अनुरूपको प्रतिफल सुनिश्चित गर्नु, बीचमा कक्षा छोड्ने

दरलाई कमि गर्नु, संविधान प्रदत शिक्षासम्बन्धी हकहरूको उपभोग गर्ने साथै समग्र शैक्षिक क्षेत्रको व्यवस्थापनमा सुधार गरी सुशासनको प्रत्याभूति गर्नु आदि यस नगरपालिकाका शिक्षा क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीको रूपमा रहेका छन्।

५.२.३ सोच

"नैतिक र व्यवासायिक शिक्षा: स्वर्गद्वारीको अपेक्षा "

५.२.४ उद्देश्य

१. शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि र व्यावसायिक तथा प्राविधिक शिक्षामा सहज पहुँच कायम गर्नु,
२. भौतिक सुविधा एवम् स्रोतसाधन सम्पन्न विद्यालय तथा गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्नु,
३. युवा आत्मनिर्भरता तथा खेल क्षेत्रमा अवसर सिर्जना गर्नु।
४. स्थानीय सम्पदा तथा मौलिक भाषा एवं संस्कृतिको प्रवर्द्धन गर्नु।
५. शिक्षा क्षेत्रको सञ्चालन र व्यवस्थापनका समग्र पक्षहरूमा सुशासन कायम गर्नु।
६. स्थानीय आवश्यकतामा आधारित स्थानिय पाठ्यक्रम पाठ्यपुस्तक सन्दर्भ सामग्री निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नु।

५.२.५ रणनीति

१. गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चिताको लागि भौतिक पूर्वाधार सुधार, शिक्षण विधि र सामाग्रीको समुचित व्यवस्थापन गर्ने,
२. विद्यालयमा शैक्षिक गतिविधिको निरन्तर अनुगमन र सुधारलाई प्रभावकारी बनाउने,
३. विद्यालयमा इन्टरनेट, विद्युतीय पुस्तकालय तथा विज्ञान प्रयोगशाला निर्माण तथा व्यवस्थित रुपले सञ्चालन गर्ने,
४. गुणस्तरीय तथा व्यावसायिक शिक्षा प्रणाली अवलम्बन गर्ने,
५. आर्थिक सामाजिक रुपमा पछाडि परेको वर्गका विद्यार्थीका लागि विशेष छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने,
६. विद्यालय सुधार योजना अद्यावधिक तथा शैक्षिक क्यालेन्डरलाई तयारी तथा कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाउने,
७. स्थानीय परिवेश आवश्यकता, सामाजिक संस्कृति अनुरुप स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी लागु गर्ने,
८. युवा तथा शैक्षिक बेरोजगारका लागि स्वरोजगारमूलक र उद्यमशिलतामा प्रोत्साहित गर्ने,
९. ऐतिहासिक महत्वका सम्पदाको पहिचान, संरक्षण र सम्वर्द्धनका लागि संस्थागत व्यवस्था गर्ने।

५.२.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचकहरू	एकाई	२०७९/८० सम्मको वास्तविक	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४
५-१२ वर्ष उमेर समूहका विद्यालय वाहिर रहेका बालबालिका	सङ्ख्या	१५०	१२०	१००	८०	६०
४-५ वर्ष उमेर समूहका बाल विकास केन्द्रमा भर्ना हुने बालबालिका	सङ्ख्या	१४५७	१३०४	१३४०	१४००	१४५०
कक्षा १ मा भर्ना हुने विद्यार्थी	सङ्ख्या	११२७	१०२९	११२५	११४०	११६०
कक्षा १-५ मा भर्ना हुने विद्यार्थी	सङ्ख्या	४९३३	४६५९	४६८०	४७१०	४७५०
कक्षा ६-८ मा भर्ना हुने विद्यार्थी	सङ्ख्या	२६६४	२४६३	२४६०	२४९०	२६२०
कक्षा ९-१० मा भर्ना हुने विद्यार्थी	सङ्ख्या	१०८१	११६८	१२००	१२५०	१३००
कक्षा ११-१२ मा भर्ना हुने विद्यार्थी	सङ्ख्या	७५५	६००	७५०	७७०	८००
कक्षा १-५ तह पुरा गर्ने विद्यार्थी	सङ्ख्या	८००	८२९	८५०	८७०	९००
कक्षा ६-८ तह पुरा गर्ने विद्यार्थी	सङ्ख्या	७००	२५०	३५०	४००	४५०
कक्षा १० पुरा गर्ने विद्यार्थी	सङ्ख्या	२६५	६८	८०	११०	१५०
कक्षा १२ पुरा गर्ने विद्यार्थी	सङ्ख्या	१५०	१६०	१७०	१८०	१९०
कक्षा १-५ दोहोर्याउने विद्यार्थी	सङ्ख्या	४००	३५०	३२०	२५०	१८०
कक्षा ६-८ दोहोर्याउने विद्यार्थी	सङ्ख्या	३५०	२००	१६०	११०	९०
कक्षा ९-१० दोहोर्याउने विद्यार्थी	सङ्ख्या	१२५	१००	८५	७५	५५
कक्षा १-५ को विद्यालय छोड्ने विद्यार्थी	सङ्ख्या	१००	८०	६०	४०	२५
कक्षा ६-८ को विद्यालय छोड्ने विद्यार्थी	सङ्ख्या	४३०	४००	३५०	२००	१००
कक्षा ९-१० को विद्यालय छोड्ने विद्यार्थी	सङ्ख्या	२८	२५	२०	१६	११
कक्षा १-५ मा भर्ना हुने छात्रा	सङ्ख्या	२४२९	२२६२	२३५०	२४००	२४५०

सूचकहरू	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४
कक्षा ६-८ मा भर्ना हुने छात्रा	सङ्ख्या	१३६६	१२७७	१२८०	१३१०	१३५०
सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ८)	प्रतिशत	४०	३४	३८	४०	४५
सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ८) गणित	प्रतिशत	३८	२६	२७	३०	३८
सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ८) विज्ञान	प्रतिशत	३९	२६	३०	३४	४४
सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ८) अंग्रेजी	प्रतिशत	६१	३७	४७	५७	६१
पुस्तकालय भएका विद्यालय	सङ्ख्या	१५	१९	२५	३७	५०
विज्ञान प्रयोगशाला	सङ्ख्या	११	१५	१९	२४	३०
सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (ICT) सुविधा भएको सङ्ख्या	सङ्ख्या	१३	१९	२५	३५	४५
इन्टरनेट पहुच भएका बिद्यालय	संख्या	२९	४०	४५	५५	७५

५.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	251176	223176	28000	0	7632	243544	0	0
२०८२/८३	279330	248191	31138	0	8732	270598	0	0
२०८३/८४	294968	262087	32882	0	9131	285838	0	0

५.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	विधालय शिक्षा क्षेत्र योजना		सालबसाली	१५६७४	४-५ वर्ष उमेर समूहका ६०० जना बालबालिकाले बालविकास शिक्षाको अवसर प्राप्त हुने र बालकक्षाको अनुभब सहित कक्षा १ मा भर्ना हुने विद्यार्थी सत प्रतिशत पुग्ने
२	शैक्षिक सुशासन, विकास तथा संस्थागत क्षमता विकास कार्यक्रम	शिक्षक व्यवस्थापन, शैक्षिक प्रशासन योजना, अनुगमन र मूल्याङ्कन्यलाई चुस्त, व्यवस्थित तथा नतिजामूलक बनाउनु र बिद्यार्थीको शिकाइ सक्षमता अभिवृद्धि गर्नु	सालबसाली		विद्यालय शिक्षा तथा प्राविधिक शिक्षाको गुणस्तरमा २० प्रतिशत सुधार भएको हुने
३	अमर मा.वि. भिंग्री नमूना विद्यालय	मापदण्ड अनुसार विद्यालयलाई नमूनाको रूपमा विकास तथा सञ्चालन गर्नु	सालबसाली	13200	नमूना विद्यालय मापदण्ड अनुसार विद्यालय सञ्चालन भएको हुने
४	पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामाग्री व्यवस्थापन	विद्यार्थीको सिकाइ सक्षमतामा सुधार गर्नुका साथै शिक्षकहरुको आधारभूत ज्ञान, सिप र दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु	सालबसाली	5316	६ हजार भन्दा बढी विद्यार्थीहरू १२० जना शिक्षकहरुमा आधारभूत सक्षमता अभिवृद्धि हुने
५	निरन्तर तथा अनौपचारिक शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइ कार्यक्रम	अनौपचारिक शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइलाई पूर्ण साक्षरता र उत्पादनमूलक रोजगारीसँग आवद्ध गर्नु	सालबसाली	150	हरेक वडामा १ सामुदायिक अध्ययन केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन भइ ३०० जनाले निरन्तर शिक्षा, आयमूलक तथा रोजगारमूलक व्यवसाय आवद्ध हुने
६	शिक्षक व्यवस्थापन	शिक्षक व्यवस्थापन गर्नु तथा	सालबसाली	13289	सक्षम र पेशाप्रति अभिप्रेरित ६२

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
	तथा शैक्षिक प्रशासन कार्यक्रम	प्रशासनिक निरीक्षण, अनुगमन र मूल्याङ्कन कार्यलाई चुस्त, व्यवस्थित तथा नतिजामूलक बनाउनु			शिक्षक व्यवस्था हुने र शैक्षिक योजना तथा प्रशासन व्यवस्थित तथा नतिजामूलक हुने
७	स्थानीय सम्पदा संस्कृति कलाको संरक्षण र प्रवर्द्धन कार्यक्रम	कला, भाषा तथा साहित्य संरक्षण र विकास गर्नु	सालबसाली	200	कला, सस्कृति र साहित्यको संरक्षण र प्रवर्द्धन हुने, धार्मिक ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थानहरुको पहिचान हुने

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र.सं.	कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	प्रारम्भिक बाल विकास कार्यक्रम	प्रारम्भिक बाल विकासको अनुभव सहित कक्षा १ मा भर्ना हुने बाल बालिका सङ्ख्या ८०५ जना रहेको	बालकक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा भर्ना हुने विद्यार्थी १००० पुग्ने	बालबालिकाको अभिलेखीकरण, प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र पूर्वाधार स्तरोन्नति, सिकाई सामग्री व्यवस्थापन, खेल सामग्री व्यवस्था र कक्षा कोठा व्यवस्थापन
२	विद्यालय शिक्षा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	६३ बालविकास केन्द्रहरु १३०४ विद्यार्थी सङ्ख्या, ३५ प्रा.बि.४६५९ विद्यार्थी सङ्ख्या, ८ आ.वि. २४६३ विद्यार्थी, १३ मा.वि.११६८ विद्यार्थी सङ्ख्या रहेको	१० बालमैत्री विद्यालय भवन निर्माण, १० विद्यालय हरु आधारभूत तह देखि अंग्रेजी माध्यमबाट कक्षा सञ्चालन, ६३ वटा बाल विकास केन्द्रहरुमा सिकाई सामग्री व्यवस्थापन	विद्यालय नक्शाङ्कन र पुनर्वितरण, दरबन्दी मिलान र शिक्षक व्यवस्थापन, भर्ना कार्यक्रम, विद्यार्थी प्रतिभा पहिचान, उत्कृष्ट विद्यालय अनुदान, निशुल्क पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्य सामाग्री व्यवस्थापन, छात्राको लागि निशुल्क स्यानिटरी प्याड व्यवस्थापन, ल्याव र पुस्तकालय सञ्चालन, प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र पूर्वाधार स्तरोन्नति, सिकाई सामग्री व्यवस्थापन, खेल सामग्री व्यवस्था र कक्षा कोठा व्यवस्थापन
३	अमर नमूना विद्यालय, भिंगृ	नेपाल सरकार तोकेको नमूना विद्यालय मापदण्ड अनुसार १-१२ कक्षा सञ्चालनमा रहेको	नेपाल सरकारले तोकेको नमूना विद्यालय निर्देशिकाको मापदण्ड अनुसार १ नमूना विद्यालयको रूपमा पूर्ण रूपमा सञ्चान आउने	शिक्षकका लागि तहगत तथा विषयगत तालिम, बालमैत्री शिक्षणमा आधारित शिक्षणा सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन, शैक्षिक सामाग्री व्यवस्थापन, कक्षाकोठा, खानेपानी तथा शौचालय, विद्युत, इन्टेनेट सेवा पुस्तकालय, प्रयोगशाला, शिक्षण कक्षको व्यवस्था, शिक्षक, कर्मचारी तथा विद्यार्थी आचारसंहिता निर्माण, मासिक परीक्षा सञ्चालन, अभिलेख र विश्लेषण, अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन, प्राथमिक उपचार सेवा
४	पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामाग्री व्यवस्थापन	२ हजार भन्दा बढी विद्यार्थीमा र ३० जना शिक्षकहरु आधारभूत सक्षमता अभिवृद्धि भएको	१० हजार भन्दा बढी विद्यार्थीमा आधारभूत सक्षमता अभिवृद्धि हुने	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण, शिक्षक तालिम तथा प्रोत्साहन, व्यावहारिक तथा जीवन उपयोगी ज्ञानका लागि अतिरिक्त कक्षा सञ्चालन, शिक्षण सामग्री व्यवस्था, पूर्वाधार मर्मत सुधार, कक्षा कोठा व्यवस्थापन
५	निरन्तर तथा अनौपचारिक शिक्षा	२ वटा सामुदायिक अध्ययन केन्द्र सञ्चालन भइ	२ वटा सामुदायिक अध्ययन केन्द्र सञ्चालन	निरक्षर तथ्याङ्क सङ्कलन र अद्यावधीकरण, एक वडा एक सामुदायिक अध्ययन केन्द्र

क्र.सं.	कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
	र जीवनपर्यन्त सिकाइ कार्यक्रम	औपचारिक तथा निरन्तर शिक्षामा सहभागि रहेको	भइ औपचारिक तथा निरन्तर शिक्षामा सहभागी हुने	स्थापना र सञ्चालन, सार्वजनिक तथा इ-पुस्तकालय, वाचानालय सञ्चालन, आजिवन सिकाइका लागि छापा तथा डिजिटल सामाग्रीको विकास, युवाहरूको लागि सिपमूलक तालिम, जोखिमयुक्त बालश्रमिकको पहिचान, पुनर्स्थापना सञ्चालन
६	शिक्षक व्यवस्थापन तथा शैक्षिक प्रशासन कार्यक्रम	५ विधाका कला, भाषा र साहित्यको संरक्षण र प्रवर्द्धन हुने	विभिन्न ३ विधाका कला, भाषा र साहित्यको संरक्षण र प्रवर्द्धन हुने	शिक्षा तथा खेलकुद शाखा सुदृढीकरण, शिक्षक तालिम तथा व्यवस्थापन, तथ्याङ्क योजना तथा अनुगमन/मूल्याङकन, शैक्षिक गुणस्तर क्षेत्रमा सुधार हुने । ६३ जना बाल विकास शिक्षक, ३५ जना प्रा.बि. ७ जना आ.बि.र ११ जना मा.बि. गा.पा.अनुदान शिक्षकहरुको पारिश्रमिक व्यवस्था गर्ने ।।
७	स्थानीय सम्पदा सस्कृति कलाको संरक्षण र प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पेशाप्रति अभिप्रेरित तथा सक्षम ६२ शिक्षक व्यवस्था हुने र शैक्षिक योजना तथा प्रशासन व्यवस्थित हुने	शैक्षिक योजना तथा प्रशासन व्यवस्थित र नतिजामूलक हुने	धार्मिक तथा ऐतिहासिक करिडोर तय गरी पर्यटकीय पूर्वाधारको विकास ,साहित्य अध्ययन, प्रकाशन, मेला, प्रदर्शनी तथा प्रतियोगिता सञ्चालन, प्राचिन कालदेखि रही आएका कला, साहित्य र संकृतिलाई संरक्षण र प्रवर्द्धन

५.२.९ जोखिम पक्ष र अनुमान

शिक्षा क्षेत्रमा सरोकार राख्ने सम्पूर्ण पक्षको आपसी सहयोग, समन्वय र साझेदारी कायम भई शैक्षिक गुणस्तरमा अभिवृद्धि हुनेछ। शैक्षिक क्षेत्रमा पर्याप्त पूर्वाधार विकास, आवश्यक जनशक्ति व्यवस्था, क्षमता विकासका अवसरमा वृद्धि र नविनतम प्रविधिको उपयोग भएको हुनेछ। अन्तर सरकार समुदाय र शिक्षा क्षेत्रका सरोकारवालाहरुको समन्वय, सहकार्य, सहयोग र साझेदारीमा वृद्धि नभए लक्ष्य हासिल गर्न कठिनाइ उत्पन्न हुन सक्ने छ।

५.३ खानेपानी तथा सरसरफाई

५.३.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकामा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छतालाई व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गर्न स्वर्गद्वारी नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता ऐन २०८१ तयार भएको छ । नगरपालिका क्षेत्रभित्र हालसम्म ११० वटा खानेपानी आयोजना मार्फत खानेपानीको सुविधा उपलब्ध भएको छ। देउराली सालावाङ लिफ्ट खानेपानी आयोजन स्व.न.पा. ६, बेल्वासलाई समेत बहुवर्षीय आयोजनाको रुपमा पहिचान भई निर्माण तथा विस्तार गरिएको छ। नगरपालिकाका करिब ३० प्रतिशत जनसङ्ख्याले एकघर एक धाराको सेवा लिएका छन भने ९९ प्रतिशत जनसङ्ख्याले आफ्नै शौचालय प्रयोग गर्दै आएका छन्।

५.३.२ समस्या तथा चुनौती

पाइपबाट वितरित तथा मापदण्ड अनुसार परीक्षण भएका खानेपानी सुविधामा पहुँच पुग्न सकेको छैन्। चालु खानेपानी आयोजनाको दिगोपनामा कमी रहेको छ। पहिरोले खानेपानी आयोजनामा क्षति पुऱ्याउने प्रवृतिले खानेपानीको आयोजनाको लागत बढ्ने र निरन्तरतामा कठिनाइ हुने गरेको छ। पाइपबाट वितरित खानेपानी सुविधा २० प्रतिशत घरपरिवारमा पुग्न सकेको छैन। कुल घरधुरीको ९० प्रतिशत घरपरिवारमा सुरक्षित शौचालय रहेको छ। जाडो समयमा व्यक्तिगत सरसफाइको समस्या हुने गरेको छ। प्लास्टिक तथा शिसाजन्य वस्तुको अधिक उपयोग हुनु, जलवायु परिवर्तनको असरले स्वच्छ खानेपानी सुविधामा उपलब्ध गराउनु चुनौतीका रुपमा रहेको छ।

५.३.३ सोच

“स्वच्छ खानेपानी: पूर्ण सरसफाई युक्त शहर ”

५.३.४ उद्देश्य

१. खानेपानीको गुणस्तर र पहुँचमा सुधार गर्नु,
२. सरसफाईजन्य आनिवानीमा गुणात्मक सुधार गर्नु।

५.३.५ रणनीति

१. एक घर एक धारा कार्यक्रम मार्फत स्वच्छ खानेपानीमा सबैको पहुँच कायम गर्ने,
२. सङ्घ, प्रदेश, समुदाय र गैसससँगको साझेदारीमा सरसफाइको अभ्यासलाई दिगो तुल्याउने।

५.३.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचकहरू	एकाई	२०७९/८० सम्मको वास्तविक	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४
पाइपबाट वितरण गरिएको पानीमा पहुँच भएका परिवार	प्रतिशत	८५	८५	९०	९५	९८
एक घर एक धारा हुने घरपरिवार	प्रतिशत	२०	६	१०	१५	२५
नियमित गुणस्तर परीक्षण तथा उपचार भएका खानेपानी आयोजना	सङ्ख्या	१०	१५	२०	२५	३०
सुरक्षित शौचालय सुविधा प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	१०	१५	१६	१८	२०
फोहोर विसर्जनको स्थल	प्रतिशत	४५	५०	५५	६०	६५
शौचालय प्रयोग गर्ने जनसङ्ख्याको अनुपात	प्रतिशत	९९	९९	९९.५	१००	१००
सार्वजनिक शौचालय	सङ्ख्या	६	१०	१२	१५	१७

५.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	29820	5070	24750	0	0	27820	2000	0
२०८२/८३	33162	5638	27524	0	0	30779	2384	0
२०८३/८४	35019	5954	29065	0	0	33306	1713	0

५.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	देउराली सालवांग थापाखार्क निन्ला छहरेखोला लिफ्ट खानेपानी आयोजना स्व.न.पा ६	आधारभूत खानेपानी सुविधा उपलब्ध गराउनु	२०८१देखी २०८३	22000	**वडा न.६ का २०० घरधुरीलाई डिजाइन अवधि (२० वर्ष) सम्म पर्याप्त मात्रामा र सर्वसुलभ तरिकाले स्वच्छ खानेपानी उपलब्ध गराउने**
२	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी नियमित कार्यक्रम	खानेपानी आयोजनाको मर्मतसभार तथा स्तरोन्नति र सेवा सुचारु गर्नु	सालवसाली	7820	खानेपानी आयोजनाको मर्मतसभार तथा स्तरोन्नति र सेवा सुचारु हुने क्षमता विकास गर्नु।

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	देउराली सालवांग थापाखार्क निन्ला छहरेखोला लिफ्ट खानेपानी आयोजना स्व.न.पा ६	डि, पि।आर भएको ,बजेट सुनिस्चित भएको।	प्राविधिक डिजाइन तथा इस्टिमेट अनुसारका सम्पुर्ण संरचना निर्माण गरी २ ०० लक्षित घरधूरी लाई खानेपानी वितरण गर्ने।	ट्याङकि र मेन लाइन बनाउने।
२	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी नियमित कार्यक्रम	२० प्रतिशत घरदुरीमा एक घर एक धारा पुगेको, ९० प्रतिशत घरधुरीमा शौचालय पुगेको ३८वटा खा पा को लगत एन वाशमा राखीएको, वाश एन, तयार भएको।	विभिन्न संरचनाको मर्मत सम्भार तथा घेराबार, नयाँ पाइप बिछयाउने, मुहान संरक्षण वास प्लान तयार,नया योजना पहिचान, सफाइ सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन	थप ३० प्रतिशत घरधुरीमा एक घर एक धारा निर्माण, तालिम, वास प्लान तयार,नया योजना पहिचान, सफाइ सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन,सार्बजनिक शौचालय निर्माण

५.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

आवधिक योजना तथ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रस्ताव अनुसार बजेट सुनिश्चितता भई आयोजना सञ्चालन तथा मर्मतसम्भार र स्तरोन्नति भएमा खानेपानीको सेवा प्रवाहमा विस्तार तथा गुणस्तरमा सुधार आउने देखिन्छ। सुख्खा खडेरी जस्ता जलवायु परिवर्तबाट खानेपानीको स्रोत सुक्न तथा फोहारमैलाको उचित व्यवस्थापन, प्रदूषण नियन्त्रण आदि बहुक्षेत्रगत विषय भएकोले खानेपानी तथा ससरफाई सम्बन्धी अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न जोखिम पर्न सक्ने हुन्छ।

५.४ महिला, बालवालिका तथा लक्षित वर्ग

५.४.१ पृष्ठभूमि

महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा विभेद अन्त्य गरी लैङ्गिक, सामाजिक र आर्थिक रुपले वञ्चितीकरणमा परेका व्यक्ति र समुदायलाई सम्पुर्ण तहमा समतामुलक समावेशीकरणको सिद्धान्तलाई अङ्गिकार गर्दै नगरपालिकाले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति तथा रणनीति, बाल संरक्षण नीति, लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष सञ्चालन कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयनको चरणमा रहेको छ। महिला नेतृत्व विकास, सिप विकास र क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी लक्षित वर्गको क्षमता अभिवृद्धि हुदै गएको छ।

५.४.२ समस्या र चुनौती

लक्षित वर्गको कानुनले तोकेबमोजिम सहभागिता कायम भएपनि अर्थपुर्ण सहभागिता हुन नसक्नु, महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता, दलित लगाएतका लक्षित समूहहरुको खण्डिकृत तथ्याङ्क व्यवस्थापन हुन नसक्नु, लैङ्गिक, घरेलु हिंसा, छुवाछुत जस्ता सामाजिक कुरीतिहरु सामाजिक रुपमा स्वीकार हुनु प्रमुख समस्याको रुपमा रहेको छ।

महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा, विभेद, लैङ्गिक हिंसा, बालविवाह अन्त्य गर्नु, महिलाहरुको निर्णयात्मक तहमा अर्थपुर्ण सहभागिता वृद्धि गर्नु, बाल अधिकारको सुनिश्चितता गर्नु, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित तथा पछाडि पारिएका वर्ग समुदायको सवाललाई विकास प्रक्रियामा मुलप्रवाहिकरण गर्नु चुनौतीको विषय रहेको छ।

५.४.३ सोच

लैंगिक हिंसा मुक्त समाज, समावेशि नगरपालिका

५.४.४ उद्देश्य

१. लैङ्गिक, जातीय, सामाजिक,आर्थिक दृष्टिकोणले पछाडी परेका वर्गको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु।
२. महिला विरुद्ध हुने सबैखाले हिंसा, विभेदको अन्त्य गर्नु।
३. महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित तथा पछाडि पारिएका वर्गका लागि आत्मनिर्भरताको अवसर उपलब्ध गराउनु।

५.४.५ रणनिती

१. महिलाहरुलाई आयआर्जन प्रवर्द्धनका क्रियाकलापमा सहभाग गराइ स्वरोजगार बनाउने,
२. बालविवाह, सामसामाजिक कुरिति कुप्रथा विभेद अन्त्यकालागि रणनीतिक योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने,
३. बालमैत्री गाउँपालिका निर्माण गर्ने,
४. लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध शून्य सहनशिलताको नीति अवलम्बन गर्ने।

५.४.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचकहरू	एकाई	२०७९/८० सम्मको वास्तविक	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४
लक्षित वर्गको कार्यक्रममा विनियोजन बजेट	प्रतिशत	१०	२०	२५	३०	४०
सिपमुलक तालिम प्राप्त गरी व्यवसाय सञ्चालन गरेका अपाङ्गता भएका व्यक्ति	सङ्ख्या	११	११	३०	५०	७०
नेतृत्वदायी पदमा महिला र अन्य लक्षित वर्गको प्रतिनिधित्व भएका स्थानीय समिति/ संरचना	प्रतिशत	३३	३३	३५	३६	३७
वार्षिक लैङ्गिक हिंसा एवं घरेलु हिंसा सम्बन्धी घटना (वार्षिक)	सङ्ख्या	४०	३९	३०	२८	२६
सिपमुलक तालिम प्राप्त महिला	सङ्ख्या	११३	२८२	२८५	२९०	२९५
अनुदान प्राप्त गरी व्यवसाय सञ्चालन गर्ने महिला, दलित र अपाङ्गता भएका व्यक्ति	सङ्ख्या	५५	५५	५७	५८	६०

५.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	7130	7130	0	0	0	7130	0	0
२०८२/८३	7929	7929	0	0	0	7929	0	0
२०८३/८४	8373	8373	0	0	0	8373	0	0

५.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा सामाजिक कार्यक्रम	लैगिक, जातिय, सामाजिक सुरक्षा सेवाको पहँचमा पुर्‍याई सुरक्षित र सहज जीवन यापनका लागि सहयोग गर्ने। सामाजिक तथा आर्थिक रुपमा पछाडी परेका वर्गको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।	सालबसाली	7130	कार्यक्रमबाट ५०० महिला , २०० अपाङ्गता भएका व्यक्ति , १००० बालबालिका, र ५०० जेष्ठ नागरिक गरी जम्मा २२०० जना लाभान्वित हुने
२	सामाजिक सुरक्षा एवं	सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध	सालबसाली		३५ दिन भित्र व्यक्तिगत घटना दर्ता

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
	पञ्जीकरण कार्यक्रम	सम्पुर्ण लाभग्राहीको जीवनयापनमा सहजता ल्याउनु			गर्ने व्यक्तिको सङ्ख्या सत प्रतिशत पुगेको हुने।

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	महिला, बालबालिका, अपाङ्गता, जेष्ठ नागरिक एवं पिछडिएको वर्ग लक्षित कार्यक्रम	१ वटा महिला सहकारी दर्ता भएको, ८ वटा महिला विकास समिती गठन र १५ वटा बाल क्लव पुनर्गगठन भएका।	कार्यक्रमबाट २०० महिला, १०० अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ६०० बालबालिका, र ३०० जेष्ठ नागरिक गरी जम्मा १२०० जना लाभान्वित हुने। बाल मैत्री स्थानीय तह निर्माणको लागि कम्तिमा ६० सूचक हरु पुरा गरेको हुने।	लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको जनचेतना मुलक कार्यक्रम, लक्षित वर्गको क्षमता विकास र नेतृत्व विकास कार्यक्रम, संस्थागत विकास कार्यक्रम, जेष्ठ नागरिक सम्मान एवं सुरक्षा कार्यक्रम, असहाय र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको लागि आयमुलक कार्यक्रम, महिला सिप विकास तथा स्वरोजगार कार्यक्रम, बाल विवाह न्युनीकरण सम्बन्धी कार्यक्रम।
२	सामाजिक सुरक्षा एवं पञ्जीकरण कार्यक्रम	सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने लाभ ग्राहीहरुको खातामा EFT मार्फत जम्मा भइ सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण	३५ दिन भित्र व्यक्तिगत घटना दर्ता गर्ने व्यक्तिहरुको सङ्ख्या ८०प्रतिशत पुगेको हुने	सामाजिक सुरक्षा एवं व्यक्तिगत घटना दर्ता सचेतना कार्यक्रम, अनुगमन , तथ्याङ्क अध्यावधिक , MIS सञ्चालन

५.४.९ जोखिम पक्ष र अनुमान

लैङ्गिक तथा सामाजिक रुपमा खण्डिकृत तथ्याङ्क व्यवस्थापन गरी नीति, योजना, कार्यक्रम तर्जुमा कार्यक्रम अनुगमन तथा मुल्याङ्कनको व्यवस्था हुनेछ। सो व्यवस्था हुन नसकेमा नीति, योजना, कार्यक्रम वास्तविक लक्षित वर्गको पहुँचमा पुग्न तथा सोको लाभ लक्षित वर्गले प्राप्त गर्न नसक्ने जोखिम हुन सक्छ।

५.५ युवा खेलकुद तथा नवप्रवर्तन

५.५.१ पृष्ठभूमि

युवाहरुको हक हितको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै उनीहरुको सशक्तिकरण एवं समग्र विकासका साथै शिक्षा, वकालत र पैरवी मार्फत सम्पूर्ण क्षेत्रमा सार्थक सहभागिता जुटाई सबै वर्ग, तह र समुदायका युवाहरुलाई नगर विकासको मूलप्रवाहमा समाहित गर्ने नगर युवा परिषद सञ्चालन कार्यविधि निर्माण गरी नगर खेलकुद समिति गठन गरिएको छ। सिप विकास, स्वरोजगारी र आत्मनिर्भरताका अवसरहरु सिर्जना भएका छन्। खेल क्षेत्रको विकासका लागि स्थानीयस्तरमा खेल आयोजना तथा खेलाडीलाई सहयोग तथा सम्मानको अभ्यास रहेको छ। यस नगरपालिका भित्र क्रियाशील रहेका ९ वटा युवा क्लबमा २०० जना युवा आवद्ध रहेका छन्। उद्यम, व्यवसाय र रोजगारीमा संलग्न युवा करिब ३००० रहेका छन्। यस नगरपालिका भित्र १ वटा मुख्य खेलमैदान निर्माण भएको छ। र अन्य निर्माणाधीन अवस्थामा छन।

५.५.२ समस्या तथा चुनौती

यस नगरपालिका क्षेत्रमा युवा पलायन, युवा रोजगारी तथा उद्यम सिर्जना हुन नसक्नु समस्याका रुपमा रहेका छन्। विभिन्न तहका सरकारबिच युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी योजना कार्यान्वयनको कमी, खेल मैदान लगायतका खेल पूर्वाधारको विकास पर्याप्त नहुनु, खेलाडीको प्रतिस्पर्धी क्षमतामा कमी, दुर्व्यसन र वैदेशिक रोजगारीमा आक्रर्षण, स्तरीय खेल प्रशिक्षणमा कमी, खेलमा व्यावसायिकता कमी र खेलाडीको भविश्यको अनिश्चिता समस्याको रुपमा रहेको छ।

५.५.३ सोच

"सिर्जनशील युवा हाम्रो शानः खेलकुद हाम्रो अभियान"

४. उद्देश्य

१. युवालाई आत्मनिर्भर तथा स्वरोजगार गराउनु,
२. नगरपालिका क्षेत्र भित्र खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्नु ।

५.५.५ रणनीति

१. युवा वर्गको क्षमता विकासका लागि सामाजिक, अर्थिक र खेलकुदका सञ्चालन गर्ने,
२. युवामा सामाजिक भावना, सिर्जनशीलता, उद्यमशीलता र नेतृत्व क्षमता विकास गर्ने,
३. खेल पूर्वाधार, सामग्री तथा प्रशिक्षणको व्यवस्था गरी प्रतिस्प्रर्धी खेल क्षमताको विकास गर्ने,
४. विकास प्रक्रियामा युवाको समावेशीकरण र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।

५.५.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचकहरू	एकाई	२०७९/८० सम्मको वास्तविक	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४
सक्रिय युवा क्लव तथा युवा सञ्जाल	सङ्ख्या	१३	१३	१४	१५	१६
क्लब तथा सञ्जालमा आवद्ध युवा	जना	१५६	१७०	१९०	२१०	२३०
खेल मैदान	सङ्ख्या	३	३	४	५	६
अन्तराष्ट्रिय/राष्ट्रियस्तरमा प्रतिनिधित्व गर्ने खेलाडी	जना	२	३	४	५	६
प्रदेशस्तरमा प्रतिनिधित्व गर्ने खेलाडी	जना	१५	२१	२५	२८	३०
स्वरोजगारमूलक तालिममा सहभागी हुने युवा (वार्षिक)	सङ्ख्या	३५	४०	५०	६५	८०
अनुदानमा युवाद्धारा सञ्चालित उद्यम व्यवसाय	सङ्ख्या	०	०	०	०	०
वार्षिक रुपमा खेल प्रशिक्षणमा सहभागी युवा	सङ्ख्या	४०	५६	६०	६३	६५
वार्षिक युवा तथा खेलकुद क्षेत्रको बजेट	रु. हजारमा	१०००	१४००	१५००	१६००	१८००

५.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	3795	3795	0	0	0	3795	0	0
२०८२/८३	4221	4221	0	0	0	4221	0	0
२०८३/८४	4457	4457	0	0	0	4457	0	0

५.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	युवा तथा खेलकुद प्रबर्द्धन कार्यक्रम	खेलकुदका लागि उचित एवम् पर्याप्त पूर्वाधार विकास गरी	सालबसाली	3795	नगरपालिकास्तरीय १ बहुउपयोगी खेलकुद मैदान निर्माण तथा प्रत्येक वडामा खेलमैदान स्तरोन्नती भइ

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
		सक्षम, योग्य र प्रतिस्पर्धी खेलाडी उत्पादन गर्ने ।			वार्षिक रुपमा खेल प्रशिक्षणमा सहभागी हुने खेलाडी सङ्ख्या १०० भएको हुने ।

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	खेलकुद पूर्वाधार निर्माण, स्तरोन्नति तथा खेलकुद विकास कार्यक्रम	१ खेल मैदान, जना जिल्ला स्तरीय खेलाडी र ३२ जना प्रदेश खेलाडी रहेको	२ पालिका तथा अन्य ९ वटै वडामा बहु उपयोगी खेलकुद पूर्वाधार व्यवस्थित भए १०० जना व्यावसायिक खेलाडीको विकास हुने	गुणस्तरीय खेलमैदान स्तरोन्नती, खेल आयोजना, खेल प्रशिक्षण, खेलाडी प्रोत्साहन तथा सम्मान, खेल पोषाक तथा सामग्री वितरण, युवा तथा खेलकुद समिति गठन

५.५.९ जोखिम तथा अनुमान

युवा तथा खेलकुद सम्बन्धी कार्यक्रमका लागि बजेटको यथोचित व्यवस्था भइ यससँग सम्बन्धित निकायको संस्थागत विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन र खेलाडीलाई प्रोत्साहन नभएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल नहुन सक्छ ।

परिच्छेद ५ : पूर्वाधार क्षेत्र

यस क्षेत्र अन्तर्गत आवास, भवन तथा सार्वजिनक निर्माण, सडक, पुल तथा यातायात, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा, सूचना, सञ्चार तथा विद्युतीय सुशासन लगायतका विषय क्षेत्रहरुको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौती, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरु समावेश गरिएको छ।

६.१ आवास, भवन तथा शहरी विकास

६.१.१ पृष्ठभूमि

भवन, आवास, बस्ती तथा शहरी विकासलाई योजनावद्ध तथा व्यवस्थित बनाउन स्वर्गद्वारी नगरपालिकालाई भवन निर्माण तथा सडक मापदण्ड अनुरुप कार्यान्वयनमा रहेका छन्। वडा नम्बर २,३,४,५,८ र ९ मापदण्ड अनुसारको वडा कार्यालय भवन निर्माण सम्पन्न भइ कार्यालय सञ्चालनमा रहेको छ। वडा नम्बर ५ मा सामुदायिक महिला सहकारी भवन निर्माण भएको छ।

यस नगरपालिकामा कुल ९ वटा वडा रहेको छन्। उक्त वडाहरू मध्ये क्षेत्रफलका हिसाबले वडा नम्बर २ सबैभन्दा ठूलो छ भने सबैभन्दा सानो वडा नम्बर ५ रहेको छ, । नगरपालिकाका क्षेत्रमा छरिएका करिब ६० वटा बस्तीहरू छन्।

मुख्य प्रशासनिक भवनमा कोठा अप्रयाप्त रहेकाले हाल केही शाखाहरु अस्थायी भवनबाट र केही शाखाहरु मुख्य कार्यालय भन्दा टाढाको भवनबाट सेवा दिदै आएका छन्। साथै वडा नम्बर ७ र ६ का भवनहरु स्वास्थको भवनमा सञ्चालन गर्नु परेको छ। बिध्यालय तथा स्वास्थ्यका भवनहरु मापदण्ड अनुसार छैनन। यस नगरपालिका कार्यालय प्रयोजनका लागि आवश्यक अन्य न्यूनतम सुविधा सहित कार्यायल सञ्चालन तथा सेवा व्यवस्थापन भइरहेको छ।

६.१.२ समस्या तथा चुनौती

बस्तीहरू छरिएर रहनु, सरकारी, निजी तथा सार्वजनिक संरचना तथा भवनहरु भूकम्प प्रविधि हुन नसक्नु, कतिपय स्थानमा आवासीय घरहरु असुरक्षित र जोखिमयुक्त स्थानमा रहेका कारण पहिरोको जोखिममा रहनु, स्थानीय भवन संहिता तर्जुमा भए पनि पूर्णरुपमा लागु हुन नसक्नु, मौलिक शैलीका भवनहरु विस्थापित हुँदै जानु, स्थानीय दक्ष कामदारको कमी हुनु, बस्ती विकास योजना नहुनु, जोखिमयुक्त घना बस्ती, बजार तथा पानी जम्ने स्थानमा ढल निकास नहुनु आदि प्रमुख समस्या हुन्।

छरिएका बस्तीलाई एकीकृत गरी बस्ती विकास गर्नु, माणदण्ड र भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि अनुसार भवन, बस्ती र संरचना पुनर्निर्माण सम्पन्न गर्नु, विपद् तथा महामारीमा उपयोग गर्नु, भवन संहिताको कार्यान्वयन गर्नु, मौलिक सस्कृतिको संरक्षण गरी संरचना निर्माण गर्नु, व्यवस्थित बस्ती विकास गर्नु, स्थानीय स्तरमा दक्ष जनशक्ति तयार गर्नु, गुणस्तरीय निर्माण सामाग्री व्यवस्थापन गर्नु, पुनर्निर्माणमा संलग्न संस्थाहरुबिच समन्वय गर्नु आदि प्रमुख चुनौती रहेका छन्। नगरपालिकाको भूउपयोग क्षेत्र निर्धारण समेत भूउपयोग योजना तर्जुमा नहुँदा बस्ती तथा भौतिक विकासलाई व्यवस्थित र भवन निर्माण मापदण्ड पालना गर्न गराउन कठिनाई देखिएको छ। यसबाट व्यवस्थित र सुरक्षित बस्ती तथा आवासको निर्माणमा चुनौती थपिएको छ। यस नगरपालिकामा पनि सार्वजनिक जग्गाको नितान्त अभाब रहेको छ। यसका साथै आगामी २५ वर्षमा दोब्बर हुनसक्ने अनुमान गरिएको जनसङ्ख्यालाई व्यवस्थित गर्नुपर्ने चुनौती पनि रहेको छ।

६.१.३ सोच

"सुरक्षीत भवन, आवास र सार्वजनिक पुर्वाधारः नगरपालिकावासीको जीवनस्तरमा दिगो सुधार"

६.१.४ उद्देश्य

१. सुरक्षित तथा व्यवस्थित आवास, बजार तथा सार्वनिक पूर्वाधारको विकास गर्नु,
२. भवन, आवास तथा बस्ती विकासलाई, एकीकृत, सुरक्षित तथा व्यवस्थित बनाउनु,

६.१.५ रणनीति

१. सुरक्षित तथा सुविधायुक्त भवन, आवास र एकिकृत बस्तीको विकास गर्ने,
२. वडा कार्यालयलाई सेवा प्रवाह केन्दको रुपमा विकास गर्ने,
३. भू–उपयोग नीति तथा योजनाको कार्यान्वयन गर्ने,

४. भूउपयोग क्षेत्र र भौतिक विकास गुरुयोजना तयार गरी सार्वजनिक निर्माण कार्यलाई व्यवस्थित गर्ने ।

६.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचकहरू	एकाई	२०७९/८० सम्मको वास्तविक	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४
भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निर्माण आवास घर	प्रतिशत	०।२	१	२	३	४
भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका सार्वजनिक भवन र संरचना	सङ्ख्या	४०	५३	५७	६०	६५
चट्याङ रहित घर निर्माण	प्रतिशत	०	२	५	१०	१५
लैङ्गिकमैत्री तथा अपाङ्गमैत्री सार्वजनिक भवन	सङ्ख्या	२	८	१०	१५	१५

६.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	12700	2445	10255	0	7632	5068	0	0
२०८२/८३	14124	2719	11404	0	8732	5392	0	0
२०८३/८४	14914	2871	12043	0	9131	5783	0	0

६.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	सुरक्षित नागरिक आवास कार्यक्रम :- ४०० वटा	बिपन्नलाइ जस्ताको छानो उपलब्ध गराउने	सालबसाली	१००००	सुरक्षित नागरिक आवास ४०० वटा निर्माण गर्ने ।
२	भवन आवास तथा बस्ती विकास सालसबाली कार्यक्रम	वडा स्तरमा सेवा सुविधा सहज रुपमा उपलब्ध गराउनु, भवन आवास र बस्ती विकास एकीकृत तथा उत्थानशील बनाउनु	सालबसाली	१२७००	विभिन्न १५ वटा सरकारी तथा सार्वजनिक भवन, संरचना निर्माण, मर्मतसम्भार र स्तरोन्नति भइ सेवा प्रवाह सुचारू र सहज हुने ।

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	सुरक्षित नागरिक आवास कार्यक्रम :- ४०० वटा	११४ घर निर्माण भैसकेका,	थप ३०० घर निर्माण सम्पन्न हुने	आवस्यक प्रक्रिया पुरा गर्ने
२	भवन आवास तथा बस्ती विकास सालसबाली कार्यक्रम	सरकारी भवनहरुको डी पि आर भएको, स्थान तथा जग्गाको व्यवस्थापन भैरहेको	प्राविधिक डिजाइन र इस्टिमेट अनुसार निर्माण सम्पन्न भइ सेवा सुचारु हुने ।	निर्माणस्थल छनोट गरी DPR तयार गर्ने र सार्वजनिक खरिद प्रक्रियाबमोजिम कार्य सम्झौता गरी निर्माण स्थल तयार गर्ने । भवन पेटी तथा संरक्षण पर्खाल निर्माण, सामुदायिक भवन सुधार तथा मर्मतसम्भार,

क्र. सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
				भु बर्गिकरण हुने।

६.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

नगरपालिकामा भूमिको वर्गीकरण सहित भूउपयोग योजना र आवास, बस्ती विकास तथा भवन निर्माण सम्बन्धी मापदण्ड तर्जुमा भइ सोको परिपालनामा अभिवृद्धि हुनेछ। आवास, बस्ती विकास तथा शहरीकरणका कारण फोहोरमैलाको विसर्जन अव्यवस्थित हुने र वातावरणीय प्रदूषणमा वृद्धि हुने जोखिम हुन सक्छ। व्यवस्थित आवास, बस्ती विकास तथा शहरीकरण प्रभावकारी कार्यान्वयनमा आउन नसकेको कारण आवास, बस्ती विकास तथा भवन निर्माण सम्बन्धी मापदण्डको कार्यान्वयन चुनौतीपूर्ण देखिन्छ।

६.२ सडक, पुल तथा यातायात

६.२.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकाका सबै ९ वटै वडाहरु सडक सञ्जालमा जोडिएका छन्। नगरपालिका भित्र ४ वटा रुटमा नियमित सञ्चालन हुँदै आएका छन्। ५ वटा वडा मात्र बाह्रै महिना सवारी साधन चल्ने सडकमा जोडिएका छन्। यसैगरी कुल घरपिरवार मध्ये १५ मिनेटको हिडाइको दुरीमा सार्वजनिक यातायातमा पहुँच भएका घरपरिवार ३० प्रतिशत रहेको छ। यस नगरपालिकामा कुल २२ कि.मि. पक्की सडक रहेको छ र बाह्रै महिना सवारी साधन चल्ने सडक ६० कि.मि. र मौसमी रूपमा सडक १०० कि.मि. सडक नगरपालिकाको अभिलेख देखाएको छ।

नगरपालिकाभित्र रहेका अधिकांश बस्तीहरुको आवागमनको अवस्थालाई सुदृढ गर्न कम्तीमा ७ वटा सडकहरुको स्तरोन्नति तथा नियमित मर्मत सम्भारका लागि प्राथमिकतामा राखिएको छ।

६.२.२ समस्या तथा चुनौती

नगरपालिकामा निर्माण भएका र निर्माणाधिन सडक पुल, कल्भर्ट लगायतका संरचनामा कमी हुनु, निर्माण भएका सडकहरु कम चौडा हुनु, सडक लाइनको ज्यामिती नमिल्नु तथा यातायात सञ्चालन नहुनु, सडकमा काम गर्ने दक्ष कामदारको कमी हुनु, पदमार्ग, घोडेटो, गोरेटोको स्तरोन्नति र व्यवस्थापन हुन नसक्नु र सरोकारवाला निकायबिच समन्वयको कमी हुनु आदि प्रमुख समस्या हुन्।

नगरपालिकको केन्द्र र वडा कार्यालयबिच सडक सञ्जलामा जोड्नु, निर्माण भएको सडकको स्तरउन्नति गरी यातायात सर्वयाम चल्ने बनाउनु, सडक निर्माणमा सहभागितात्मक र वातावरणमैत्री अवधारणा अनुसार सडकहरुको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्नु, आवश्यक पदमार्गहरुको, गोरेटोहरुको निर्माण गर्नु, मापदण्ड अनुरुपको दुरीको फेरोमा सडक पुल तथा झोलुङ्गे पुलहरु निर्माण गर्नु प्रमुख चुनौतीहरु हुन्।

६.२.३ सोच

“सुलभ, गुणस्तरीय, वातावरणमैत्री र दिगो सडक पूर्वाधार तथा अन्तरआवद्धता”

६.२.४ उद्देश्य

१. सडक, पुल तथा संरचनाको विकास, विस्तार र स्तरोन्नति गर्नु,
२. स्थानीय यातायातलाई सर्वसुलभ, भरपर्दो, सुरक्षित, समावेशी र व्यवस्थित बनाउनु,
३. आवागमन तथा ढुवानीलाई सहज व्यवस्थित बनाउनु,
४. स्थानीय उत्पादन र बजारबिच अन्तरआवद्धता कायम गर्नु।

६.२.५ रणनीति

१. अन्तर–सरकार साझेदारी र सहकार्यमा सडक पूर्वाधार निर्माण, विस्तार तथा स्तरोन्नति गर्ने;

२. नगरपालिका केन्द्र र बजारसम्म पहुँच हुने गरी पक्की सडकको सञ्जालको विस्तार गर्ने;
३. सडक तथा संरचना निर्माणलाई वातावरणमैत्री, उत्थानशील र दिगो बनाउने;
४. सडक गुरुयोजना अनुसार रणनीतिक सडकको पहिचान, मापदण्ड निर्धारण, नामाकरण तथा प्राथमिकता निर्धारण गर्ने;
५. सडक तथा संरचना निर्माण र मर्मतसम्भारलाई नियमित र व्यवस्थित गराउने;
६. यातायात सञ्चालन र व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढ बनाउने ।

६.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचकहरू	एकाई	२०७९/८० सम्मको वास्तविक	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
नगरपालिका केन्द्रमा पुग्न लाग्ने औषत समय	मिनेट	९०	९०	८०	७०	६०
नियमित यातायात सञ्चालन हुने रुट	सङ्ख्या	७	७	८	९	९
पक्की सडक	कि.मी	१९	२१	२५	३२	४०
ग्राभेल सडक	कि.मी	७	१०	१२	१५.	२०
पक्की पुल	सङ्ख्या	१	१	१	२	३
नियमित मर्मत सम्भार हुने सडकको लम्बाई	कि.मी	१५०	१५	१५	१७	२०
वायोइञ्जिनिरिङ्ग प्रविधी प्रयोग पूर्वाधारको लम्बाई	कि.मी	०	०	१	१००.	३००.
कुल सडक लम्बाई	कि.मी	१५०	१८०	२००	२२०	२५०

६.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	78705	10030	68675	0	29029	26793	22883	0
२०८२/८३	87527	11154	76373	0	36570	23682	27275	0
२०८३/८४	92427	11779	80648	0	37046	35785	19597	0

६.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	स्वर्गद्वारी नगरपालिका देखि जिमुरपाटा सम्म जोड्ने सडक तथा भिंग्री स्वास्थ्य केन्द्र घुम्ती सडक निर्माण स्व.न.पा. ४ प्यूठान	सडक स्तरोन्नति तथा आवत जावत सहज बनाउनु	२०८१/८२देखि २०८२/८३ सम्म	6000	४ कि.मि. सडक स्तरोन्नति तथा कालो भइ यातायात सूचारू हुने
२	धरमपानी – अरंगखोला कालोपत्रे स्तरोन्नती	सडक पहुँच बृद्धि आवत जावत सहज बनाउनु	सालबसालि	7000	१७ कि.मि. सडक स्तरोन्नति तथा कालोपत्रे भइ यातायात सूचारू हुने
३	भिंगृ –धनवाङ स्वर्गद्वारी सडक निर्माण	सडक पहुँच बृद्धि आवत जावत सहज बनाउनु	२०८१/८२देखि २०८२/८३ सम्म	7000	१२ कि.मि. ट्र्याक ओपन र संरचना सहित सडक स्तरोन्नति कृषि उत्पादनलाई बजारसँग जोडिने
४	धर्मशाला अमरमावि मालुङ मोटर बाटो	सडक स्तरोन्नति तथा आवत जावत सहज	२०८१/८२देखि २०८२/८३ सम्म	24500	सडक संरचना र चौडा समेत ३.५ कि.मि. सडक सडक स्तरोन्नति भई यातायात सहज

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
		बनाउनु			हुने
५	सडक, पुल तथा यातायात निर्माण, मर्मतसंभार र स्तरोन्नति कार्यक्रम	आवत जावत सहज बनाउनु	सालबसालि	34205	सडक संरचना र व्याक कटिङ समेत ७ कि.मि. सडक स्तरोन्नति भई यातायात सहज हुने

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	स्वर्गद्वारी नगरपालिका देखि जिमुरपाटा सम्म जोड्ने सडक तथा भिंग्री स्वास्थ्य केन्द्र घुम्ती सडक निर्माण स्व.न.पा. ४ प्यूठान	४ कि मि. चौडाईको ट्र्याक ओपन भएको	१३.०६ कि.मि. सडक संरचना समेत स्तरोन्नति हुने	कटिङ तथा ग्रेड मिलाउने, नाला तथा अन्य संरचना निर्माण, कालो पत्रे
२	धरमपानी – अरंगखोला कालोपत्रे स्तरोन्नती	१७ कि मि. चौडाईको ट्र्याक ओपन भएको	७.०६ कि.मि. सडक संरचना समेत स्तरोन्नति हुने	कटिङ तथा ग्रेड मिलाउने, नाला तथा अन्य संरचना निर्माण
३	भिंगृ –धनवाङ स्वर्गद्वारी सडक निर्माण	सर्भेक्षण र विडिङ भइ १२ कि मि. ट्र्याक ओपन भएको	ट्र्याक ओपन सहित ४ कि.मि. सडक स्तरोन्नति हुने	१७०० मि. ट्र्याक ओपन गर्ने, ग्रेड मिलाउने र संरचना निर्माण
४	धर्मशाला अमरमाविमालुङ मोटर बाटो	ट्र्याक ओपन भई यातायातयातायात सञ्चालनमा रहेको	३.५ कि.मि. सडक स्तरोन्नति हुने र बाहै महिना यातायात सूचारू हुने	व्याक कटिङ, ग्रेड मिलाउने, साइड नाला तथा संरचना निर्माण, कालो पत्रे
५	सडक, पुल तथा यातायात निर्माण, मर्मतसंभार र स्तरोन्नति कार्यक्रम	ट्र्याक ओपन भई यातायात मौसमी रुपमा यातायात सञ्चालनमा रहेको	३० कि.मि. सडक स्तरोन्नति हुने र बाहै महिना यातायात सूचारू हुने	व्याक कटिङ, ग्रेड मिलाउने, साइड नाला तथा संरचना निर्माण, ग्रेवल तथा कालो पत्रे गर्ने

६.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

अन्तर सरकार नीति, योजना तथा कार्यक्रमबिच अन्तरसम्बन्ध, समन्वय र सहकार्य हुने गरी आयोजना कार्यक्रम छनौट र कार्यान्वयन हुनेछ। गाउँपालिकाले चालु तथा क्रमागत, बहुवर्षीय, विस्तृत आयोजना प्रस्ताव तयार भएका, कार्यान्वयनका लागि तयारी अवस्थामा रहेका आयोजना तथा कार्यक्रममा प्राथमिकतासाथ बजेट विनियोजन गरी कार्यान्वयन गर्नेछन्। सडक पूर्वाधार दक्ष प्राविधिकबाट विस्तृत सम्भाव्यता, आर्थिक तथा वातावरणीय अध्ययन हुन नसकेमा तथा आयोजना प्रभावकारी व्यवस्थापन नहुने जोखिम रहन्छ।

६.३ जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा

६.३.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिका राष्ट्रिय प्रसारण लाईनको विद्युत सञ्जालमा जोडिएको छ साथै नेपाल विद्युत प्राधिकरण र बुटवल पावर कम्पनी बाट गाउँपालिका विद्युत बितरण भैरहेको छ। यस क्षेत्रका ९५ प्रतिशत भन्दा बढी घरधुरीमा विद्युत सेवा उपयोग गरिरहेका छन्। पकाउने उर्जाको रुपमा विद्युत बाहेक दाउरा तथा एलपिजी ग्यास रहेका छन्। यस क्षेत्रमा व्यवसाय संचालन तथा औद्योगीकरणका लागि आवश्यक विद्युत सेवा उपलव्ध रहेको छ। नगरपालिकाको बजार क्षेत्रमा सडक वत्ती जडान गर्ने तथा विस्तार गरिएका छन्।

६.३.२ समस्या तथा चुनौती

यस नगरपालिकामा अझै पनि ८५ प्रतिशत घरपरिवारले खाना पकाउन मुख्य इन्धनको रुपमा दाउराको प्रयोग गर्ने गरेका छन्। विद्युत, वायोग्यास तथा स्वस्थ उर्जा प्रयोगको अवस्था न्यून रहेको देखिन्छ। नगरपालिकाको केही छरिएका बस्तीहरुमा ट्रान्समिटरको क्षमता र ट्रान्समिसन लाईन गुणस्तरीय बनाई विद्युत प्रसारण र वितरण हुन सकेको छैन। ग्रामीण क्षेत्रहरुमा उद्योग व्यवसाय सञ्चालन, सिंचाईको लागि प्रयोग गर्न आवश्यक पर्ने थ्रिफेजको विद्युत लाईनको कमी रहेको छ। नगरपालिकाको प्रमुख स्थानमा सोलार प्रणालीमा आधारित सडक वत्तीको सुविधा उपलब्ध हुन सकेको छैन। नगरपालिका क्षेत्रमा विकास निर्माणका क्षेत्रमा कार्य गर्ने निकायहरु बीचको समन्वय र सहकार्य विकासको प्रमुख चुनौतीको रुपमा देखिएको छ। बिद्युत आपुर्तिमा नियमितताको हुन नसक्नु, दिगो विद्युत सेवा उपलब्ध गराउनु, विद्युतको प्रयोगलाई उद्योग क्षेत्रमा बिस्तार गर्नु, स्वच्छ र किफायती उर्जामा सबैको पहुँच पुऱ्याउनु आदि यस क्षेत्रका चुनौतीहरु हुन्।

६.३.३ सोच

जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जामा सुलभ पहच, नगरबासिको जिवन यापनमा सहजता

६.३.४ उद्देश्य

१. विद्युतको उत्पादन, उपलब्धता, गुणस्तर र उपभोगमा वृद्धि गर्नु,
२. स्वच्छ उर्जाको प्रवर्द्धन, विस्तार र उपयोगमा वृद्धि गर्नु,
३. जलस्रोतको संरक्षण र उपभोगमा वृद्धि गर्नु

६.३.५ रणनीति

१. विद्युत उत्पादन तथा उपभोग बढाउने
२. संघ र प्रदेश सरकारका सम्बन्धित निकायहरूसँग सहकार्य तथा साझेदारी गर्ने
३. वैकल्पिक उर्जाको उपयोग विस्तार गर्दै आयातित इन्धनमाथिको निर्भरता कम गर्ने
४. जलस्रोत संरक्षण र उपयोगमा समुदाय, निजी क्षेत्र र गैसस परिचालन गर्नेविद्युत लाइन तथा क्षमता वृद्धि गर्ने।

६.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचकहरू	एकाई	२०७८/७९ सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८९|८० सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४
विद्युतमा पहुँच भएका जनसङ्ख्याको अनुपात	प्रतिशत	९०	९५	९७	९८	९९
खाना पकाउनका निम्ति ऊर्जाको प्राथमिक स्रोतको रूपमा कोइला, दाउरा, गुइँठा लगायतका ठोस इन्धन प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	८०	८०	७८	७५	७०
खाना पकाउन र कोठा तातो राख्नका लागि एलपी ग्याँस प्रयोग गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत	२०	२०	२२	२३	२५

सूचकहरू	एकाई	२०७८/७९ सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८९|८० सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४
खाना पकाउन विद्युतको उपयोग गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत	०	०	१	२	५
सोलार उपयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	५	६	८	१०	१२

६.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	2000	0	2000	0	0	2000	0	0
२०८२/८३	2224	0	2224	0	0	2224	0	0
२०८३/८४	2349	0	2349	0	0	2349	0	0

६.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	नेपाल विधुत्त प्राधिकरण संग साझेदारीमा सडक वत्ती कार्यक्रम	जलस्रोत संरक्षण र उपयोग वृद्धि गर्नु, स्वच्छ उर्जाको उपयोगमा वृद्धि गर्नु	सालबसाली	2000	३ वटा जलाधार क्षेत्र तथा उपयोग सम्बन्धी तथ्याङ्क विवरण तयार र जलाधार क्षेत्रको संरक्षण र उपयोग दिगो रुपमा भएको हुने, ९९ प्रतिशत घरपरिवारमा केन्द्रिय विद्युत प्रसारण प्रणालीबाट स्थानीय स्तरमा विद्युत सुविधा उपलब्ध तथा विस्तार हुने

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	जलस्रोत व्यवस्थापन कार्यक्रम, विद्युत विस्तार तथा उपयोग प्रवर्द्धन कार्यक्रम, वैकल्पिक तथा स्वच्छ उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वर्षातको पानी निकासका लागि नाला निर्माण, चेक ड्याम निर्माण र जल प्रदूषण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन भएको, केन्द्रिय विद्युत प्रसारण प्रणालीबाट ९० प्रतिशत घरपरिवारमा विद्युत सुविधा उपलब्ध र विस्तार भएको	संवेदनशील स्थानमा ६०० मिटर नाला र १५०० वर्ग मिटर खोल्सा क्षेत्र वरपर वृक्षरोपण कार्य सम्पन्न भएको हुने, वर्षातको पानीलाई व्यवस्थित गर्न ५ वटा रिचार्ज पोखरी बनाउने र संरक्षण हुने	संवेदनशील स्थानमा नाला निर्माण, पहिरो संरक्षण, गल्छी खोला तथा खोल्सा क्षेत्र वरपर वृक्षरोपण, वर्षातको पानीलाई सङ्कलनका लागि १ वटा रिचार्ज पोखरी निर्माण, विद्युत लाइन विस्तार, क्षमता स्तरोन्नति, विद्युत उपयोग विस्तार सचेतना, वायोग्यास, विद्युतीय चुल्हो, सुधारिएको चुल्हो र सौर्य उर्जा प्रवर्द्धन, सडक बत्ती जडान

६.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

विद्युत तथा स्वच्छ उर्जाको विकास तथा विस्तार भइ विद्युत तथा स्वच्छ उर्जाको उपलब्धता र उपयोग सहज भएको हुनेछ। जलाधार क्षेत्रको संरक्षणमा अन्तर सरकार सहकार्य तथा समुदायस्तरको जागरुकतामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ। उपरोक्त परिवेश तयार हुन नसकेमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुनमा जोखिम रहन सक्छ।

६.४ सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

६.४.१ पृष्ठभूमि

सूचना तथा सञ्चार प्रविधि नीति, २०७२ र सूचना प्रविधि सम्बन्धी ऐन, २०७५ अनुसार यस नगरपालिकालाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाइ सेवा प्रवाहतर्फ अग्रसर रहेको छ । यस नगरपालिकामा वेवसाइट, सामाजिक सञ्जाल, फोन, इमेल, इन्टरनेट, रेडियो, टेलिभिजन, पत्रपत्रिकाको प्रयोग गरी कार्यालयको कामकाज सहज, गुणस्तरीय, पारदर्शी र सेवाग्राहीमैत्री बनाईएको छ । नगरपालिका भित्रका ९० प्रतिशत कार्यालयमा इन्टरनेट पुगेको, २ वटा क्षेत्रमा अनलाईन मार्फत सेवा प्रदान गरिएको, ई हाजिरी प्रयोग गरी कर्मचारीको उपस्थितिलाई नियमित गरिएको, सूचना प्रविधि सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गरी कर्मचारी तथा कर्मचारीको क्षमता विकास गरिएको, SUTRA को प्रयोग गरी आयव्ययलाई व्यवस्थित गरिएको, सूचना, नीति, नियम बजेट तथा कार्यक्रमहरु समयमै अद्यावधिक गरी पारदर्शी बनाईएको, प्रविधिको प्रयोग गरी समस्या, गुनासो र सेवा प्रवाह सम्बन्धमा प्रतिक्रिया लिई गुणस्तरीयता मापन गर्ने गरिएको छ । समग्रमा सेवा प्रवाह तथा कामकाजमा सूचना प्रविधिको प्रयोग ७० प्रतिशत भन्दा बढी रहेको र आगामी वर्षमा सूचना प्रविधि प्रवर्द्धन तथा विस्तार गरी सेवा प्रवाहलाई विद्युतीय प्रणालीमा आधारित बनाउने र नगरपालिकालाई पेपरलेस बनाउने लक्ष्य लिईएको छ ।

६.४.२ समस्या तथा चुनौती

भौगोलिक अवस्थाका कारण इन्टरनेट तथा मोवाइल फोनको गुणस्तरमा कमी, साइवर अपराध सम्बन्धी जनचेतनामा कमी, आवश्यक जनशक्ति र प्राविधिक ज्ञानको अभाव हुनु, सञ्चारका साधनको उपयोगमा अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा, सञ्चार माध्यम पूर्ण रूपमा मर्यादित, जिम्मेवार र जवाफदेही बनाउन आवश्यक कानुन र नीतिगत व्यवस्थाको अभाव, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका क्षेत्रमा विभिन्न परियोजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा अन्तर सरकारी समन्वय, उत्तरदायी र विश्वसनीय हुन नसक्नु सूचना प्रविधि क्षेत्रमा समस्याका रुपमा रहेका छन् । प्रविधिमा गोपनियता, पेपरलेस प्रविधि, तार रहित प्रविधिलाई बढावा दिनु र गुणस्तरीय सञ्चार सेवा प्रवाह गर्नु चुनौतीका रुपमा रहेका छन् ।

६.४.३ सोच

“सूचना प्रविधिमैत्री सेवाः नगर सुशासनमा टेवा”

६.४.४ उद्देश्य

१. आधुनिक सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा सबैको पहुँच स्थापित गर्नु,
२. सूचना प्रविधिलाई सुरक्षित, उपयोगी र भरपर्दो सहज बनाउनु,
३. स्थानीय सेवा प्रवाहलाई सूचना प्रविधि मैत्री बनाउनु ।

६.४.५ रणनीति

१. सेवा प्रवाह र दैनिक जीवनमा विद्युतीय सूचना प्रविधिको उपयोग गरी थप सहज र प्रभाबकारी गराउने,
२. नगरकार्यपालिका तथा वडा कार्यालयबाट हुने सेवा प्रबाह तथा कार्यसम्पादनलाई पेपरलेस बनाउने,
३. सूचना प्रविधिमा नगरवासीको पहुँच र उपयोग सुनिश्चित गर्न सेवा प्रदायक संस्थालाई प्रोत्साहित गर्ने,
४. स्वास्थ्य, शिक्षा, सुरक्षा, पर्यटन, रोजगारी, प्रकोप सेवामा पहुँच अभिवृद्धि गर्न सञ्चार तथा सूचना प्रविधिको उच्चतम प्रयोग गर्ने

६.४.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
कम्प्युटर, इन्टरनेट र इमेल लगायत सूचना प्रविधिमा पहुँच भएका जनसङ्ख्या	प्रतिशत	५०	६०	६५	७०	७५
गाउँपालिकामा सञ्चालित सफ्टवेयर र सूचना व्यवस्थापन प्रणाली	सङ्ख्या	८	१०	१२	१४	१५

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था र विद्यालय	सङ्ख्या	६०	६३	६५	६८	७५
टेलिभिजन र कम्प्युटर उपलब्ध परिवार	प्रतिशत	२०	२२	२५	२८	३२

६.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	1500	0	1500	0	0	1500	0	0
२०८२/८३	1668	0	1668	0	0	1668	0	0
२०८३/८४	1762	0	1762	0	0	1762	0	0

६.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	सूचना प्रविधि तथा विद्युतीय शासन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	स्थानीय शासन सञ्चालन, विकास व्यवस्थापन र सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको प्रयोग वृद्धि गर्नु	सालबसाली	1500	विभिन्न १० प्रकारका सेवाहरू सूचना प्रविधि प्रणालीबाट प्रवाह हुने, सूचना प्रविधिमैत्री सेवा प्रवाह, सफ्टवयर र सूचना व्यवस्थापन प्रणाली तथा उपकरण खरिद र सञ्चालन, विद्यालय र स्वास्थ्य संस्थामा सूचना प्रविधि जडान र सञ्चालन, जिआइएस नक्शाकन सञ्चालन, विद्युतीय हाजिरी प्रणाली, डिजिटल प्रोफाइल तयारी तथा अद्यावधीकरण, डिजिटल वडापत्र, सूचना प्रविधि सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तार कार्यक्रम	८ वटा सूचना व्यवस्थापन प्रणाली सञ्चालनमा रहेका	थप ४ प्रकारका सफ्टवयर तथा सूचना व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना भइ सेवा सुचारू हुने	सूचना प्रविधिमैत्री सेवा प्रवाह, सफ्टवयर र सूचना व्यवस्थापन प्रणाली तथा उपकरण खरिद र सञ्चालन, विद्यालय र स्वास्थ्य संस्थामा सूचना प्रविधि जडान र सञ्चालन, जिआइएस नक्शाकन सञ्चालन, विद्युतीय हाजिरी प्रणाली, डिजिटल प्रोफाइल तयारी तथा अद्यावधीकरण, डिजिटल वडापत्र, सूचना प्रविधि सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम

६.४.९ जोखिम पक्ष र अनुमान

सूचना प्रविधिको उपयोगबाट सेवा प्रवाहमा थप प्रभावकारिता वृद्धि हुनेछ । प्रविधि खर्चिलो र दक्ष मानविय स्रोतको आवश्यक पर्ने भएको तथा साइवर सुरक्षाको दृष्टिकोणले सूचना तथा दस्तावेजहरु असुरक्षित हुने तथा अनधिकृत प्रसारण तथा सम्प्रेषण हुने जोखिम रहन सक्छ ।

परिच्छेद ७ : वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र

यस परिच्छेद अन्तर्गत वन तथा भूसंरक्षण, वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन र विपद् जोखिम व्यवस्थापन लगायतका उप–क्षेत्रहरुको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौती, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरु समावेश गरिएको छ।

७.१ वन, हरियाली, भूसंरक्षण तथा नदी नियन्त्रण

७.१.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाको अधिकार क्षेत्रभित्रका सामाजिक विकास, आर्थिक विकास, पूवार्धार विकास, वातावरण संरक्षण तथा जलवायु न्यूनीकरण र अनुकूलन कार्यबाट वातावरण पर्ने प्रभाव अध्ययन गरी न्यूनीकरणका लागि संक्षिप्त तथा प्रारम्भिक वातावरणीय अध्ययन कार्यविधि, २०७७ तथा स्थानिय जलबायु अनुकुलन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिएको छ। सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति, समुदाय, गैर सरकारी संस्था तथा डिजिजन वन कार्यालयको सहयोग, समन्वय र साझेदारीमा वार्षिक वृक्षरोपण गरी हरियाली कायम तथा आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको छ। यसैगरी जोखिमयुक्त स्थानमा पहिरो, गल्छी तथा नदी नियन्त्रणका लागि बाँध तथा स्पर निर्माण गरिएको छ । पानी रिचार्जको लागि नगरपालिकाको विभिन्न स्थानमा रिचार्ज पोखरी निर्माण र मर्मत सम्भार, पोखरी मर्मतसम्भार, स्तरोन्नति र विकासका पूर्वाधारको संरक्षणका लागि जैविक तथा इञ्जिनियरिङ संरचना निर्माण गरिएको छ।

७.१.२ समस्या तथा चुनौती

नगरपालिका क्षेत्रमा वन डढेलो लाग्नु, मानव तथा वन्यजन्तुबिच द्वन्द्व निरन्तर हुनु, डढेलो, वनक्षेत्र अतिक्रमण, चोर शिकारी आदि मुख्य समस्याका रुपमा रहेका छन्। जलवायु परिवर्तन नकारात्मक असर बढदै जानु, वन डढेलो लाग्नु, भूक्षय तथा तापक्रम वृद्धि हुनु, बाढी तथा नदी कटान आदि चुनौतीका रुपमा रहेका छन्।

स्थानीय नीति, योजना तथा कार्यक्रममा वन तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण तथा व्यवस्थापन मूलप्रवाहीकरण गर्नु; सामाजिक, आर्थिक तथा पूवार्धार विकासका कार्यबाट वातावरण पर्ने प्रभाव अध्ययन गरी न्यूनीकरण गर्नु; खाली तथा बाँझो स्थानमा वृक्षरोपण गरी हरियाली कायम गर्नु; जोखिमयुक्त स्थानमा पहिरो, गल्छी तथा नदी नियन्त्रण गरी बस्ती, जग्गाजमिन तथा माटो संरक्षण गर्नु; रिचार्जको पोखरी निर्माण र मर्मतसम्भार गरी पानी रिचार्ज गर्नु र जैविक तथा इञ्जिनियरिङ संरचना निर्माण विकासका पूर्वाधारको संरक्षण गर्नु यस नगरपालिकाका प्रमुख चुनौतीहरु हुन्।

७.१.३ सोच

"स्वर्गद्वारीको जैबिक बिबिधता र बन बातावरणको दिगो व्यबस्थापन, सहज जिविकोपार्जन र उन्नति तर्फको प्रस्थान"

७.१.४ उद्देश्य

१. जमिन, हरियाली र जलस्रोतको दिगो व्यवस्थापन र समुत्थानशिलता सुनिश्चित गर्नु,
२. वन तथा हरियाली क्षेत्रमा वृद्धि गर्नु,
३. जल, जमीन तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण तथा उपयोगमा वृद्धि गर्नु,
४. पर्यावरणीय स्वच्छता, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन क्षमता र सुन्दरतामा अभिवृद्धि गर्नु,

७.१.५ रणनीति

१. सार्वजनिक खाली जग्गा तथा स्थानमा वृक्षारोपण गर्ने,
२. वनमा आधारित उद्यम सिर्जना र आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
३. रोजगारी र आम्दानीको स्रोत तयार गर्ने,
४. नदी तथा पहिरो नियन्त्रणका लागि कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने।

७.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
वनले ढाकेको वा हरियाली क्षेत्र	हेक्टर	६०००	६१००	६१५०	६२००	६६२५०
जडीबुटी कर वा वन पैदावरको विक्रीबाट प्राप्त आय	रू. हजारमा	५००	५०३	५०५	५१०	५१५
नियमित रुपमा वन कार्ययोजना तयार गर्ने, पूर्णरुपमा कार्यान्वयन गर्ने र गाउँपालिकासँग नियमित समन्वयमा रहेका सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति	सङ्ख्या	२०	२५	३५	४०	४५
पार्क तथा उद्यान	सङ्ख्या	३	४	५	६	७
संरक्षित तालतलैया तथा पोखरी	सङ्ख्या	०	०	०	१	३
नदी नियन्त्रण बाँध तथा स्परको लम्बाई	रनिङ्ग मिटर	५००	५५०	७००	८००	१०००
वन, सडक किनारा संवेदनशील क्षेत्रमा वृक्षरोपण	सङ्ख्या	५००	७००	१२००	२०००	३०००
वन हरियाली, भुसंरक्षण तथा नदी नियन्त्रण क्षेत्रमा नगरपालिकाको वार्षिक बजेटको अंश	प्रतिशत	०.५	०.१	२	२.५	३

७.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	1750	0	1750	0	1750	0	0	0
२०८२/८३	1946	0	1946	0	1946	0	0	0
२०८३/८४	2055	0	2055	0	2055	0	0	0

७.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	वातावरण तथा बिपद व्यवस्थापन कार्यक्रम	खेतीयोग्य जमिनलाई नदी कटानबाट बचाउनु, वातावरण संरक्षण र, वन, जलाधार व्यवस्थापन, भूसंरक्षण र नदी नियन्त्रणलाई प्रभावकारी गराउनु। राहात उद्दार गर्ने	सालबसाली	**1750**	पहिरोग्रस्त तथा संवेदनशील क्षेत्रमा वृक्षरोपण, आकासे पानी सङ्कलन तथा जलपुनर्भरण पोखरी निर्माण, गल्छी, खहरे तथा पहिरो नियन्त्रण, बाँध तथा तटबन्ध निर्माण, वायोइञ्जिनियरिङ तथा विकासका पूर्वाधार संरक्षण, जलउत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण, बिपद सामाग्रि बितरण
२	वन, हरियाली तथा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम	वन, जलाधार व्यवस्थापन, भूसंरक्षण र नदी नियन्त्रणलाई प्रभावकारी गराउनु	सालबसाली	1750	१० हेक्टर क्षेत्रमा वृक्षरोपण, १.२ कि.मि. लम्बाइमा बाँध तथा स्पर निर्माण भई नदी, ३० स्थानमा गल्छी र खहरे नियन्त्रण भइ जग्गा, बस्ती र

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
					विकासका पूर्वाधार संरक्षण हुने । बिपद सामाग्रि बितरण हुने

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम / आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	वातावरण तथा बिपद व्यवस्थापन कार्यक्रम	ल्यान्डफिल साईट भयको, विभिन्न स्थानका १.५ हेक्टर क्षेत्रफलमा वृक्षरोपण भएको	करिब १०५० मिटर लामो र ३ मिटर अग्लो ग्याबिन वाल लगाई नदीको प्रवाहलाई निश्चित दिशामा बगाई खेतीयोग्य भूमि र बस्ती कटान रोकिने ।	प्राविधिक अध्ययन गरी डिजाइन इस्टिमेट तयार गर्ने र १५० मिटर जाली लगाउने , नगरको फोहोरमैला व्यवस्थापन र ढल सुचारु गर्ने ।, बिपद सामाग्रि बितरण हुने
२	वन, हरियाली तथा नदी नियन्त्रण कार्यक्रम	नगरपालिकाको विभिन्न ५-७ स्थान गरी ५०० मिटर लम्बाइ गल्छी, खहरे, पहिरो तथा नदी नियन्त्रण भएको	विभिन्न स्थानका १.५ हेक्टर क्षेत्रफलमा वृक्षरोपण हुने, ४५० मि. लम्बाइमा बाँध तथा स्पर निर्माण भई नदी, गल्छी तथा जग्गा र बस्ती संरक्षण हुने	पहिरोग्रस्त तथा संवेदनशील क्षेत्रमा वृक्षरोपण, आकासे पानी सङ्कलन तथा जलपुनर्भरण पोखरी निर्माण, गल्छी, खहरे तथा पहिरो नियन्त्रण, बाँध तथा तटबन्ध निर्माण, वायोइञ्जिनियरिङ तथा विकासका पूर्वाधार संरक्षण, जलउत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण

७.१.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान

वन तथा जैविक विविधता, जलाधार संरक्षण तथा व्यवस्थापनमा तीनै तहका सरकार, समुदाय तथा नागरिक समाजको सहकार्य साझेदारी बढोत्तरी हुनेछ । वायोइञ्जिनियरिङ, वृक्षरोपण, समुदायको सहभागितालाई पूर्वाधार विकास, मर्मत सम्भार आत्मसात गरिनेछ । उल्लेखित परिस्थिति निर्माण हुन नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुन कठिन हुन सक्छ ।

७.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

७.२.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकाले वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापनला दिगो र सुव्यवस्थित बनाउन नगर सर सफाई तथा स्वच्छता ऐन, २०८० तयार गरेको छ । नगरपालिकाले फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि स्थानीय साझेदारहरुसँग दिगो फोहोरमैला व्यवस्थापनको अवधारणा अघि सारेको छ । फोहोरमैलाको स्रोतमा वर्गीकरण गर्ने, कुहिने फोहोरबाट मल बनाउने, नकुहिने फोहोर पुन: प्रयोग गर्ने तथा फोहोर नजलाउने अभियान सञ्चालन गर्ने प्रयास अगाडि बढाएको छ । नकुहिने फोहोर विसर्जनको लागि नगरपालिकामा स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइट निर्माण गर्न प्रस्ताव गरिएको छ । नगरपालिकाले विकास निर्माण कार्यमा हरित प्रविधि र वातावरणमैत्री विकासलाई प्रोत्साहन गरी हरित अर्थतन्त्रको विकासमा लगानीलाई प्रोत्साहन गर्ने नीति लिएको छ ।

७.२.२ समस्या तथा चुनौती

आधुनिक जीवनशैलीको अवलम्बन, औद्योगिक तथा व्यावसायिक गतिविधिमा भएको वृद्धिजस्ता कारणले घरायसी, संस्थागत तथा व्यावसायिक क्षेत्रबाट निष्काशन हुने फोहोरमैलामा समेत वृद्धि हुनु, बजार क्षेत्र तथा सार्वजिनक क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालयको कमी हुनु, फोहोर जलाउँने समस्या निराकरण हुन नसक्नु आदि समस्या रहेका छन् । नगरपालिका क्षेत्रमा प्रवेश गर्ने पर्यटक तथा बटुवा, घुमन्ते र अस्थायी व्यापारीबाट फोहोरमैला सङ्कलन, भण्डारण, पुन:प्रयोग तथा सफाई

लगायत फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्नु, जनचेतता र सरोकारवालको सहभागिताको कमी कमजोर पूर्वाधार प्रविधिको न्यून उपयोग, कमजोर समन्वय र न्यून संस्थागत क्षमताजस्ता कारणले फोहोरमैला व्यवस्थापन चुनौतीपूर्ण बन्दै गएको छ।

७.२.३ सोच

"वातावरण र फोहरमैला समोचित व्यवस्थापनः स्वच्छ, स्वस्थ र समुन्नत समाजको निर्माण"

७.२.४ उद्देश्य

१. फोहोरमैला व्यवस्थापन सहज, दिगो र किफायती बनाउनु,
२. जल, वायु, माटो लगायत सबै प्रकारका प्रदूषणको नियन्त्रण र रोकथाम गर्नु,
३. घरेलु, व्यावसायिक तथा सेवा क्षेत्रबाट उत्सर्जित फोहोरमैलाको दिगो व्यवस्थापन गर्नु,

७.२.५ रणनीति

१. वातावरण अनुकुलित विकास, स्वच्छ उर्जा प्रविधि र स्वच्छता अभिवृद्धि गर्ने,
२. सचेतना र व्यक्तिगत व्यवहार परिवर्तन प्रक्रियाबाट वातावरणीय स्वच्छता अभिवृद्धि गर्ने,
३. विकास निर्माण तथा उद्यम विकास र स्रोत परिचालन सम्बन्धी कार्यमा कानून अनुसार वातावरणीय परीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था पालना अभिवृद्धि गर्ने,

७.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
पूर्ण स्वच्छता र सरसफाइ कार्यान्वयन गर्ने बस्ती/टोल	सङ्ख्या	२	४	६	८	१०
सफा चर्पीको प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	९०	९५	९७	१००	१००
फोहर वर्गीकरण र व्यवस्थापनको अभ्यास गर्ने परिवार	सङ्ख्या	२५००	३०००	४०००	४५००	४८००
सार्वजनिक शौचालय	सङ्ख्या	४	५	६	७	८
वातावरणमैत्री रूपमा व्यवस्थित फोहोरमैलाको परिमाण	मेटन.	०	०	०	०.१	१
कानुन अनुसार वातावरणीय अध्ययन भई कार्यान्वयन हुने आयोजना (वार्षिक)	सङ्ख्या	१	२	४	६	१०
वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्था क्षेत्रमा गाउँपालिकाको वार्षिक बजेटको अंश	प्रतिशत	०.०	०.०	०.०६	०.०८	०.१

७.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	500	0	500	0	500	0	0	0
२०८२/८३	556	0	556	0	556	0	0	0
२०८३/८४	587	0	587	0	587	0	0	0

७.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	वातावरण व्यवस्थापन कार्यक्रम, फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम, फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम	उत्सर्जन घटाउनु तथा वातावरण स्वच्छता कायम गर्नु, स्रोतमै फोहोरको वर्गीकरण, पुनःप्रयोग, मल बनाउने कार्यद्वारा फोहोरमैलाको विसर्जन न्यूनीकरण गर्नु	सालबससाली	500	वातावरण संरक्षण सम्बन्धी सूचक पुरा भइ वातावरणमैत्री गाउँपालिका घोषणा हुने४० प्रतिशत घरपरिवारले स्रोतमै फोहोरको वर्गीकरण, पुनःप्रयोग, मल बनाउने कार्यद्वारा फोहोरमैलाको व्यवस्थापन प्रभावकारी भएको हुने ,

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	वातावरण व्यवस्थापन कार्यक्रम	वातावरणमैत्री स्थानीय शासनको अभ्यास थालनी भएको	वातावरणमैत्री स्थानीय शासन कार्यक्रम सञ्चालन हुने	प्लाष्टिक झोला निरूत्साहत र वैकल्पिक प्रयोग तथा प्लाष्टिक र शिशाजन्य सामाग्री प्रयोग न्यूनीकरण, जलाउने कार्य निरूत्साहन अभियान, वातावरणमैत्री स्थानीय शासन कार्यक्रम, स्थानीय आयोजनाको वातावरणीय अध्ययन, वातावरण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम, विद्यार्थी तथा युवा परिचालन, स्वच्छ उर्जा प्रवर्द्धन, प्रदूषण नियन्त्रण सचेतना अभियान

७.२.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान

वन तथा जैविक विविधता, जलाधार संरक्षण तथा व्यवस्थापनमा तीनै तहका सरकार, समुदाय तथा नागरिक समाजको सहकार्य साझेदारी बढोत्तरी हुनेछ । वायोइञ्जिनियरिङ तथा वृक्षारोपणमा समुदायको सहभागिता अभिवृद्धि गरिनेछ । उल्लेखित परिस्थिति निर्माण हुन नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुन कठिन हुन सक्छ।

७.३ विपद् जोखिम व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन

७.३.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकाले विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि स्वास्थ्य सङ्कट एवम् विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ। यस नगरपालिका क्षेत्रमा मानव जनजीवनलाई प्रभावित पार्ने प्रकोपहरुमा भुकम्प, पहिरो, मानव वन्यजन्तु द्वन्द, हावाहुरी, खडेरी, आगलागी र महामारी मुख्यरुपमा रहेका छन्। यस नगरपालिकामा प्राकृतिक प्रकोपमध्ये सबैभन्दा बढी अविरल वर्षा, तिब्र हावाहुरी कारण धेरै क्षति भएको छ।

७.३.२ समस्या तथा चुनौती

स्थानीयस्तरमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी आधिकारिक तथ्याङ्क कायम गर्नु; स्थानीय जलवायु अनुकूलन कार्ययोजना लागू गर्नु; जलवायु अनुकूलन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्नु; जलवायु परिवर्तन अनुकूलन संरचना निर्माण गर्नु; गाउँपालिकामा विपद् पूर्वानुमान, पूर्व चेतावनी प्रणाली विकास गरी निरन्तर कार्यान्वयन गर्नु; गाउँपालिका क्षेत्रमा मानव जनजीवनलाई प्रभावित पार्ने प्रकोपहरुमा भुकम्प, पहिरो, मानव वन्यजन्तु द्वन्द, हावाहुरी, खडेरी, आगलागी र महामारी निवारण गरी निरन्तर कार्यान्वयन गर्नु चुनौतीका रुपमा रहेका छन्।

७.३.३ सोच

“प्राकृतिक प्रकोप विपद् र जलवायुवाट सुरिक्षत र उत्थानशिल नगरपालिका”

७.३.४ उद्देश्य

१. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा विपद्बाट हुने क्षति कम गर्नु,
२. जोखिम नक्शाङ्कन, विपद् जोखिम पूर्वानुमान पूर्वतयारी र प्रतिकार्यलाई सुव्यवस्थित बनाउनु,
३. जलवायू परिवर्तनको प्रतिकुल प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्दै अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्नु,
४. जलवायु परिवर्तन र विपद् व्यवस्थापनका लागि सार्वजनिक र निजी क्षेत्रको सहभागिता वृद्धि गर्नु, र
५. जलवायु परिवर्तन र विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतना क्षमता वृद्धि र आवश्यक पूर्वाधार कार्यान्यवन गर्नु ।

७.३.५ रणनीति

१. विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन अवधारणा लाई सबै विषय क्षेत्रमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने,
२. विपद् तथा जलवायुजन्य जोखिम न्यूनीकरण, विपद् व्यवस्थापनका लागि समुदाय तथा सरोकारवालासँग साझेदारी तथा सहकार्य अभिवृद्धि गर्ने,
३. जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनसँग एकीकृत गरी स्थानीय शासन तथा विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गर्ने,

७.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
विपद्बाट वार्षिक रूपमा हुने मानवीय क्षति	सङ्ख्या	२	०.५	०	०	०
वार्षिक विपद्बाट प्रभावित हुने घरपरिवार	सङ्ख्या	५०	३५	२५	१०	५
विपद्बाट हुने वार्षिक क्षति	रू. हजारमा	४५०००	४००००	३००००	२००००	१००००
विपद् व्यवस्थापन कोषको वार्षिक रकम	रू. हजारमा	०	६००	१०००	१५००	२०००
विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र अनुकूलन कार्यक्रम वार्षिक बजेटको अंश	प्रतिशत	०	०.०	१	१	१
विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र अनुकूलनसँग सम्बन्धित आयोजना र कार्य	सङ्ख्या	२	३	४	५	६
विपद्बाट वार्षिक रूपमा हुने मानवीय क्षति	सङ्ख्या	१	०.५	०	०	०

७.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	5025	5000	25	0	5025	0	0	0
२०८२/८३	5588	5560	28	0	5588	0	0	0
२०८३/८४	5901	5872	29	0	5901	0	0	0

७.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	विपद् जोखिम न्यूनीकरण, अल्पीकरण, पूर्व तयारी र प्रतिकार्य र पूनर्लाभलाई योजनवद्ध र प्रभावकारी बनाउनु ।	सालबसाली	५०२५	विपद्बाट हुने क्षतीमा २५ प्रतिशतले कमी आउने।
२	जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा अनुकूलन कार्यक्रम	जलवायु परिवर्तको असर न्यूनीकरण, अनुकूलन र उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्नु	सालबसाली	१२००	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजना तर्जुमा भइ लागु हुने

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	जोखिम रहेका २०० घरधुरीलाई ५ वटाको दरले ग्याबिन वितरण गरिएको	जोखिम क्षेत्र पहिचान गर्ने र रहेका भवन तथा संरचनालाई ग्याविन र अन्य आवश्यक सामान उपलब्ध गराउने र विपद् व्यवस्थापनको पूर्वतयारीको अभ्यास हुने।	जोखिम क्षेत्रमा रहेका संरचनालाई संरक्षण गर्न करिब इञ्जिनियरिङ तथा वायोइञ्जिनियरिङ संरचना निर्माण
२	जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा अनुकूलन कार्यक्रम	संरक्षण शिक्षा तथा सचेतना, पोखरी निर्माण तथा संरक्षण, सचेतना तथा परिचालन भैरहेको	नीति, योजना, कार्यक्रममा हरितगृह ग्यास उत्सर्जन तथा जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण एकीकरण हुने।	स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन, बस्ती र टोल, संरक्षण शिक्षा तथा सचेतना, पोखरी निर्माण तथा संरक्षण, विद्यालयमा इको क्लव गठन, सचेतना तथा परिचालन

७.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

नगरपालिकाले विपद् जोखिम तथा व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशील योजना तयार गर्ने र उपयुक्त प्रविधि, स्रोत साधन परिचालन गरी विपद् न्यूनीकरणको लक्ष्य हासिल गर्ने अपेक्षा गरिएको छ। मानवीय कारणले हुने विपद् बढ्दो अवस्थामा रहेकोले यसको प्रतिकार्य तथा पुनर्लाभमा स्रोत तथा समयको लगानी बढाउनु पर्ने हुन्छ। भूक्षय, कटान र बाढी लगायत प्रकोपबाट जुनसुकै बेला जस्तोसुकै विपद् पर्न सक्ने जोखिम रहन्छ।

परिच्छेद ८ : संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

यस विषय क्षेत्रमा नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन, संगठन, मानव संशाधन तथा क्षमता विकास, स्रोत सुदृढीकरण तथा परिचालन, तथ्याङ्क तथा योजना व्यवस्थापन जस्ता उपक्षेत्रहरुको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौती, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान र जोखिम पक्षहरु समावेश गरिएका छन्।

८.१ नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन

८.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४बमोजिम हालसम्म नगरपालिकामा २ वटा नीति, ५ वटा ऐन, ५ वटा नियमावली, ३३ वटा कार्यविधि, २ वटा निर्देशिका, २ वटा मापदण्ड र २ वटा आचारसंहिता प्रमाणीकरण भई कार्यान्वयनमा रहेका छन् । नगरकार्यपालिकाको कार्यविभाजन तथा कार्यसम्पादन नियमावली अनुसार कार्यसम्पादनलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण, शिक्षा समिति, नगर खेलकुद, बाल संरक्षण समिति लगायतका विषयगत समिति समेत विभिन्न १२ वटा समितिहरू गठन भई तत्सम्बन्धित कार्यमा क्रियाशिल रहेका छन् । कानुन अनुसार ४७ वटा स्थानीय विवाद निरूपण तथा मध्यस्थताबाट निरुपण भएका छन् । नगरकार्यपालिका कार्यालय तथा ९ वटै वडा कार्यालयमा नागरिक वडापत्र जारी भई सोअनुसार सेवा प्रवाहको प्रयास गरिएको छ । नगरपालिकाबाट कार्यान्वयन हुने आयोजना तथा कार्यक्रमको सार्वजनिक परीक्षण, सेवा प्रवाहमा पृष्ठपोषण तथा प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न नियमित रुपमा सार्वजनिक सुनुवाई तथा आयोजनामा सूचना पाटी राख्ने र वेससाइट तथा अनलाइन प्रणालीबाट सेवाग्राहीसँग अन्तरक्रिया गर्ने र पृष्ठपोषण प्राप्त जस्ता जवादेहिता अभिवृद्धिका प्रयासहरू भैरहेका छन् । यसबाट नागरिक सन्तुष्टी दर ४२ प्रतिशत पुगेको छ।

८.१.२ समस्या तथा चुनौती

संविधान तथा कानुन अनुसार निर्माण भएका नीति, कानुन तथा मापदण्ड प्रवोधीकरण भइ प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन नसक्नु, नगरपालिका तथा वडा कार्यालयले आवधिक रूपमा निर्णय, कार्यक्रम तथा खर्चको विवरण सार्वजनिक गर्न नसक्नु, समिति तथा संस्थागत जिम्मेवारी बाँडफाँड व्यवस्थित गर्न नसक्नु तथा समय सापेक्ष नागरिक बडापत्र अद्यावधिक गरी सो अनुसार सेवा प्रवाह सहज हुन नसक्नु र निर्णय तथा जिम्मेवारी प्रति जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको दक्षता तथा क्षमता अभिवृद्धि गरी जवाफदेहिता वृद्धि गर्न नसक्नु आदि यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू छन्।

स्थानीय सुशासन तथा सेवा प्रवाहमा सुशासन कायम गर्नु; चुस्त, छीटो छरीतो तथा जनमुखी सेवा प्रवाह गर्नु, कानुन अनुसार स्थानीय तहबाट न्यायिक निरूपण तथा विवाद मध्यस्थताका लागि ज्ञान, अनुभव तथा दक्षता बढाउनु; नीति, निर्णय लगायत शासन सञ्चालन, सेवा प्रवाह तथा विकास प्रक्रियामा पारदर्शिता, जवाफदेहिता तथा उत्तरदायित्व अभिवृद्धि गर्नु यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीहरू हुन्।

८.१.३ सोच

"स्वतन्त्र, सक्षम, शीघ्र, पहुँचयोग्य न्याय" स्वर्गद्वारीको नगरपालिकाको धेय

८.१.४ उद्देश्य

१. स्थानीय नीति तथा निर्णय प्रक्रियालाई प्रमाणमा आधारित, समावेशी तथा जनउत्तरदायी बनाउनु,
२. नगरपालिकाको कार्यप्रणालीमा पारदर्शीता सुनिश्चित गर्नु।
३. स्थानीय सेवा प्रवाहलाई जवाफदेही र उत्तरदायी बनाउनु।

८.१.५ रणनीति

१. योजना तजुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन प्रणालीलाई सहभागितामूलक बनाउने,
२. नीति ,कानून, योजना तथा निर्णयहरु नियमित रुपमा वेभसाइट मार्फत सार्वजनिक गर्ने,
३. नगरपालिकाको खरिद प्रणालीलाई पारदर्शी,निष्पक्ष बनाउनु,

४. सूचना तथा गुनासो व्यवस्थापन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउने

८.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
नीति, कानून, निर्णय र सेवा प्रवाह सन्तुष्ट सेवाग्राही	प्रतिशत	८०	८५	८७	८८	९०
स्वीकृत नीति, कानून र कार्यविधि तथा मापदण्ड	सङ्ख्या	६१	७०	८४	९७	१०९
१. नीति	विषय	२	३	५	६	७
२. ऐन	विषय	१०	१२	१४	१६	१८
३. नियम तथा विनियम	विषय	५	६	८	१०	११
४. कार्यविधि	विषय	३६	३८	४२	४६	५०
४.निर्देशिका	विषय	३	३	४	५	६
६ मापदण्ड	विषय	२	३	४	५	६
७.रणनीति	विषय	१	२	३	४	५
८.आचारसंहिता	विषय	२	३	४	५	६
क्रियाशिल नीतिगत समिति र संयन्त्र	सङ्ख्या	१३	१५	१६	१७	१८
न्यायिक समिति बाट फस्यौट भएका	स ङ्ख्या	४७	५५	६०	७०	७५

८.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	450	450	0	0	450	0	0	0
२०८२/८३	500	500	0	0	500	0	0	0
२०८३/८४	528	528	0	0	528	0	0	0

८.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	नीति, कानुन, सुशासन तथा न्याय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नीति, कानुन, सुशासन तथा न्याय प्रवर्द्धन गर्नु	सालबसाली		नगरपालिकाको सेवा प्रवाहमा सेवाग्राहीको सन्तुष्टी दर ४२ बाट ६० प्रतिशत पुग्ने

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	नीति, कानुन, सुशासन तथा न्याय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	अधिकार क्षेत्रका ६९ वटा विषयमा ऐन, नियमावली, कार्यविधि, निर्देशिका, मापदण्ड र आचारंहिता तजुमा	विभिन्न १२ प्रकारका कानुन तर्जुमा तथा आवश्यकताका आधारमा कानुन संसोधन गरी नागरिकको सन्तुष्टी दरमा ६० प्रतिशतले	नीति कार्यक्रम तथा बजेट सार्वजनीकरण, सुशासन तथा जवाफदेहिता प्रर्वद्धन कार्यक्रम, नीति, कानून, कार्यविधि, मापदण्ड तर्जुमा प्रकाशन प्रबोधीकरण, स्थानीय विवादको मेलमिलाप तथा निरुपण, न्यायिक समितिले गरेका मिलापत्र तथा निर्णयको कार्यान्वयन,

क्र. सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
		भई कार्यान्वयनमा रहेका	वृद्धि हुने	सुशासन तथा जवाफदेहिता प्रवर्द्धन

८.१.९ जोखिम पक्ष र अनुमान

नेपालको संविधानले व्यवस्थाबमोजिम समन्वय, सहकार्य र साझेदारीको अवधारणा अनुसार सङ्घ, प्रदेश तथा स्थानीय तहबिच कार्यजिम्मेवारी थप स्पष्टता आउने र सोअनुसार नीति, कानुन तथा मापदण्ड तयार भइ स्थानीय शासन, सेवा प्रवाह तथा विकास प्रक्रिया उपलब्धिमूलक तथा प्रभावकारी हुनेछ । उपरोक्तबमोजिम नीतिगत तथा कानुनी व्यवस्था र जिम्मेवारीमा स्पस्टता नभएमा स्थानीय शासन, प्रभावकारी सेवा प्रवाह तथा विकास उपलब्धिलाई नतिजामूलक, प्रभावकारी तथा पारदर्शी हुने जोखिम रहेको छ ।

८.२ संगठन,मानव संसाधन र सेवा प्रवाह

८.२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान २०७२ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, करारमा प्राबिधिक कर्ममचारी व्यवस्थापन गर्ने कार्यविधि, २०७५ ले परिकल्पना गरे बमोजिम यस नगरपालिकामा हाल रहेका प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा, पूर्वाधार विकास तथा वातावरण व्यवस्थापन शाखा, शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा, सूचना प्रविधि शाखा, रोजगार शाखा, स्वास्थ्य शाखा, आर्थिक प्रशासन शाखा, पशुपन्छी विकास शाखा, कृषि विकास शाखा, पञ्जीकरण शाखा, महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक शाखा, वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, सहरी स्वास्थ्य केन्द्र स्थायी र करार गरी कुल १३६ जना कर्मचारी कार्यरत रहेका छन् । सेवा प्रवाहका नगरले आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालि र संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण जस्ता नीति कानून कार्यविधिहरु स्वीकृत भएका छन् ।

८.२.२ समस्या तथा चुनौती

दरबन्दी अनुसारको कर्मचारी नहुनु, कर्मचारीहरुमा जिम्मेवारी अनुसार दक्षता र अनुभव कमी हुनु, जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुको लागी विषयगत ज्ञान सिप दक्षता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिम कमी हुनु, सेवाप्रवाहमा सूचना प्रविधिको प्रयोग न्यून हुनु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याका रुपमा रहेका छन् । संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण प्रतिवेदन बमोजिम दक्ष जनशक्तिको पूर्णता दिनु, बढ्दो जनअपेक्षा बमोजिम प्रविधिमैत्री सेवाप्रवाह प्रदान गर्नु, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन बमोजिम स्थानीय तहका अधिकार क्षेत्र भित्रका कार्य जिम्मेवारी कार्यान्वयन हुनु प्रमुख चुनौतीका विषयहरु हुन ।

८.२.३ सोच

“व्यावसायिक र सिर्जनशिल प्रशासनः विकास र प्रभावकारी सुशासन”

८.२.४ उद्देश्य

संगठन संरचना कार्यान्वयन, दक्ष जनशक्तिको विकास र गुणस्तरीय सेवा प्रवाहको अभिवृद्धि गर्नु,

८.२.५ रणनीति

१. नगरकार्यपालिका, न्यायिक समिति तथा वडा समितिको कार्यालयको संगठन विकास, क्षमता विकास तथा कार्य जिम्मेवारी निर्धारण गर्ने,
२. समुदायमा आधारित सङ्घ,संस्था तथा नागरिक समाजको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,
३. जनप्रतिनिधी र कर्मचारीको क्षमता विकास, प्रोत्साहन गरी सेवा प्रवाह र विकास निर्माण प्रक्रियामा सहजता ल्याउनु,

८.२.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
नगरपालिकामा कार्यरत मानव संशाधन	सङ्ख्या	१३०	१३६	१४०	१४२	१४५

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
नगरपालिकामा कार्यरत प्राविधिक जनशक्ति	सङ्ख्या	११२	११५	११८	१२०	१२५
नियमित आम्दानी र खर्च सार्वजनिक गर्ने वडा/कार्यालय	प्रतिशत	८०	८५	९०	९५	१००
संस्थागत स्वमूल्याङकनको प्राप्ताङ्क प्रतिशत	प्रतिशत	६८	७७	८०	८२	८५
अनलाईन/सूचना प्रविधि प्रणालीबाट प्रवाहित सेवा	विषय	१.००	२.००	३	४	५

८.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	88398	88398	0	0	88398	0	0	0
२०८२/८३	98306	98306	0	0	98306	0	0	0
२०८३/८४	103810	103810	0	0	103810	0	0	0

८.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	संगठन, मानव संसाधन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह सुदृढीकरण कार्यक्रम	संगठन, मानव संसाधन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह सुदृढीकरण गर्नु,	सालबसाली	८८३९८	संस्थागत स्वमूल्याङकन स्कोर ७४.२५ बाट ८५ पुगेको हुनेछ।

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	संगठन, मानव संसाधन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह सुदृढीकरण कार्यक्रम	संगठन व्यवस्थापन सर्वेक्षण भइ संगठन संरचना र कार्यविवरण तयार भएको, नगर प्रमुख र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतबिच र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र शाखा प्रमुखबिच कार्यसम्पादन करार सम्झौता भएको	संस्थागत स्वमूल्याङकन स्कोर ८५ पुगेको हुनेछ।	सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षणनिर्गम बहिर्गमन / अभिमत सर्क्षेक्षण, सामाजिक परिक्षण, जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन,अध्ययन अवलोकन भ्रमण,कर्मचारी प्रहोत्साहन तथा पुरस्कार,नागरिक समाज क्षमता विकास, नगर प्रहरी गठन

८.२.९ जोखिम पक्ष र अनुमान

सङ्घीय निजामति सेवा ऐन अविलम्व जारी भई सङ्घ, प्रदेश र स्थानिय सेवाको सामञ्जस्यता कायम भई स्थानीय सेवाको व्यवस्थापनमा सहज हुनेछ। सो हुन नसकेमा संगठन र मानव संसाधनको अपेक्षित उपलब्धि हुन जोखिम रहन सक्छ।

८.३ राजस्व तथा स्रोत परिचालन

८.३.१ पृष्ठभूमि

संविधान एवम् प्रचलित कानुन अनुसार विभिन्न शीर्षकमा कर तथा गैरकर सङ्कलन गर्दै आएको छ। नगरपालिकाकाले राजस्व परिचालन सम्बन्धी कार्यविधि समेत तर्जुमा गरी कर सङ्कलन, व्यवस्थापनमा सहजता र प्रभावकारिता ल्याउने प्रयास गर्दै आएको छ। नगरपालिकाले बार्षिक रुपमा राजस्व परामर्श समितिको अध्ययन र सिफारिसका आधारमा कर तथा गैरकरको दर निर्धारण गरी आन्तरिक आय संकलन गर्ने गरिएको छ। यसैगरी नगरपालिकाको आन्तरिक स्रोतको रुपमा

व्यवसाय कर, वहाल कर, प्रशासनिक सेवा शुल्क र दस्तुरको योगदान सवै भन्दा ठूलो रहेको छ । नगरपालिकाबाट कर राजस्वमा धैरै प्रयास नगरेको र विगतका बर्षहरुमा आन्तरिक आयको मात्रामा उतार चढाव देखिन्छ । नगरपालिकाले राजश्व संकलन कार्यमा अनलाईन सफ्टवेयरको प्रयोग गर्दै आएको छ । राजश्व संकलन कार्यलाई मुख्य प्रशासनिक कार्यालय लगायत ९ वटै वडा कार्यालयमा विस्तार गरी राजश्व संकलन गर्दै आएको छ ।

८.३.२ समस्या तथा चुनौती

नगरपालिकाको राजस्व संकलनको सम्भावना प्रचुर रहेपनि राजश्व परिचालनका क्षेत्र, दायरा, दर र राजस्व परिचालनलाई सेवा सँग जोड्न नसक्नु, राजस्व परिचालन सम्बन्ध छलफल तथा कानुनी व्यवस्था कमजोर हुनु, जनस्तरमा यस सम्बन्धी सचेतना कम हुनु, राजश्व सुधार योजना अद्यावधिक हुन नसक्नु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या हुन् । नीतिगत तथा कानुनी व्यवस्था र कर्मचारीको कमीले गर्दा सम्भावनाको अधिकतम राजस्व संकलन लक्ष्य प्राप्त गर्न समस्या देखिएको छ । राजश्व लक्ष्य प्राप्त गर्न गर्नुपर्ने अभियान तथा प्रचारात्मक कार्यहरु निरन्तरता दिनुपर्ने भएको छ ।

८.३.३ सोच

"स्रोत साधनको समुचीत परिचालन : सबल आर्थिक संबृद्धी संगै सुशासन"

८.३.४ उद्देश्य

१. राजश्वका नयाँ स्रोतको खोजी गरी राजश्वको आधार फराकिलो तुल्याउनु ।
२. राजश्वको दायरा फराकिलो बनाई कर प्रशासनलाई न्यायोचित बनाउनु
३. राजश्व प्रशासनलाई सूचना प्रविधिमा आधारित बनाई प्रभावकारी तुल्याउनु ।

८.३.५ रणनीति

१. राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने,
२. सेवा प्रवाहलाई राजश्व परिचालनसँग आबद्धता गर्ने,
३. करका दरलाई प्रगतिशिल बनाउने,
४. कर प्रशासनमा दण्ड र पुरस्कारको व्यवस्था अवलम्बन गर्ने,
५. राजश्व प्रशासनमा सूचना प्रविधि तथा सेवाग्राही मैत्री राजस्व परिचालनमा अभिवृद्धि गर्ने ।

८.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
प्रतिव्यक्ति बार्षिक बजेट लगानी	रु. हजार	१२	१९	२०	२२	२३
बार्षिक आन्तरिक आय रकम	रु. लाखमा	२३२	२५०	२७५	२८५	२९५
कुल बार्षिक बजेट	रु. लाखमा	७०००	७२२०	७४५०	७६६०	७७००
बेरुजु रकम (आ.व. २०७८/७९)	रु. हजारमा	१५५६७३	१३००००	११००००	९००००	६००००

८.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	200	200	0	0	200	0	0	0
२०८२/८३	222	222	0	0	222	0	0	0
२०८३/८४	235	235	0	0	235	0	0	0

८.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरु समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरु समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१.	राजस्व तथा स्रोत परिचालन सम्बन्धी कार्यक्रम	आन्तरिक आय बृद्धि बाह्य स्रोत परिचालनमा क्षमता बढाउनु	सालबसाली	२००	आन्तरिक राजस्व परिचालनमा २५ प्रतिशतले वृद्धि हुने

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन्।

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१.	राजस्व सुचना व्यवस्थापन तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा भई सो अनुसार राजस्वको प्रक्षेपण र हुने गरेको	आन्तरिक राजस्व गत वर्षको तुलनामा २५ प्रतिशतले वृद्धि हुने	अनलाइन राजश्व भुक्तानी प्रणाली, राजश्व सुधारका लागी नागरिक सचेतना कार्यक्रम, राजस्व सुधार कार्ययोजना, करदाता प्रोत्साहन, राजस्व परिचालन सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम

८.३.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान

प्रचलित नीतिगत र कानुन व्यवस्था तथा स्थानीय आवश्यकताको आधारमा पर्यटन, कृषि, वन, खनिज र सूचना प्रविधिमा आधारित उद्योग तथा व्यवसाय सिर्जना, विस्तार, विकास र स्तरोन्नतिमा उत्प्रेरित गर्ने उद्यमी तथा व्यवसायीलाई करको दायरामा ल्याउने तथा करको दर र दायरा फराकिलो बनाइ राजस्व संकनल बृद्धि गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ। यसो हुन नसकेमा लक्ष्य अनुसारको राजश्व संकलन हुन नसक्ने जोखिम रहको छ।

८.४ तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन

८.४.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाको समष्टिगत विकासलाई मार्गदर्शन गर्न आवधिक विकास योजना (२०८०|८१–२०८४|८५) तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा रहेको छ। सेवाग्राही तथा लक्षित समुदायको अर्थपूर्ण संलग्नतमा सहभागितामूलक योजना तर्जुमाको अभ्यास गरी नगरपालिकाबाट स्वीकृत नीति तथा बजेट र कार्यक्रमलाई बजेट पुस्तिका र वेवसाइट मार्फत सार्वजनिक गर्ने अभ्यास भइरहेको छ । नगरपालिकाका बिद्यालयहरुको भौतिक नक्साङ्कन भएको छ। नगर सडक गुरुयोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा रहेको छ। एकीकृत नगर वस्तुस्थिति विवरण (प्रोफाइल) निर्माणका लागि तयारी भइरहेको छ।

८.४.२ समस्या तथा चुनौती

आवधिक योजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र प्राथमिकता बमोजिम आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट र कार्यान्वियन नहुनु, कार्यान्वयनका चरणमा आयोजना तथा कार्यक्रमको अवलोकन, निरीक्षण तथा अनुगमन नियमित र प्रभावकारी नहुनु, आयोजना कार्यक्रमको मूल्याङ्नको अभ्यास नहुनु, आयोजना बैंक र सो अनुसार मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा नहुनु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरु हुन्।

सूचना तथा तथ्यमा आधारित नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजना तर्जुमा कार्यान्वियन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्थापन गर्नु; स्थानीय विकास नीति योजना तथा कार्यक्रमको असल अभ्यास र सवाल सम्बन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्नु; अन्तर सरकार नीति, योजना तथा कार्यक्रममा अन्तर सम्बन्ध तथा सामञ्जस्यता कायम गर्नु; नीति योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई सहभागितामुलक र समावेशी र पारदर्शी बनाउनु यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीहरू हुन्।

८.४.४ सोच

"तथ्यसगत नीति तथा योजना, उत्तरदायी र प्रभावकारी विकास व्यवस्थापन"

८.४.४ उद्देश्य

१. नीति, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रणाली तथ्यपरक, समावेशी, सहभागितामुलक र नतिजामुलक तुल्याउनु,

२. उपलब्ध स्रोत साधनको कुशल विनियोजन, दक्ष कार्यान्वयन र कार्यान्वयनमा वित्तीय सुशासन कायम गर्नु,

३. बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई बढी यथार्थपरक र वस्तुनिष्ठ वनाउनु ।

८.४.५ रणनीति

१. योजना व्यवस्थापनको समग्र प्रक्रियालाई सरल, नागरिकमैत्री, प्रभावकारी र पारदर्शी बनाउने,
२. प्रमाणमा आधारित तथा नतिजामुखी योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली अवलम्बन गर्ने,
३. गैसस, निजी क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्थासँगको समन्वय, साझेदारी र सहकार्यलाई विस्तार गर्ने,
४. स्थानीय तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रणाली सूचना प्रविधिमा आधारित, व्यवस्थित बनाउने तथा अद्यावधीकरण गर्ने ।

८.४.६ विषय क्षेत्रगत नतिजा सूचक र लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
तर्जुमा भएका दीर्घकालीन, मध्यमकालीन रणनीतिक तथा गुरुयोजना योजना	विषय	२	३	४	५	६
नगरपालिकामा क्रियाशिल र साझेदार गैसस, सहयोगी र नागरिक समाज संस्था	सङ्ख्या	३	३	३	४	५
सबै तहमा जवाफदेही, सहभागितामूलक र प्रतिनिधिमूलक निर्णयको अभ्यास	प्रतिशत	२५	२७	३०	३५	४०
समयमा सम्पन्न आयोजना तथा कार्यक्रम	प्रतिशत	८५	९०	९२	९३	९४

८.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	6020	0	6020	0	6020	0	0	0
२०८२/८३	6695	0	6695	0	6695	0	0	0
२०८३/८४	7070	0	7070	0	7070	0	0	0

८.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरू र समाप्ति)	लागत (रू. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	**तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम**	**नगरपालिकाको योजना तथा विकास प्रक्रियालाई तथ्यमा आधारित, समावेशी, सहभागिताममूलक तथा नतिजामूलक बनाउनु ।**	**सालबसाली**	६०२०	**आवधिक योजना, विषय क्षेत्रगत गुरुयोजना, आयोजना बैंक, मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा तथा अद्यावधिक हुने र सोबमोजिम मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा हुनेछ ।**

उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् :

क्र. सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामी तीन वर्षको अपेक्षित उपलब्धि	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम	आवधिक योजना, वस्तुस्थिति विश्लेषण विवरण, वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा भइ कार्यान्वयन भइरहेको	डिजिटल प्रोफाइल समेत आवधिक योजना, २ विषय क्षेत्रको रणनीतिक/गुरूयोजना र आयोजना बैंक समेत मध्यकालीन खर्च संरचना तर्जुमा संस्थागत भइ वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट तथ्य तथा नतिजामा आधारित हुने	आवधिक योजनाको अध्यवधिक/समिक्षा, डिजिटल प्रोफाइल निर्माण, वस्तुस्थिति विवरण, पर्यटन गुरुयोजना, गाउँ सडक तथा यातायात गुरूयोजना, नतिजामा आधारित वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका अतिरिक्त सेवा र परामर्श, सूचना व्यवस्थापन प्रणाली तयारी, उपभोक्ता समिति क्षमता विकास कार्यक्रम, उत्कृष्ट उपभोक्ता समिति सम्मान तथा प्रोत्सहान कार्यक्रम

८.४.९ जोखिम पक्ष र अनुमान

संघ तथा प्रदेशको नीति, योजना, कार्यक्रमसँग सामाञ्जस्यता कायम गरी संघ तथा प्रदेशको समन्वय र सहकार्यमा नगर पालिकाले तथ्याङ्क व्यवस्थापन, नीति, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्न गर्नेछ । संघ तथा प्रदेश सरकारका सम्बन्धित निकायबाट स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रका विषयमा तथ्याङ्क व्यवस्थापन, दीर्घकालीन तथा मध्यमकालीन योजना, वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा नीतिगत, क्षमता विकास वित्तीय र प्राविधिक सहयोग उपलब्ध हुनेछ । सो अनुसार संघ तथा प्रदेशबाट सहयोग र सहजीकरण उपलब्ध नभएमा स्थानीय विकास उपलब्धि नतिजामूलक र प्रभावकारी नहुने जोखिम रहन्छ ।

अनुसूची २: मध्यमकालीन खर्च संरचना र आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शन , २०८१

१. पृष्ठभूमि

संङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्था अनुसार स्थानीय सरकारमा निर्वाचित जनप्रतिनिधि पहिलो कार्यकालमा स्थानीय शासन, सेवा प्रवाह तथा विकासको आधार तयार गर्ने कार्यमा महत्वपूर्ण उपलब्धि हासिल गर्दै दोस्रो कार्यकालमा सेवा प्रवाह, विकास उपलब्धि र सुशासनमा तिब्रता प्रदान गर्न प्रयासरत छन् । नेपालको संविधानले परिकल्पना अनुसार तीनवटै तहबिचको सहकारीता, समन्वय र सहस्तित्वको मर्मलाई आत्मसात गरी स्थानीय सरकाले अन्तर सरकार, निजी क्षेत्र, सहकारी र समुदाय तथा नागरिकबिचको साझेदारी र सहकार्यलाई प्रभावकारी बनाउँदै लगेका छन् । राजनीतिक संक्रमण अन्त्यको संघारको हालको अवस्थामा स्थानीय शासन सञ्चालन, सेवा प्रवाह र विकास उपलब्धि हासिल गर्ने गति तिब्र बनाउँदै जनआवश्यकता तथा अपेक्षालाई सम्बोधनका लागि अनुकूल वातावरण बन्दै गएको छ।

संवैधानिक, नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्थाबमोजिम स्थानीय सरकारले स्थानीय धरातलीय विशिष्टता तथा नागरिकको वास्तविक आवश्यकता र चाहना प्रतिबिम्बित हुने आफ्ना प्रयास अगाडि बढाउनु पर्ने पर्दछ । स्थानीय आवश्यकताको सम्बोधन गर्दै जनअपेक्षाबमोजिम राजनीतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा प्राविधिक परिस्थितिले सिर्जना गरेको अवसरहरूको पूर्ण सदुपयोग हुने गरी नीति, योजना, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमालाई योजनाबद्ध, व्यवस्थित र नतिजामूलक बनाउन आवश्यक छ । स्थानीय सरकारले विकास प्रक्रियालाई निदृष्ट गन्तब्यतर्फ उन्मुख गराई अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न नागरिक तथा सरोकारवाला समेतको सहभागितामा सहभागितामूलक तथा समावेशी विकासको अवधारणाबमोजिम नीति, योजना, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गर्न आवश्यक हुन्छ । नीति तथा दीर्घकालीन, आवधिक र विषयगत रणनीतिक/गुरुयोजनाले दिशानिर्देश गरेअनुसारको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र प्राथमिकताको आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना र सोको आधारमा वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गर्नुपर्दछ । नीति, योजना तथा कार्यक्रमले उपलब्ध हुन सक्ने सम्भाव्य स्रोत साधन पहिचान गरी अनुमानित र विनियोजन बजेटबिचको खाडलको पूर्तिलाई सुनिश्चित गर्न सक्नु पर्दछ।

संविधान अधिकार तथा प्रचलित कानुन बमोजिम स्थानीय सरकारलाई योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको महत्वपूर्ण जिम्मेबारी रहेको छ । अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा (२१) को उपदफा (३) बमोजिम नगर कार्यपालिकाले प्रत्येक वर्षको असार १० गते भित्र आगामी आर्थिक वर्षको राजस्व र व्ययको अनुमान सम्बन्धित स्थानीय सभामा पेश गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । यसैगरी ऐनले राजस्व र व्ययको अनुमान नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड अनुसार हुनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । यसै गरी ऐनको दफा १६ को उपदफा (१) ले स्थानीय तहले आफ्नो कार्य क्षेत्रभित्रका विषयमा सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्दा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपणसहित मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्नुपर्ने पनि व्यवस्था गरेको छ।

यस मार्गदर्शनको उद्देश्य नेपालको संविधान, स्थानीय शासन सञ्चालन ऐन लगायत प्रचलित तथा स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन अनुसार मध्यमकालीन खर्च तथा वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियालाई मार्गदर्शन रहेको छ । आगामी तीन आर्थिक वर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचना समेत आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियामा स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, विषयगत समिति, कार्यपालिकाका पदाधिकारी, विषयगत शाखा, वडा समिति र स्थानीय सरोकारवालालाई उपलब्ध गराउन यो मार्गदर्शन तयार गरिएको छ । नगरकार्यपालिकाबाट प्राप्त बजेट सीमा तथा प्राथमिकता निर्धारणको आधार तथा प्रक्रियाबमोजिम यस मार्गदर्शन अनुसार आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम समेत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रस्ताव तयार गर्नुपर्नेछ।

२. कार्यक्रम तथा उपलब्धिको संक्षिप्त समीक्षा

चालु आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट कार्यक्रम, अस्थिर राजनीति सन्तुलन तथा नीति, तरल राष्टिय अर्थतन्त्र र विश्वव्यापी आर्थिक शीथिलताको परिवेशमा प्रदेश तथा संङ्घीय सरकार र विकास साझेदार निकायसँग समन्वय, साझेदारी र सहकार्य गरी लक्ष्य अनुसार कार्यान्वयन तर्फ उन्मुख गराउने प्रयास गरिएको छ । चालु आर्थिक वर्षका स्वीकृत केही कार्यक्रम तथा आयोजना सम्पन्न हुने अवस्थामा, केही कार्यान्वयन भैरहेका र केही शुरू हुने अवस्थामा रहेका छन् । स्वीकृत नीति, कार्यक्रम तथा बजेट क कार्यान्वयनमा समय तालिका पालना, प्रक्रिया तथा नतिजा अनुगमन गरी कार्यतालिका र निर्धारित मापदण्ड र अपेक्षित नतिजा अनुसार कार्यान्वयनलाई व्यवस्थित गर्न अनुभव, सिप तथा क्षमता, कार्यविधि तथा मापदण्डको कमी महशुस गरिएको छ । आगामी वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा देखी नै कार्यान्वयन कार्ययोजना, खरिद योजना र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना बनाई यसलाई व्यवस्थित गर्ने सिकाई समेत भएको छ । विषयगत योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको लक्ष्य तथा प्रगति र चालु आर्थिक वर्षको प्रमुख आयोजना तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयनको अवस्था र हालसम्मको उपलब्धि समेतलाई मध्यनजर गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि यथाशक्य आयोजना र कार्यक्रमगत रूपमा नभएमा उपक्षेत्रगत रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

३. योजना तथा बजेट तर्जुमाका आधार

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा समेत आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा गर्दा देहायअनुसारका नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्थालाई आधारका रुपमा लिइनेछ :

१ . नेपालको संविधानका सान्दर्भिक धाराहरू (भाग ३: मौलिक हक र कर्तव्य, भाग ४: राज्यको निर्देशक सिद्धान्त, नीति र दायित्व, भाग ५: राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड, भाग १७: धारा २१४ देखी २३०)

२. नगरपालिकाको कार्य सम्पादन तथा कार्य विभाजन नियमावली लगागत नगरपालिकाबाट स्वीकृत नीति, कानुन, नियम, कार्यविधि, मापदण्ड

३. प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ का सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद ४: प्राकृतिक स्रोतको परिचालन, राजस्व बाँडफाँट र अनुदान)

४. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद ६: दफा २४ र २५, परिच्छेद ९: दफा ५४ देखी ६८ र परिच्छेद १०: दफा ६९ देखी ८०)

५. अन्तर–सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ का सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद २: राजस्वको अधिकार, परिच्छेद ३: राजस्वको बाँडफाँड, परिच्छेद ४: अनुदानको अवस्था, परिच्छेदः वैदेशिक सहायता र आन्तरिक ऋण, परिच्छेद ६: सार्वजनिक खर्च व्यवस्था, परिच्छेद ७: राजस्व र व्यवको अनुमान, परिच्छेद ८: वित्तीय अनुशासन)

६. **आर्थिक कार्यविधि वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७ का सान्दर्भिक दफा तथा नियमहरू (बजेट निर्माण, निकासा, खर्च, रकमान्तर र नियन्त्रण, बजेट र कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यक्रम स्वीकृती र संशोधन, प्रगति समीक्षा)**

७. सावर्जनिक खरिद ऐन, २०६३ र नियमावलीका सान्दर्भिक दफाहरू (ऐनको परिच्छेद २: खरिद कार्यको जिम्मेवारी र खरिद विधीसम्बन्धी व्यवस्था, नियमको परिच्छेद २: खरिद कारवाहीको तयारी, खरिद योजना र लागत अनुमान)

८. दिगो विकास लक्ष्य (लक्ष्य १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १५, १६ तथा १७)

९. दीर्घकालीन सोच तथा पन्ध्रौ योजनाको सान्र्दभिक बुँदाहरू

१०. नगरपालिकाको आवधिक योजना, दीर्घकालीन नीति तथा कार्यक्रमको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता र विषयगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति र रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना

११. समपुरक तथा विशेष अनुदानसम्बन्धी कार्यविधि, २०७६

४. बजेट सीमा

बजेट वर्ष आ .व.२०८१/८२ सहित ३ आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमाको लागि उपक्षेत्रगत रूपमा बजेट सीमा देहायअनुसार निर्धारण गरिएको छ।

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रू. हजारमा)				स्रोत (रू.हजारमा)				
			कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण: नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	स्थानीय तह	जनसहभागिता
क	**आर्थिक विकास**	**2081/82**	**68474**	**22769**	**45706**	**0**	**6000**	**56574**	**5900**	**0**	**0**
		2082/83	**76149**	**25321**	**50829**	**0**	**6785**	**62332**	**7032**	**0**	**0**
		2083/84	**80412**	**26738**	**53674**	**0**	**7123**	**68236**	**5053**	**0**	**0**
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	2081/82	32811	9842	22970	0	3500	24311	5000	0	0
		2082/83	36489	10945	25544	0	4004	26525	5959	0	0
		2083/84	38532	11557	26974	0	4187	30062	4282	0	0
२	पशु सेवा	2081/82	13057	3317	9740	0	0	12157	900	0	0
		2082/83	14521	3689	10832	0	0	13448	1073	0	0
		2083/84	15333	3895	11438	0	0	14563	771	0	0
३	पर्यटन तथा संस्कृति	2081/82	9490	2230	7260	0	0	9490	0	0	0
		2082/83	10554	2480	8074	0	0	10554	0	0	0
		2083/84	11145	2619	8526	0	0	11145	0	0	0
४	उद्योग ब्यापार ब्यवसाय	2081/82	2500	2500	0	0	2500	0	0	0	0
		2082/83	2780	2780	0	0	2780	0	0	0	0
		2083/84	2936	2936	0	0	2936	0	0	0	0
५	भूमि ब्यवस्था सहकारी तथा वित्तिय ब्यवस्था	2081/82	300	0	300	0	0	300	0	0	0
		2082/83	334	0	334	0	0	334	0	0	0
		2083/84	352	0	352	0	0	352	0	0	0
६	श्रम रोजगारी र गरिवि निवारण	2081/82	10316	4880	5436	0	0	10316	0	0	0
		2082/83	11472	5427	6045	0	0	11472	0	0	0
		2083/84	12115	5731	6384	0	0	12115	0	0	0
ख	**सामाजिक विकास**	**2081/82**	**432811**	**304761**	**128050**	**0**	**7632**	**420179**	**5000**	**0**	**0**
		2082/83	**481324**	**338921**	**142403**	**0**	**8732**	**466633**	**5959**	**0**	**0**
		2083/84	**508271**	**357896**	**150375**	**0**	**9131**	**494859**	**4282**	**0**	**0**
७	स्वास्थ्य तथा पोषण	2081/82	140890	65590	75300	0	0	137890	3000	0	0
		2082/83	156682	72942	83740	0	0	153106	3576	0	0
		2083/84	165454	77026	88429	0	0	162885	2569	0	0
८	शिक्षा कला भाषा तथा साहित्य	2081/82	251176	223176	28000	0	7632	243544	0	0	0
		2082/83	279330	248191	31138	0	8732	270598	0	0	0
		2083/84	294968	262087	32882	0	9131	285838	0	0	0
९	खानेपानी तथा सरसफाई	2081/82	29820	5070	24750	0	0	27820	2000	0	0
		2082/83	33162	5638	27524	0	0	30779	2384	0	0
		2083/84	35019	5954	29065	0	0	33306	1713	0	0
१०	महिला बालबालिका सामाजिक समावेशीकरण	2081/82	7130	7130	0	0	0	7130	0	0	0
		2082/83	7929	7929	0	0	0	7929	0	0	0
		2083/84	8373	8373	0	0	0	8373	0	0	0
११	यूवा खेलकुद तथा नवप्रवर्तन	2081/82	3795	3795	0	0	0	3795	0	0	0
		2082/83	4221	4221	0	0	0	4221	0	0	0
		2083/84	4457	4457	0	0	0	4457	0	0	0
ग	**पूर्वाधार विकास क्षेत्र**	**2081/82**	**94905**	**12475**	**82430**	**0**	**36661**	**35361**	**22883**	**0**	**0**

		2082/83	**105543**	**13873**	**91669**	**0**	**45301**	**32967**	**27275**	**0**	**0**
		2083/84	**111452**	**14650**	**96802**	**0**	**46176**	**45678**	**19597**	**0**	**0**
१२	बस्ती विकास, आवास तथा भवन	**2081/82**	12700	2445	10255	0	7632	5068	0	0	0
		2082/83	14124	2719	11404	0	8732	5392	0	0	0
		2083/84	14914	2871	12043	0	9131	5783	0	0	0
१३	सडक तथा यातायात	**2081/82**	78705	10030	68675	0	29029	26793	22883	0	0
		2082/83	87527	11154	76373	0	36570	23682	27275	0	0
		2083/84	92427	11779	80648	0	37046	35785	19597	0	0
१४	जलश्रोत, विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा	**2081/82**	2000	0	2000	0	0	2000	0	0	0
		2082/83	2224	0	2224	0	0	2224	0	0	0
		2083/84	2349	0	2349	0	0	2349	0	0	0
१५	सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि	**2081/82**	1500	0	1500	0	0	1500	0	0	0
		2082/83	1668	0	1668	0	0	1668	0	0	0
		2083/84	1762	0	1762	0	0	1762	0	0	0
घ	वन तथा वातावरण क्षेत्र	**2081/82**	**7275**	**5000**	**2275**	**0**	**7275**	**0**	**0**	**0**	**0**
		2082/83	**8090**	**5560**	**2530**	**0**	**8090**	**0**	**0**	**0**	**0**
		2083/84	**8543**	**5872**	**2672**	**0**	**8543**	**0**	**0**	**0**	**0**
१६	वन, भूसंरक्षण र जैविक विविधता	**2081/82**	1750	0	1750	0	1750	0	0	0	0
		2082/83	1946	0	1946	0	1946	0	0	0	0
		2083/84	2055	0	2055	0	2055	0	0	0	0
१७	वातावरण तथा फाहोरमैला व्यवस्थापन	**2081/82**	500	0	500	0	500	0	0	0	0
		2082/83	556	0	556	0	556	0	0	0	0
		2083/84	587	0	587	0	587	0	0	0	0
१८	विपद जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलता	**2081/82**	5025	5000	25	0	5025	0	0	0	0
		2082/83	5588	5560	28	0	5588	0	0	0	0
		2083/84	5901	5872	29	0	5901	0	0	0	0
ङ	संस्थागत विकास क्षेत्र	**2081/82**	**95068**	**89048**	**6020**	**0**	**95068**	**0**	**0**	**0**	**0**
		2082/83	**105724**	**99029**	**6695**	**0**	**105724**	**0**	**0**	**0**	**0**
		2083/84	**111643**	**104573**	**7070**	**0**	**111643**	**0**	**0**	**0**	**0**
१९	नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन	**2081/82**	450	450	0	0	450	0	0	0	0
		2082/83	500	500	0	0	500	0	0	0	0
		2083/84	528	528	0	0	528	0	0	0	0
२०	संगठन, मानव संशाधन र क्षमता विकास	**2081/82**	88398	88398	0	0	88398	0	0	0	0
		2082/83	98306	98306	0	0	98306	0	0	0	0
		2083/84	103810	103810	0	0	103810	0	0	0	0
२१	राजस्व तथा श्रोत परिचालन	**2081/82**	200	200	0	0	200	0	0	0	0
		2082/83	222	222	0	0	222	0	0	0	0
		2083/84	235	235	0	0	235	0	0	0	0
२२	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास परिचालन	**2081/82**	6020	0	6020	0	6020	0	0	0	0
		2082/83	6695	0	6695	0	6695	0	0	0	0
		2083/84	7070	0	7070	0	7070	0	0	0	0
	जम्मा	**2081/82**	**698533**	**434053**	**264481**	**0**	**152636**	**512115**	**33782**	**0**	**0**
		2082/83	**776830**	**482704**	**294125**	**0**	**174632**	**561932**	**40266**	**0**	**0**
		2083/84	**820322**	**509729**	**310593**	**0**	**182617**	**608773**	**28931**	**0**	**0**

क्रमागत र प्राथमिकता क्षेत्रका देहायमा उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनामा स्रोतको सुनिश्चितता हुने गरी बजेटको सीमामा रही उपक्षेत्रगत रूपमा कार्यक्रम तथा आयोजना छनौट गर्नुहुन अनुरोध छः

रकम रू. हजारमा

वडाका बजेट सिलिङ

वडा नम्बर	बजेट सीमा (रू. हजारमा)		
	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
१	2700	2800	29000
२	2700	2800	29000
३	2700	2800	29000
४	2700	2800	29000
५	2700	2800	29000
६	2700	2800	29000
७	2700	2800	29000
८	2700	2800	29000
९	2700	2800	29000
जम्मा	24300	25200	26100

५. मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा बजेट तर्जुमा मार्गदर्शन

आगामी आर्थिक वर्ष २०८१/८२ सहित आगामी दुई आर्थिक वर्षको लागि उपलब्ध बजेट सीमा भित्र रही स्वर्गद्धारी नगरपालिकाको विषयगत क्षेत्र रणनीतिक तथा गुरुयोजना, प्रस्तुत वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमको आधारमा देहायमा उल्लेखित विषयहरूलाई मध्यनजर गरी आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको छनौट, प्राथमिकता निर्धारण, बजेट अनुमान तथा साङ्केतीकरण र आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण समेत तयार गरी तोकिएको समय सीमाभित्र पेश गर्नु हुन अनुरोध छ :

१. नेपालको संविधानको मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्व र अनुसुची ८ र ९ मा उल्लेखित अधिकारहरूसँग तालमेल हुने आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्नेछ।

२. मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा सार्वजनिक खर्च विवरणमा उल्लेखित खर्चलाई ध्यान दिई आयोजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण र छनौट गर्नुपर्नेछ।

३. नगरपालिकाको तर्जुमा हुने आवधिक योजना, वार्षिक नीति कार्यक्रम, विषयक्षेत्र रणनीतिक गुरुयोजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता, विषयगत लक्ष्य तथा उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति तथा प्रमुख कार्यक्रम अनुसार आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्नेछ।

४. चालु आर्थिक वर्षमा संचालित स्थानीय गौरव/स्वर्णीम, रूपान्तरणकारी, क्रमागत, बहुवर्षीय र अधुरा आयोजना तथा कार्यक्रमलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी बजेट अनुमान गर्नुपर्नेछ।

५. आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्दा साना, टुक्रे र सङ्ख्यात्मक रूपमा धेरै आयोजना छनौट भन्दा ठोस, उपलब्धिमूलक र कार्यान्वयन योग्य आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको छनौट गर्नु पर्नेछ।

६. नगरपालिका स्तरीय योजना छनौट गर्दा आयोजना बैंक तथा मध्यमकालीन खर्च संरचना समावेश भएका वा कानून अनुसार वातावरण प्रभाव अध्ययन् लगायत सम्भाव्यता अध्ययन भई डिजाईन, लागत अनुमान तथा विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन तयार भएका तथा स्रोत सुनिश्चतता भएका आयोजना तथा कार्यक्रमलाई छनौट गर्नुपर्नेछ।

७. आम नागरिकको आधारभूत स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसरफाई, सशक्तिकरण, रोजगारी र उद्यमशिलता विकास हुने तथा सामाजिक आर्थिक पुनर्लाभका कार्यक्रमलाई समावेश गर्नु पर्नेछ।

८. स्थानीय तहमा राजस्व अभिवृद्धि गर्ने र आयमूलक आयोजना तथा कार्यक्रमलाई अनिवार्य रूपमा समावेश गर्नु पर्नेछ।

९. कृषि, उद्योग, वन तथा पर्यटन उपजको उत्पादन, व्यवसायीकरण, विविधिकरण र औद्योगीकरणलाई सहयोग पुऱ्याउने कार्यक्रमहरू छनौट गर्नु पर्नेछ।

१०. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा नगरपालिकाको नीति, विषयगत रणनीतिक/गुरूयोजना तथा कानूनले निर्धारण गरेका दायित्वलाई अनिवार्य रूपमा समावेश गर्नु पर्नेछ।

११. विज्ञान, प्रविधि तथा खेलकुद लगायत युवाको सिर्जनशिलता, नवप्रर्वतनशिलता र उद्यमशिलता विकासमा सघाउ पुग्ने आयोजना तथा कार्यक्रमहरू छनौट गर्नु पर्नेछ।

१३. योग, ज्ञान तथा सिप विकास, अध्ययन, खोज, अनुसन्धान र नवप्रवर्तनसँग सम्बन्धित आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी समावेश गर्नु पर्नेछ।

१२. भूउपयोग योजना र क्षेत्र, बस्ती विकास तथा भौतिक विकास योजना तर्जुमा लगायत यस्ता योजनामा प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रममा कार्यान्वयन गर्ने योजना छनौट गर्नु पर्नेछ।

१३. बालबालिकालाई केन्द्रविन्दुमा राखी उनीहरूको बचाउ, संरक्षण, विकास र सहभागिता सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रमलाई विशेष प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।

१४. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को व्यवस्था अनुसार बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी दिगो विकासका लक्ष्य लगायत वातावरण, सुशासन, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् जोखिम व्यवस्थापन, लैंङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणजस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिनु पर्नेछ।

१५. विकास निर्माण आयोजनाको हकमा ठोस तथा उपलब्धिमूलक आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नु पर्नेछ। महिला, पिछडिएको वर्ग, विस्थापित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति लक्षित कार्यक्रम महत्व र प्राथमिकता साथ छनौट गर्नुपर्नेछ।

१६. आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा वातावरणीय प्रभाव अध्ययन र सम्भाव्यता अध्ययन, सर्वेक्षण, ड्रइङ्ग तथा डिजाइन समेत लागत अनुमान तयार भएका प्राविधिक, वातावरणीय, सामाजिक र सांस्कृतिक रूपमा सम्भाव्य देखिएका आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्नेछ। आयोजना तथा कार्यक्रमको छनौट गर्दा बजेटको स्रोत समेत खुलाई प्रस्ताव गर्नु पर्नेछ। यसबाट आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा समयमा सञ्चालन गर्न र बजेट अपुग हुन पाउँदैन।

१७. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा चालु आर्थिक वर्षको खरिद गुरुयोजनालाई समेत ध्यान दिनु पर्नेछ।

१८. आयोजना तथा कार्यक्रम प्रस्ताव गर्नु अगावै सो आयोजना तथा कार्यक्रमबाट लाभान्वित तथा प्रभावित वर्ग तथा समुदाय, साझेदार तथा सहयोगी निकाय र सङ्घ/राय परामर्श गरी सहमती भएको अवस्थामा मात्र आयोजना तथा कार्यक्रम प्रस्ताव तथा छनौट गर्नु पर्नेछ।

१९. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा उपलब्ध बजेट सीमा र मार्गदर्शन अनुसार आयोजना तथा कार्यक्रमगत र विषयगत उपक्षेत्र अनुसार छुट्टाछुट्टै रूपमा तर्जुमा गर्नु पर्नेछ।

२०. उपभोक्ता समिति, नागरिक तथा सामुदायिक संस्था, गैसससँग साझेदारी गर्न र सो मार्फत कार्यान्वयन गर्न सकिने आयोजना तथा कार्यक्रमलाई विशेष प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।

२१. स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ मा उल्लेखित ढाँचा तथा फाराममा मध्यमकालीन खर्च संरचना, नतिजा खाका, आयोजना र कार्यक्रम तथा बजेट विवरण तयार गर्नु पर्नेछ।

२२. योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा नगरपालिकाको स्थिति पत्र (प्रोफाइल), स्थानीय तहको संस्थागत क्षमता स्वमूल्यांकन, कार्यसम्पादन मूल्यांकन, लैससास परीक्षण, वित्तीय जोखिम तथा सुशासन कार्ययोजना आदिले लक्षित गरे अनुसारका क्षेत्र तथा सवाललाई सम्बोधन गर्नु पर्नेछ।

२३. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणजस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई ध्यान दिनुपर्नेछ।

आज्ञाले,

....

भेज वहादुर भण्डारी

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

अनुसूची २: आगामी तीन आर्थिक वर्षको विषय उपक्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना विवरण र बजेट विनियोजन